

اوکیاندان اوووج (منشینده ائل ییلیمی) جلد ۲

دکتر حسین محمدخانی (گونیلی)

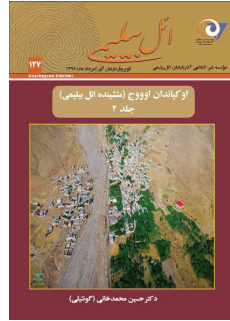
اللهين آدى ايله

آذربايجان ائل بيلمى
درنگى نين آيلىق ايچ بولتنى
Azərbaycan Elbilimi

۱۲۷- جى ساي

اوکیانداں اوووج (مئشینده ائل بيلمى) جلد ۲
Okyandan ovuc
(Meşində elbilimi)
Cild 2

قوروق دوغان آيى (مرداد ماه) ۱۳۹۹

توپلايان: دكتر حسين محمدخانى (گونئيلى)

دوزنله ين و ائديت: احد فرهمندى
جلدين شكلى: مئشين كندى
شكيل چكن: وحيد مهدوى

موسسه غير انتفاعى
آذربايجان ائل بيلمى
معدنه نيمت ۱۲۴

elbilimi2@gmail.com

آچيقلاما

بو سايدان اعتبارا دگرلى فولكلورچو «حسين محمدخانى» (گونئىلى) جنابلارينين «اوكياندان اوووج» (مئشىنده ائل بيلمى) كتابىنى آرديجيل اولارق آذربايجان ائل بيلمى ايچ بولتئينده نسر اولاجاق. آرتيرماليدير ائل بيلمى نين بو گونه كيمي نسر ائتديكى ايچ بولتن لرينده يازيلارين املاسىنى اورتوگرافى سمينارينين قرارلارنى معيار سئچهرك دوزنله ييب، آنجاق «اوكياندان اوووج» كتابىنى نسر ائتمكده رئاكتة هيئتى بو قرارا گلدى كى، ساين گونئىلى جنابلارينين كتابدا ايشلتديكى ايكنيجى اورتوگرافى سمينارى قرارلارى اساسيندا يازيلان املايا ال وورمادان.... اونلارين يازديقلارى كيمي بولتن ده كتيريلسين.

ایچینده کیلر

- ۱۹۳..... اؤن سوز/ دکتر حسین محمدخانی (گونئیلی)
- ۱۹۷..... اوچونجو بؤلوم
- ۱۹۸..... ایندی آزیشلنن سوقابلاری
- ۱۹۹..... کئچمیشده ایچینده پیشمیش پیشیریلن قبالار
- ۲۰۱..... ائولرده الدهه ایشلنن قبالار
- ۲۰۴..... تاخیل، سامان و... داشیما قبالاری
- ۲۰۷..... یئمکلر، دئلر و... ساخلاما قبالاری
- ۲۱۲..... دن آریتماقدا ایشله ن قبالا
- ۲۱۵..... دؤردونجو بؤلوم / ۱/ آغیز ادبیاتی
- ۲۱۶..... ناغیل لار
- ۲۱۸..... قیساسؤیلتیلر
- ۲۲۰..... او یون قوشماجالاری
- ۲۲۸..... ظار افلا دئییلن قارشیلیقلی سؤزلر
- ۲۳۰..... سایالارلا باغلی
- ۲۳۳..... سایالار
- ۲۳۹..... مئشینده آتالار، سؤزلر و مثلر
- ۲۴۵..... مئشینده ایشلنن آتالار سؤزلری و مثلر
- ۳۱۰..... دئییملر
- ۴۱۳..... روایتلر - حئکایه لر (سؤیلتیلر)
- ۳۱۵..... روایتلر
- ۳۱۵..... ۱. اللی تومن مشه میرحیدره وئر میر! / حاج عظیم جعفری
- ۳۱۶..... ۲. بلکه سن مندن قابق اؤلدون / علی محمدخانی
- ۳۱۹..... ۳. ناماز سیزین باشیزی یئسین / اسماعیل بدلدخت
- ۳۲۰..... ۴. یئددی ایل ده طهارت چیخیدیر / اسماعیل بدلدخت
- ۳۲۱..... ۵. قنبره ووران کؤتگی منه وورسایدی / محمدعلی کاظمی
- ۳۲۳..... ۶. سن بئش حیطی نئیلیر سن / ماشاءالله عسگرزاده
- ۳۲۶..... ۷. کئچینی آریا خارالینا باغلا / علی محمدخانی

- ۸ مالین تاپیلدی داها نه دئیر سن / علی محمدخانی..... ۳۲۷
- حئکایه لر (سؤیلتیلر)..... ۳۳۰
۱. سؤنر امیر سن، نه تلسیر سن / عابباس عابباسزاده..... ۳۳۰
۲. شاه تنبل / کربلایی علی محمدخانی..... ۳۳۱
۳. سؤزون قورتاراند، مسجدین قاپیسینی باغلار سان / مرحوم حجت الاسلام
محمد رضا طاهری..... ۳۳۲
۴. قوزونوقوی گله قوزونوقوی گله / کربلایی علی محمدخانی..... ۳۳۳
۵. اوشاق اوز باشینا کؤچه یه چیخما مالیدیر / مرحوم شاعر عابباس عابباسزاد
ه «میسکین»..... ۳۳۵
۶. گوردوم، جر مه سینیده وئردیم / مشهدی باقر اکبرزاده..... ۳۳۶
۷. آلاه رحمت ائله سین قویماق / مرحوم محمود بدری..... ۳۳۸
۸. ایکی یول پول آلماق / مرحوم حجت الاسلام محمد رضا طاهری..... ۳۳۹
۹. دو عانی من ائله سم، پاکتی منه کیم وئره جک / حجت الاسلام محمد صالح
عابباسزاده..... ۳۴۰
۱۰. ائله چه بیلر اولماسایدی، هله ده ددهم دامدایدی / علی محمدخانی..... ۳۴۱
۱۱. کؤپو سیندیرین / مرحومه فاطمه نساء ابوالحسنی..... ۳۴۳
۱۲. دو یان اور حمتلیک کیمی اولار / مرحوم عبدالله بویر..... ۳۴۴
- بایاتی لار..... ۳۴۷
- لا یالار و نازلامالار..... ۳۵۶
- بئشیک نغمه لری..... ۳۵۸
- آغی لار..... ۳۵۹

دكتور حسين م. گونئيلي

سايين اوخوجولار، بو فولكلور تۇپلوسونون يالنيز بير كند آدينا يايملانماسى بعضى لرينه بير سيرا سۇرغولار دۇغوراييلر؛ مثلاً:

الف- بو مؤلليف نه اوچون يالنيز بير كندين ائل بيليميندن اؤرنكلر وئريب و باشقا يئرلرين فولكلورونا ال قاتماميشدير؟

ب- كيم نه بيلير مقصدى فولكلور تۇپلاماق دئيل، بير كندى تانيتماق و بو كندى قاباتماق فيكريندهدير؟

ج- يوخسا باشقا يئرلرده اولان بو كيمي قونولاردان خبر سيزدير؟

بئله- بئله سۇرغولارا جواب اولاراق دئمك اولار:

هر بير فولكلور اؤرنكى نين ديري اونون اؤرژينالليغي و اولدوغو كيمي قالماسيندادير. بو ياندا دا چوخ واختلار هر بير ائل-بيليمي اؤرنكى بو كنددن او كنده، حتى بو آدامين ديليندن او آدامين ديلينه آز دا اولسا فرقنير؛ بئله اولدوقدا، الله اولان بير فولكلور تۇپلوسونو او زمان بير

بۇلگەنن آدینا قلمە وئرمک اولار کی، او توپلودا هر بیر
 فۇلکلوریک قۇنونون چۇشیتلی واریانتلاری هر نئچه کند
 و شهردن توپلانارسا، هر بیرسی اۆز یئری نین آدی ایله
 ده یان- یانا قۇیولسون، مثلا بیر کئنده اکین زمیسی نین
 سووارماق اۆزه تئرمینلری سیرالاناراق، همان ایشین
 باشقا کندلر و شهرلرده کی تئرمینلری ده اۆز قایناغی نین
 آدی ایله بیرگه اۆنون داوامیندا سیرالانسین. بو ایش ده هئچ
 یئر و هئچ کس طرفیندن دستکلنمه یین فۇلکلور توپلایانین
 یوخ، بو کیمی ایشلر اۆزینده ایشلە یین بیر علمی
 قۇرومون ایشی دیر. بوناگۆره ده اۆزون ایللر سورە سینده
 ائشیتدیگیم، اۆیرندیگیم ائل بیلیمی اۆرنکلرینی کاغید
 اۆزینە گتیره رک یایماق و یا هئچ اولماسا ساخلاماق
 و ایتیب- باتماقداق قۇروماق فیکرینه دوشندن سۇنرا،
 اۆزون ایللر بۇیو دا اۆنو نه عونوان ایله حاضرلاماق و
 یایماق دوشونجه سیله یاشادیم. بوناگۆره کی، توپلادیغیم
 اۆرنکلرین هر بیرى بیر یئردن اولاراق، اۆز کندیمیزدن
 اۆیرندیگیم و توپلادیغیم اۆرنکلر چۇخونلوق تشکیل
 ائدیردی. نهایتده دۇغما یوردوم و بۇیا- باشا چاتدیغیم
 «مئشین» کئدینه عائید اولانلاری آبیрмаغا مجبور اولدوم.
 ائل بیلیمی ایله اۇغراشانلار، ائل بیلیمی نین بیر اۇجسوز-
 بۇجاقسیز اۆکیان اولدوغونو دا چۇخ یاخشی بیلیرلر. بونا
 دوشونه رک ساده جه بیر کئدین ائل بیلیمی نین بوتونلوکله
 ده دئیل، بیر بۇلومونو فۇلکلور اۆکیانیمیزین بئله حۇسابا
 گلمز بیر بۇلومو کیمی دیرلندیره رک، بو توپلونو «دنیزدن
 بیر چاناق» عونوانی ایله ده نشر ائتمگه دوشوندوم.

بونو دا سۇیله مه لی یم کی، همین کئددن توپلادیغیم

تخمیناً ۲۸ عۆنۆن فۆلكلورىك داستانى باشقا يئرلردن تۇپلادىغىم ۱۶ عۆنۆن آيرى داستانلا بىرلىكدە ۱۳۹۷- جى ايلده ۳۰۲ صحيفه لىك بىر كىتابدا «ناغىل لار- گونى بۇلگهسى روياتلىرى اوزره» عۆنۆنى ايله نشر ائتدىردىم. هابئله همين كنددن تۇپلادىغىم سايى میندن يۇخارى اولان «مثلر و اتالار سۆزلىرى»-نى باشقا يئرلردن تۇپلادىغىم اتالار سۆزلىرى و مثلرله بىرلىكدە ۱۳۹۲- جى ايلده يايىنلا يايلىدىم. «اتالار سۆزو- سۆزلىرىن گۆزو» عۆنۆنى ايله ۲۸۴ صحيفه ده باسىلان بو كىتاب آزی ۶۰۰۰ اتالار سۆزو و مثللى ايچينه آلماقدا دىر. يئنه ده همين كند و آذربايجانين باشقا يئرلىرىندن الده ائتدىگىم آزی ۱۴۰۰۰ دئىم و تئرمينلىرى، نئجه- هارالاردا ايشلنمه لىرى نين آچىقلامالارى- ايله بىرلىكدە ۱۳۹۵- جى ايلده ۱۵۰۰ صحيفه ده «دئىم لىر سۆز لوىو» باشلىغى آلتىندا يايىنلا دىم.

اينانيرام كى، بو اثرده بىر سىرا بۇشلوقلار و چاتىشما زليقلار ين اولدوغونا باخما يارق، فۆلكلور تۇپلامادا هله چۇخ يئرلىرىنده ايلك آدىملار دا گۆتورولمه ين گونى آذربايجان كىمى بىر بۇلگه ده باشقا دوستلار ين الينده اولماقلا، اولار ين دا اوز دۇغما شهرلىرى و كندلىرى نين فۆلكلورونو تۇپلاماغا اۇرنك اولابيله جكدىر.

مئشىن - ۱۳۹۸/۸/۲۷

اوچونجو بۆلوم

ياشايشدا ايشله ديلن قابلار

كئچميشده ايشلتدیییمیز، ایندی آز ایشلنن سو قابلاری

قووقو (Ququ) لاپ کیچیک و بیر آدام ایچمه لی سو توتان
آغزی دار کۆزه.

بارداق (Bardağ): ۳-۴ لیتر سو توتان آغزی دار کۆزه.

یاریم سَهَنگ (Yarım səhəng): ۱۰ لیتره قَدَر سو توتان
آغزی دار کۆزه.

سَهَنگ (Səhəng): ۱۰ لیتردن ۲۰ لیتره قَدَر سو توتان
آغزی دار کۆزه.

کۆپه (Küpə): ۶-۷ لیتردی لیتردن ۱۰-۱۲ لیتره قَدَر سو
توتان آغزی گئن و ایچینه ال سوخماق اولان کۆزه.

کۆپ (Küp): ۱۰-۱۲ لیتردن ۲۰-۳۰ لیتره قَدَر سو توتان
آغزی گئن و ایچینه ال سوخماق اولان کۆزه.

پتتیک (Petik): بو گۆنکو پارچ لارین یئرینده ایشله یین و بیر پارچ
بویدا و تخمیناً پارچ لار کیمی آغزی گئن اولان ساخسی قاب.

کۆزه لر و ساخسی دیبجکلر (گۆلدانلار) مئشی نین
قونشولوغوندا اولان کۆزه کونان آدلی کئنده قاییریلیر. بو
صنعت آز دا اولسا همین کئنده یاشامینی داوام ائتدیریر.
کۆزه تورپاغی کۆزه کونان-دریان-خامنه و مئشین کئندلرینین
آراسیندا یئرلشن، «تورپاقلیق» آدلانان یئردن گۆتورولور.

لوله یین (lülehin): کئچمیشده بو گۆنکو آفتالارین
یئرینده ایشله یین و آفتالیا بنزه یین ساخسی قاب.

كئچمىشده ايچىندە پىشمىش پىشيريلىن قابلار

چۆلمك (Çölmək): جىنىسى ساخسى اولان و چىشىتلى
اۋلچولردە قايرىلان پىشمىش پىشيريلىن اغزى گۆدەسىنە
گۆرە دار اولان و ساخسىدان دا دوۋاغى اولان، ايچىنە گۆي
لعاب و ئريلمىش قاب.

بو قابدا آش، شوربا، كۆفته، كللە و... پىشيريلىدى. گۆنئىن
بىنىس كندىندە قايرىلان بو قابلار ايندى از ايشلىنير، بونلار
يئرلىنى آلومىنيوم قابلار آلبىلار. بوناگۆرە كى، بونلار هم
اغىر اولوردو، هم دە تىز سىئىردىلار؛ امما آلومىنيوم چۆلمكلىرى
قابلامالار يۆنگول اولاراق چۆخ ايشلەدىلير، كۆهنەلمىشىنى
دە آلبىلار.

قابلاما (Qablama): چۆلمك يئرلىندە ايشلەين، بعضىلىرى
چۆخ بۆيوك اولان قابلار. بو قابلار آرتىق آلومىنيومدان اولور.
اغزى ايله دىيى نىن گىنلىيى بىردىر.

تاوا (Tava): داياز اولان و قىزارتما يىمكلىرى حاضىرلاياندا
ايشلەنن قابلار. بو قابلار مىس و آلومىنيوملاردان اولور.

ساخسى تاوا (Tava Saxsı): كئچمىشده دريان كندىندە
پالچىقدان قايرىلان بو تاوا بۆتون مئشىن ائولرىندە
گۆرۈنردى. بو تاوادان هم توخوم قوۋورماقدا، هم ايچىنە
اۋد دۆلدوراراق كۆرسولرىن آلتىنا قويماقدا فايدالانارديلار.
اغزىنىن قىزى تخمىنا ۴۰ سانتىمىتىر، درىنلىيى ۲۵ سانتىمىتىر
اولان بو قابدا قوۋورولان توخوم، بادام ايچى، دمىر و مىس
قابلاردا قوۋورولانلاردان ياخشى اولاردى؛ بوناگۆرە كى،

اۇ قابلار اينجه اولدوغو اوچون ايچينده قوورولان جينسين بيري يانير، بيري چيى قاليرديسا، قالين اولان ساخسى تاوادا هامى بيرليكدە قوورولوردو. هابئله دمير مانقالدا كورسو آلتينا قويلان اود چوخ واختلار نچە ساعاتدان سونرا سونور و قاراليرديسا، تاوادا بير گئجه- گوندوزه كيمي قارالمير و كورسونو ايستی ساخلايردى. بونون دا سببى شو بهه سيزكى، اونون جينسى و بلکه آز دا اولسا ساخسیدان هاوانين اودا چاتماسى ايميش!

قازانچا (Qazança): آرتيق ميسردن اولان و ايچي قالاي (قلع) ايله آغارديلmiş ديبي گئن، آغزی دار و قابلامالار كيمي چئشيتلى سايزلاردا قايريلميش قابلار.

قازان (Qazan): قازانچا ايله بير شكلده اولاراق، اولدوقجا بويوك اولان و گونده ليك ايشلرده دئيل، يوزلرجه آداما يئمك پيشيرمه يه، يارماليق بوغدا قايناتماغا، قوورما قوورماغا اويغون اولان قاب.

تيين (Tiyən): قازان كيمي بويوك اولاراق، آغزی ديييندن گئن اولان و قديمكى دورگه بورك لره و ساخسى تاوالارا بنزهين، چئشيتلى بيچيملرده ميس قابلار.

تيينچه (Tiyənçə) يا تيانچا: تخميناً قابلامايا بنزهين، و قازانچانين كيچي اولان قاب. بو قابدان اينك و داوار ساغماقدا فايدالانارلار. هم ميس، هم ده آلومينيومدان اولار.

باديه (Badiyə) آرتيق ميس جينسيندن اولان و اينك، جاميش، داوار ساغماقدا ايشلتن، بير آز قابلامايا بنزهين قاب.

ئولردە الدە ايشلنن قابلار

چاناق (Çanaq): بو گۆنكو كاسه لرین يئرینده ايشله ين ايچی لعابلی ساخسی قاب. چاناق آرتیق شوربا يئمك اوچون اويغون ایدی. بو قاب گۆئی بؤلگه سی نین بینس کندینده قايریلاردی. ایندی چینی و ایستیل چاناقلار بونلارین يئرینی آلیدیر.

سئین (Seyin): دیبجک شکلینده، آما بیر قدر دایاز و آغزی گئن اولان ايچی لعابلی، آش يئمك اوچون اويغون ساخسی قاب. بو قاب گۆئی بؤلگه سی نین بینس کندینده قايریلیردی.

بوشقاب (Boşqab): چینی و یا ساخسی جینسیندن اولان دایاز قاب. بونون دا ساخسی جینسیندن اولانی بینس محصولو ایدی.

پییالا (Piyala): چینی، گچ و ساخی جینسلریندن اولاراق چاناغا بنزه ين آما کیچیک قاب. بو قاب قاتیق، مربا و بونلار کیمی يئمکلری قویماغا لازیم اولور. پییالانین دا ساخسیدان اولانی بینس مالی ایدی.

قوروشقا (Quruşqa): بیر چئشیت دمیردن اولاراق لعابلی و قولپو اولان ایستکان بویدا چای ایچمه لی قاب. بو قاب اوز اولکه میزده استحصال اولوردوسا، آدی روس دیلنده ایدی. چوخ احتمال کی، اوولده روسدان گلیمش ایمیش. قوروشقا تئز سینمادیغی اوچون داها چوخ چوبانلارین و چؤلده

۱- گویا اصلی ساخسی دئیل، تختهدن اولارمیش، آنجاق بیزیم گۆردویوموز و ایشلندییمیز ساخسی اولوردو.

ایشله مەیه گئندلرین چای ایچدیکلری قاب ساییلیر. بو قاب
ایندی ده کندلرده، چوبانلار و چولچولرین قاب- قاجاقلاری
ایچینده آز- چوخ تاپیلیر.

فینجان (Fincan): قوروشقا کیمی و تخمیناً قوروشقا
بویدا، ساخسی دان، گجدن و یا چینیدن قایریلمیش قولپلو
قاب. بو قابین ساخسیدان اولانی بینسدن گلیردی.

جوم (Com): سئینه بنزهین (دیجک کیمی دبی دار، اغزی
گن اولاراق، دیجکدن دایاز اولان قاب). بو قابدا آرتیق اشا
قاتماق اوچون قورود ازردیلر (قورودلاری اونا توكوب بیر
قدر اونا سو آرتیریب، الایله قابین ایچینده اولناری بیر-
بیرینه و قابا سورتدیلر)، قاتیق چالاردیلار. گوی لعبی اولان
بو ساخسی قاب «قورود ازن» ده ادلاناردی. بو دا بینس
محصولو ایدی.

نعلبکی (Nəlbəki): بو قابین دا چینی، گچ و ساخی
جینس لریندن حاضیرلانمیشی آرتیق چای ایچمکده
ایشله نیردی بو گون ساخسی و گچ نعلبکیلری تاپماق
اولماز. اولنار دا بینس مالی ایدی. گچ و ساخسی قابلارین
هر هانسیسی اولور- اولسون، سو چکمه سین و یویاندا تمیز
یویولسون- دئییه، هامیسی نین اولزلینه گوی بویالی لعب
وثریلیر، گول، اغاج و باشقا نسنه لرین شکلی و یا آیری
نقش لر و بزکلر ده اونا سالی نیردی.

دییک (Dibək): قطری تخمیناً ۳۰، اوزونلوغو آزی ۶۰
سانتی مئتیر اولان و داها چوخ اییده اغاجی کؤتویوندن دیر.
بو اغاج پارچاسی نین بیر یانینی یئرده ثابت قالماق اوچون
یونوب یاستی ائدر دیلر. یاستی یونو یئرده اوتوردوقدا گوییه
ساری اولان یونونده بیر ۲۰ سانتیمئتیر درینلییی، ۱۲-
۱۵ سانتیمئتیر قطری اولان دیرمی (استوانه شکلینده) یئر

قازاردیلار. دۇيولموش ات گرک اولاندا، کؤفته دۇيمک ايستهينده اتی دوغراييب اونون ايچينه تۆکوب داشدان يۇنولموش، «دييك دستهسى» آدلانان داشايله دۇيرديلر. ديبک، بوگوڭ داها چۇخ ايشلهديلن هونگ(هاون)لرين يئرینده ايشلردی.

خمير تاباغی (tabağı Xəmir): قطری بیر مئتیر، درینلیی تخمیناً ۲۵ سانتیمئتیر اولان و دیرمی شکلده اولاراق، چۇخ یوغون آعاجلارین کۆتویونده قازیلنیش قاب. بو قابدا اونو خمیر ائلردیلر. خمیری یاپاندان سونرا دا اوزون سۆره یئیهچکلی قورودولموش چۆرکلی اونا ییغاردیلار.

خمیر سئینی (Xəmir): کۆزهکۆناندا قاییریلان و خمیر تاباغی بۇیدا اولاراق چۇخ بۇیوک و دایاز ساخسی سئین. بوندان دا اونو خمیر ائله مکده فایدالاناردیلار.

پالتار سئینی (Paltar seyini): خمیر سئینیندن بیر قدر کیچیک اولان بو گۆنکو تشتلرین یئرینده ایشلهديلن کۆزهکۆنان محصولو ساخسی قاب. بو سئینده پالتار اؤواردیلار.

ساماوار (Samavar): چای قایناتماق اوچون و هامی نین تانیدیغی وسیله.

چایدان (Çaydan): اؤد اۆستونه قویولاراق ایچینده سو و چای قاینادیلان قاب، بو قاب کئچمیشده میسدن اولوردوسا، ایندی آرتیق آلومینیوم و تۇج جینسیندن اولور.

چاینیک (Çaynik): ایچینده چای دمله مک اوچون چایداندان کیچیک و چینی، شۆشه، تۇج جینسیندن اولان قاب. (فارسجاسی قوری).

ایستکان (İstəkan): آرتیق شوشه دن اولان هامی نین تانیدیغی قاب.

توربا (Torba): چئشىتلى اولچولرده و پارچادان تىكىلن، اغيزينا باغ سالىناراق لازيم اولاندا باغى چكملكه اغيزى بوزولوب باغلانيلان قاب. هر نه يين تورباسى نين جينسى اوزونه اويغون جينسدن و اونا لازيم اولان اولچوده تىكىلر.

اىششك تورباسى (torbası Eşşək) آت و اىششه يين باشى ايچينه كئچه ييلن توربا، بو توربا يا يونجا، سامان و باشقا يىملردن دولدوروب آيرى كنده و حئيوانا اولتلاماق مومكون اولمايان يىرلره گئندنه اولاندا يىم آپارارلار. بو توربا، قىراقلارينا تىكىلميش باغلارنى ايله لازيم اولان يىرده حئيوانين بوينونا سالىنار. حئيوان اغزىنى اونون ايچينه سۇخوب يىم يىير و بوينوندا ن اسىلدىغى اوچون يان اولماقلا يىمى يىره توكولمز. بو توربانين جينسى چووال، خورجون جينسندن و بونلار كيمي قالين قاتمالارلا توخونموش اولمايدير؛ يوخسا حئيوان يىردن - يىره سؤرومكله از زماندا يىرتىلىب داغىلار.

خورجون (xurcun): كندىن اوزونده ايپى آيىرلىب توخونان، ايكى تايى اولاراق، اىششك و آت اوستونه، مۇتور سىكلت اوستونه سالىنان و ادام چىيىنه سالىنان يوك داشيما قابى. بو قاب پامبىق، قزىل و يا هر ايكىسندن آيىرلىب توخونان، و چئشىتلى اولچولرده تىكىلن وسيله دير. چؤله گئدن اكينچىلر سۇ قابلارنى، چورك دسترخانلارنى، چايدان، قومقومالارنى، اوراق، ايپ، ايش پالتارلارنى و... نين

بیر قدرینی خورجونون بیر گوزونه، بیر قدرینی ده بیر گوزونه دولدوروب اونو مینیک حیوانلارینین اوستونه سالاراق، ایش یئرلرینه گنرلر. بو وسیلهنین اییریپ-توخویانی، تیکنی مئشین قادینلاریدیر.

چووال (Çuval): تخمیناً اللی کیلو بوغدا توتان، ۶۰ سانتیمتیر ائنی، ۶۰ سانتیمتیر اوزونلوغو اولان، پامبیق، قزیل و یا هر ایکسی نین قاریشیغیندان کننن اوزونده توخونان و همیشه جوت حاضیرلانان (بیر جوت، ایکی جوت، اوچ جوت و...) قاب. بو قاب آرتیق بوغدا، آرپا، نوخود، کوروشنه، مرجی، و باشقا دنلری حیوان اوستونده خرمندن ائوه، ائودن دیرمانا و یا بازارا داشیماق اوچون حاضیرلانیردی. چووالین آغزینین ایکی بوغداغیندا قولپو اولور و اونلارین دولوسونون بیرینی حیوانین پالانی نین اوستوندن اویانا، بیرینی بو یانا قویوب، قولپالارینی گتیریب بیر بیرینه کئچیریب چئخیب دوشمه سین،- دئییه، اونلاری «شادات Şadat»- لایارلار. ایکی چووال دولوسو تاخیلا «بیر یوک» دئیرلر. بو وسیلهنین ده اییریپ-توخویانی، تیکنی قادینلار دیر.

خشه (Xəşə): تخمیناً ائنی ۸۰ سانتیمتیر، اوزونلوغو ۱۵۰ سانتیمتیر اولچوسونده پامبیق و قزیل جینسلریندن و یا هر ایکسی نین کننن اوزونده اییریلیب-توخونان قاب.

۱- شادات = ۱۰ سانتیمتیر اوزونلوغو، بارماق یوغونلوқта یوغونلوغو اولان آغاج. چووالین بیرینی قولپو او بیرینی نین قولپونون اراسیندان کئچیلهرک، چئخماسین- دئییه، شاداتی افقی دورومدان اوندان کئچیرلر.

خشه ده همیشه جۆت حاضرلاندی. اوندان، داها چۆخ سامان داشیماقدا، نۆخود، مرجی، کۆروشنه، یاز آرپاسی کیمی بویو آلچاق اولان و زمیدن خرمنه گتیرنده باغلانمایان محصوللاری داشیماقدا فایدالانارلار. خشه نین هر بیرینده معمولا قیخ-اللی کیلو سامان یئرلشر و ایکی خشه بیر یۆک ساییلاراق ایکسینی بیر ائششیه یۆکله یرلر. بو سطیرلرین مؤلفی نین یادینا گلنده، خشه نی، مرحوم مشهدی رضا حقوئردی تۆخویاردی. او قوجالاندان سونرا مئشینده خشه تۆخوماق دا دایاندی.

اۆزوم سبدی (Üzüm Səbədi): اۆزوم سبدری ده سلجه لر کیمی مخصوص آغاجین دالاریندان تۆخوناردی. بونلارین دیلرینین قطری تخمیناً ۳۵، آغیزلارینین قطری ۶۰، درینلیکلی ۷۰-۸۰ سانتیمتیر اولور. بو وسیله لردن آرتیق باغلاردان اۆزوم داشیماقدا، ائله جه ده برک یتیشمیش قۆهونلاری داشیماقدا فایدالانار. سۆزو گئدن محصوللار و باشقا مئوه لر سبده ازیلمه یه رک ساغلام مقصدده چاتاردی. ایکی سبدین دولوسو بیر یۆک حئساب اولار.

خارال (Xaral): بئز و يا خام دئيلن آغ پارچادان تيكيلهرك، ائولرده بوغدا، آرپا و س... دولدورولان قابلارا خارال دئيلر. خارال يالنيز انبار قابيدير. اونون دولوسونو بير يئره آپارماق اولماز. خارال چئشيتلى اولچولرده تيكيلر. بعضيلرينده بير توندان (۱۰۰۰كيلودان) آرتيق بوغدا- آرپا يئرلشر. تاخيل آياق آلتيندا، مال- حئيوان قاباغيندا قالماسين- دئيه، اونو ائولرين انبارلاريندا دولدورارلار.

خارال يئردن اوچادا و آلتينا پيشيك گيره بيلن سككيلرين و يا آلتينا داش- آعاج قوويلموش تختهلرين اوستونده دولدورولمايدير. يوخسا سيچانلار آلتيني دليب، بوغدالارى آپارار.

كندى (Kəndi): ايندى هئچ ائوده گورونمەين و كئچميشده ائولرده يئرده قازيلان يئرلر ايميش. دئيلنلره گوره بعضاً اوغرولار و چاپغينچيلارين قورخوسوندان، بعضاً يئر دارليغيندان، بعضاً ده خارال و باشقا قابلارين يوخلوغوندان و آزليغيندان ائولرده يئرده قازيلان بو كنديلرى قازاراق شئ چيخماسين،- دئيه، تكلرينه سامان توكوب، سامانين اوستونه بوغدا دولدورار، يئنه ده باشينا سامان تولوب آغزىنى پالچيق ايله سويارديلار. ائشيكده ساخلاديقلارى تاخيللارى ايشلهديب بيتيرديكدن سونرا آچيب اونلارى چيخاردارميشلار.

صانديق (Sandıq): تختهدن قايريلميش و بعضيلرى چوخ گوزل ناخيشلارلا بزه نميش صانديقلار. صانديقلارين

بعضىلىرى بۇيوك اولراق، قۇرودولموش چۆركلرە سىچان، يېشىك آغزى دېمەسىن دئيه، ايچينه چۆرك يىغارديلار. بعضىلىرى باشقا يىتمكلىرى ساخلاماق اوچون، بعضىلىرى، قىمتلى شىلىرى ساخلاماق اوچون قايرىلىردى. هامىسى دا آعاجدان و تخته دن اولوردو.

قوورما كۆپو (Qovurma küpü): ساخسى جىنىسىندىن اولان، ياغى سىزماسىن-دئيه، ايچى و ائشىينه لعاب وئرىلمىش بۇيوك و آغزى گىن كۆزه. كندىلر پايىزىن سۇنلاريندا، بئجىرىلمىش قوچ، اوچ، شىشك، قۇيون، قۇزو، دۇبور، چىشىش، كىچى، اوغلاق لاردان كسىب، اتىنى قووروب بو كۆپلرە دۆلدورار، بىر ايله كىمى هر واخت ايسته ينده اوندان بىر پىشمىشلىك قازىب، ات و ياغ يىرينه پىشمىشه سالارلار.

ياغ كۆزهسى (Yağ küzəsi) يا شىرلى كۆزه: ياغى سىزماسىن،-دئيه، ايچى و ائشىنى گۆى لعاب ايله بۇيانمىش، آغزى گىن و آغىزىنىن ايكى طرفىنده قۇلو اولان كىچىك كۆزه. كندىلر سارى ياغ، جان ياغىنى^۲ بو قابا دۆلدورار، آغىزىنى باغلايار، قارىشقا و باشقا بۇجكلر و ... اونا دېمەسىن،-دئيه، قۇلپلاريندان قاتما سالاراق، دۇوارا و يا تاوانا چالنىمىش مېخلاردان آسارلار.

تۇلوق (Tuluq): بلكه ده اصلينده «دۇلوق» اولان بو داوار درىسى نىن تۆكو سىلنىمىشىندىن تىكىلن آغىزى دار قابا قاتىق دۆلدورار، اۇنو بىر قابىن ايچينه قۇيار، اوستونه دۇز سېرلر؛

- ۱- بو حىوانلار باره ده، حىوانلار عائىد قۇنودا آچىقلاما وئرىلر.
 - ۲- سارى ياغ=كره و سۇد اۇزوندىن توتولموش ياغ.
- جان ياغى=قوورما قووراندا، قوورولموش اتىن ياغى.

بئىلەلىكلە قاتىغىن سۇيو اوندان ائىشىيە و قابا سىزدىقجا دوز اوندان قاتىغا كىچىر. «تۇلوق قاتىغى» و يا شۇر قاتىق اولدوقجا يىمەلى اولار.

پنير كۆزەسى (Pənir küzəsi): تزه پنيرى دوزلايىب، ايچىندە شۇرۇو (شۇر سو) اولان ساخى كۆپە (اغزى گىن كۆزەيە) سالارلار. تزه پنير اوندا قالدىقجا بركيىر و دادلى اولار.

يىر پنيرى كۆزەسى (Yer pəniri küzəsi): پايىز فصليندە كۆپدە شۇرۇودا ساخالانىلان پنيرلردن بير قدر چىخارىب اونلارى اووراق قورو نىناعايله قاتار، بير ساخسى كۆپە باسارلار. او كۆپون اغزىنى پارچا دىسمال ايله باغلايار، تۇرپاغى تىمىز اولان بير يىرى قازار، كۆپو باشى اوستە اورايا قۇيۇب قۇيلايارلار. نىچە آى يىردە قالان پنيرىن آرتىق سۇيو اولارسا، سىزىب يىرە گىدر، هابئله پنير نىعانى گۇتوردويونە و يىردە قالدىغىنا گۇرە چۇخ دا دادلى اولار. بونا يىر پنيرى دىيىلر. بو پنير دۇرد- بىش آى يىردە قالماليدىر.

سولئى قاباق (Süleyi qabaq): كىچىمىشده بۇستانلاردا اكيلىن بير چىشىت قاباق (كدو) ايدى. بلكە دە آدى اصليندە «صراحي قاباق» ايمىش. قلىان كۆپو و يا صراحييە بنزەين (قارىنى يىكە، بۇغازى اوزون و دار) بو قاباقلارين هم بۇيويو، هم دە كىچىيى اولوردو. بۇيويونو ايستهين بۇيويونون تۇخومونو، كىچىيىنى ايستهين دە كىچىيى نين تۇخومونو اكەلى ايدى.

بۇيوكلرينين حجمى بعضاً ۱۰ لىترە دە چاتاردى. كىچىكلرينين حجمى ايسە ۲۰۰ سىسپىدن باشلايىب، بير لىترە قدر اولاردى. قاباقلار بۇستاندا يىتىشىندن سۇنرا دريلىب ائوہ

گتيريلر، اۇنلارنى تاقچادا، دامدا و يا باشقا بىر يىردە قۇياردىلار. قاباق قالدېقچا قۇرويار، آغىرلىغى آزالاردى. بۇيوكلرىنىن قۇروماسى دۇرد- بىش آى چكردى. قۇروياندان سۇنرا اۇنو، ساياغى ياپىشان يىرىنىن بىر- ايكى ساتىمىتىر آشاغىسىندان بېچقى ايله كسردىلر. بو زمان اۇنون ايچىندە اتى قۇرويوب يارپاق- يارپاق اولموش، اۇنلارنىن آرالارىندا تۇخوملارى دا بۇيان- اۇيانا آخاردىلار. اۇنون ايچىنىن تۇخوملارى و يارپاق- يارپاق قۇروموش اتىنى يىرە بۇشالدىب، بىر قدر نۇخودو اۇنون ايچىنە دۇلدوراراق اۇ قدر چالخياردىلار كى، ايچىندە يارپاق- يارپاق قۇرويارق قالان اتلرى دە تاماميله اووولاردى. اۇنلارى بۇشالدىب يىلە وئرمكلە نۇخودلارى يىنە دە آيىرىب گۇتورردىلر. بو زمان قاباغىن ايچى ال ايله سىلىنىمىش كىمى تىمىز اولاردى. اۇندان سۇنرا اۇنلاردان قاب كىمى فايدالاناردىلار. سولئىي (صراحى قاباقلار) كۆزەلر كىمى تىز سىنان و آغىر اولمور، ايشلنمكە كۆزەدن الوئرىشلى سايلىردىلار.

اۇنلارنى بۇيوكلرىنە لپە، نۇخود، عدس و بونلار كىمى دىنلرى دۇلدورار، ايچىنە سىچان گىرمەسىن،- دىئە، آغزىنا تپەجك باساردىلار. كىچىكلرىنە ايسە اىستوت (فلغل)، سارى كۆك، زىنجىل، دارچىن، و بونلار كىمى آز حىمدە اولان شىلر دۇلدوروب، بۇغازلارىندان باغلادىقلارى قاتمالار ايله يىمك پىشىرىلن يىرىن دۇوارلارىندا مىخلاردان آساردىلار. سولئىي قاباقلارنىن ائشىك اوۆو شۆشە كىمى صاف اولدوقلارى اوچون، اۇنلارى سىچان دا دلە بىلمزدى.

سلەجە (Sələcə): مىخوص آغاجلارنىن داللارىندان بۇرك و «بارىم كۆرە» شكلىندە، آغزىنىن قىرى ۱۰۰- ۱۲۰۰

سانتيمتير و درينلىيى ۵۰ سانتيمتير، (اوزوم سبدلىرى كيمي) تۇخونان قابلار ايدى. بو قابلارى داھا چۇخ سۇد، ات و باشقا يئمەلى شئىلىرى پىشكىلردن، ايتلردن قۇروماق اۇچون تۇخويار، بئلكى، سۇدو اۆزە قۇياندا اۇنو، سۇدايله دۇلدورولاراق، دۆز يۇردە قۇيولان مجمعى نين اۆستونە اۆزو اۆستە چئويردليلر. بئلكىلە اۇنون گۇزلىرىدن(چۇپلرين آرالارىندان) هاوا جرياندا اولماق اۇچون سۇد قىزىشىب خراب اولماز، ايتلر، پىشكىلر دە اۇندان ايچەبىلمزلىر، ها بئلكە بىر قۇيون و يا باشقا حئيوانىن اتىنى، آيرى پىشمىش و يا چىي يئمىكلىرى اۇنون آلتىندا پىشكىلردن ساخلايار، ايىلنمەسى نين قاباغىنى آلماق اولار.

كۆش سبد (səbəd Küləş): قادينلارين و قىزلارين كۆلشيدن چئىشيتلى شكىللىردە تۇخودوغو يۇنگول سبدلرين درين و قابلاما كيميلىرىدىن يومورتا و گۇي(سبزي)، آيرى شئىلر ساخلاماقدا، بۇيوك و مجمعى كيمي دايازلاريندان آرتىق دۇيو سۆزمكده، ايچىندە ياش سبزي، قىزىل گۆل و سايبىرە قوروتماقدا فايدالانماق اولار.

چىغ (Çiğ): چىغ اوزوم سبدى و سلەجە كيمي مخصوص آغاجىن داللارىندان تۇخوناردى. سلەجە كيمي درين دئىيل، مجمعى كيمي داياز اولوردو. قطرى ۱۵۰ سانتيمتيره ياخىن ايدى. ايچىندە چىيىدلى چىرپماق، بعضى مئيوەلرين قاخىنى سريب قۇروتماغا الوئرىشلى ايدى.

۱- چىيىدلىلىرى = چىيىدى آيرىلمامىش پامبىقلارى اۇنون ايچىنە سىر، شئهى اولسا قۇرودار، سۇنرا «چىرپ آغاج» دئىيلن آغاج ايله چىرپاراق بىر آز لۇكەلرى آچىلار، اۇندان سۇنرا اۇنو «چىترىق»دا بوراراق چىيىدىنى آيراردىلار.

دن آرتماقدا ايشلەنن قابلا

آشاغيدا آچيقلانان ايش وسيله لرى اۆزلۈكلەرىندە قاب دا سايليلار؛ يعنى اۇنلار يىن ايچينە بىر شى قۇيماق، ساخلاماق، و اۇندا بىر شى داشيماق، ھابئله اۇنونا بىر شى اۆلچمك مۆمكۈندۈر. ائله جە دە اۇنلار يىن ھەر بىرىسى ايشلەندىيى ايشدە بىر اۆلچۈ قابى دا سايليلر مثلاً: ايكى تاباقچالوق آرینمەيش بوغدام قالير. ايكى الك اۇن الە يە جە يم. بىر قلىير بوغدا بۇرج الميشام، بىر تاي بوغدادان بىر تلبە دۇلسو چت (سامان قاينغى ايرىلمەيش بوغدا) چىخدى و...

تاباقچا (Tabaqça): بۇيوك مجمعى بۇيدا تخته دن قايرىلميش دىيرمى و ياستى اۇلاراق، مجمعى دن دە داياز قابدير. بوغدا، آريا و بونلار كيمي دنلرين داش - قومونو آيراندا (آرېداندا) تاخيلى اۇنونا افسە يرلر و افسە دىكجە تاخيل داش - قوملار يىن ايچيندن چىخيب يۈرە سۇورولار. تاخيلدان آغىر اۇلان قوملار تاباقچادا قالارلار. تاباقچادا قالان يارى قوم يارى تاخىلا «داشلىق» دئيرلر. داشلىق تاخيل اكمك اوچون داھا ياخشيدير؛ بئله ليكلە قوملار دا بىر داھا زميە قايدار.

الك (Əlak): قديم زامانلاردا ات قويروغو تۆكۈندن، بوگون اينجە سيم تئلر يىندن تۇخونان، نارين گۆز اۇن الكى. بو وسيله ايله اۇن، دارتيلميش دۇز و سايرەنى الەيب، ياخشى دارتيلمەيشلار يىنى آيرارلار.

تاخیلین دارتیلمامیش و بو تون قالمیشی «دیری»، سینینگی «نوغاللا»، الکن کئچمه یین قاییغی «کیک»، دوزون الکن کئچمه یینی «نوغاللا» آدلانار.

قلبیر - قریبل (Qəlbir - qərbil): (فارسجاسی غربال). مال- داوار باغیرساقلا ریندان کسلیب ساپ کیمی ائشیلیمیش «سیریم» لردن تو خونان و بوغدا، یارما، چکیلمیش لپه و ساییره نی اله مک وسیله سی. بو وسیله نین گوزلری الکن ایریدیر. بوغدا آریداندا، بوغدانین ایچینه قاریشمیش نارین اوت توخوملاری و نارین بوغدا لار، تورپاقلار بوندان یثره نر. بونلار «قلبیر آلتی» (قلبیرین آلتینا کئچمیش) و تو یوق چینه سی (تو یوق یثمه لی دن) دئییلر. قلیبیر آلتینی تو یوقلارین قاباغینا سپرلر. تو یوقلار اونلارین بوغدا لارینی سئچیب یئرلر.

داشگیر (Daşgir): داشگیر ده قلیبیر کیمی باغیرساقدان عمله گلیمیش سیریملردن تو خونار. داشگیرین گوزلری قلیبیردن گئنیدیر. بوغدا آریداندا، قلیبیردن اله نمه میس بوغدا لاری اونونلا آله یرلر. بئله لیکله بوغدا لار اله نر بوغدادان ایری اولان داشلار، سامانلار، چوپلر اونون ایچینده قالار.

شتره (Şətərə): داشگیردن ایری گوز اولان و باغیرساقدان حاضرلانمیش سیریملردن تو خونموش اله مک وسیله سیدیر. بونونلا آرپا، قارا نو خود، قیزیل نو خود و . . . آله یرلر. بئله لیکله ده اونلاردا اولان داشلار، چوپلر و ساییره آریلار.

تلبه (Təlbə): آلك، قلیبیر، داشگیر و شتره نین تخته دن اولان، دیرمی و حلقة کیمی قیسمتینه «کم» و «فاسناق» دئییلر. همین وسیله لر آرتیق ایشلنمکله سیریملری داغیلاراق،

قاسناقلاری قالاندا، اوندان دا فايدالانسينلار- دئيه، ديبينه
بئز پارچا، دَری و يا كنده توخونان پالان آستارليغي (پالان
شالی) تيكيب، اوندان بعضی يونگول شئيلری داشيماقدا و
ساخلاماقدا فايدالاناردیلار. بو وسیله «تَلبه» آدلاناردی.

دۇردونجو بۇلوم

۱

آغيز ادبيياتى

اۈلو بابالارين، قارى آنالارين فيكىرلىرى، ايناملارى و دۆشونجهلرينين محصوللارى اۈلان ناغىل لارين مۇشېندە دىيىلنلرينين دە سايى آز دىيىلدىر. سۆزسوزكى، بو ناغىل لارين يارادانلاريني تانيان، هانسى نين هارالى اۈلدوغونو بېلن، نه زامان ياراتدىغىنى سۆيىلەين آدم يۇخدور. آنجاق چۇخو آز فرقلرله چۇخ كندلر و شەرلردە سۆيىلەنيرلر. ائل مالينا چئوريلمىش بو ناغىل لارين بىر سىراسىندا چۇخلو اۈيودلر، اۈلو بابالارين، آنالارين فايدالى گۇرگولرى (تجربەلرى)، ياشايش طرزلىرى گۇرونمكده و دويولماقدادير.

اوشاقلىقدا بۇيوك نەلريم، آتا- آنام و باشقالاريندان ائشيتدىيىم و اۈيرندىيىم ناغىل لارين، هابئله گۇئى بۇلگەسى نين بعضى كندلريندە سۆيىلەنيلن بىر سىرا ناغىل لارين ۴۴عۇنۈانينى كىچن اۈن ايل ليكلردە تۇپلايلاق، ۱۳۹۷- ايلدە مۇستقىل بىر كىتاب شكىلىندە يايىملادىق. اۈنلارين مۇشېندن تۇپلادىقلاريمىزىن باشلىقلاريني آشاغىدا گتيريرىك:

حاجى ئىلىك ايله تۆلكو
شنگىلى - منگىلى - پىلتۇووج
اسلان ايله تۆلكو
آرىق دوه ايله آخساق ائششك
تۆلكونون مرثيهسى
حاجرین گلین گىتمەسى

يئنه ده آتا- بابامين خاراباسى
 بىر اينگيم واريدى
 دىردان (چىرتدان)
 سىچانلا پىسپىسلى نىن ائولنمەسى
 قورد- قوبون- كئىچى- آت
 تۆلكونون قوردو سېدە سالماسى
 ياستى دابانلاردانىدى
 شىخ بادىمىن اوغلان دوغماسى
 فاطما خانىم
 على بگىن جويىزلى
 خوجا مىرزە ايله قىزلارخانى
 محمد اوغلان
 قىرخ قىرتا بىر قىرت
 حاجى صىاد قىزى پرى
 نىيە چىراغىلا آختارىرسان؟
 صبىرلى داش!
 باقىر عىسكىرەن زىمى سووارماسى
 قوزونو قولى گله
 تىل احمد
 باغواندان اوغول آجىسى، ايلاندان قۇيروق آجىسى
 گىتمىز
 قىرخ حارامى ايله موللانصرالدين

۱- دئىيرلر بىر نىچە ياراماز آدم، تېرى (تعصوبو) يۇخ ائلمك اىستىردىلر. اۇنلار بئله دوشونوردولركى، اۇنو ايتە آتسالار، ايت اۇنو يئسه، داها ايزى- تۇزو قالماز. بوناگۇره ده بىر ايتى قىرخ گۇن آج ساخلادىلار. قىرخ گۇندن سۇنرا تعصوبو اۇنون قاباغىنا اتدىلار. ايت اۇنو يئمەدى.

آتالار سۇزو: «تعصوبو ايتە آتىلار، ايتمه يىب». بو سۇز، تعصوبوسوز آدمالار قىناناندا دئىلر.

۲- بىرى- بىرى ايله ساواشاركن دئدى:
- قولاغىندان ياپىشىب داغلارى دولاندىرارام!
بونو ائشىدن آدم قانى سۇيوقلوقلا دئدى:
- «نه اۇلار؟ سن ده منىمله دولاناجاقسان دا.»

بو سۇز، بىرى بىرىنى اينجىتمك اىستركن اۇزونو ده زحمتە سالاندا دئىلر.

۳- يئل سامانلىغا (سامان انبارىنا) دئدى:
- قاپىنى آچ! سنه سامان گتىرىم!
سامانلىق دئدى:
- «اىستەمىرم، سىنىكى سىنىن، مىمكى مىم.»

بو سۇيلىتى اۇندا ايشلىلر كى، بىرىنىن مىنتىسىزجه سىنه آپاردىغى مىنتىله گتىردىيىندن چۇخ اولور.

۶- ائششہ یہ دئدیلر:

- گۆنده نئچه آغاج یول گئدرسن؟

او جواب وردی:

- اونو بیز بیلر.

باشی اؤستونده دورمایاندا ایشله مہینلر بارہدہ دئییلن
سؤزدور.

۴- ائششہ یہ دئدیلر:

- گۆنده نئچه آغاج یول گئدرسن؟

او جواب وردی:

- اونو بیز بیلر.

باشی اؤستونده دورمایاندا ایشله مہینلر بارہدہ دئییلن
سؤزدور.

۵- دویہ دئدیلر:- هاردان گلیرسن؟

دئدی:

- حامامدان.

دئدیلر:

- دیزلرین کرتمک لریندن بللیدیر.

وئریلن سورغویا یئرسیز و یاراشمایان جواب وئریلن
دئییلر.

xxx

آرتىق اوشاقلارين ذهني آچماق اۆچون يارانان بو
شعرسل جوملهلرده بعضا بير سئرا يئرلى و ادبيياتيميزدا
ايشلنمىلى سؤزجوكلره راست گلمك اولور.

آشاغيدا مئشىنده آغيزيندا اولان اۆيون قوشماجالاردان:

۱- اوشاقلار اللرين داليسيني يئر قۇيلاق،
آياسيني (كفه سيني) آچيق ساخلاماقلا، ياشلى شخص بير
باشدان باشلايب، شهادت بارماغى ايله بير- بير اوشاقلارين
اللرين آياسينا وورارق، هر الدهه آشاغيداكى سؤزلرين بيريني
دئير:

ايينه - ايينه

اوجو دويمه

بربرينجى

شام آغاجى،

شاطر كنجى،

قوز آغاجى،

قوتور كنجى،

هاپان،

هوپان،

ياريم،

بیر تیل،

سو ایچ،

قورتول

الترین هر هانسیسیندا «قورتول» دئییلسه، او اوشاق
اویوندان چیخارار. اوشاقلارین سایى آز اولسا، اویون
سۆنوجو اوشاقدان اولکینه قاییدار. نهایت قورتول سۆزونده
بیر اوشاق دا اویوندان چیخار. بو اویون اوشاقلارین بیرى
قالینجا داوام ائدر.

۲- اوشاقلار بیرلیکده سسلنهرک دئیرلر:

قارقا دئیر: قار قار،

قجله دئیر: زهرمار،

سئرچه دئیر: نشین (نه ایشین) وار!

بوببو دئیر: وور قوتار

یاهی دئیر: آی هاوار!

گلین بوردا داوی (دعوا) وار!

۳- آتا- آنا و بویوکلر شهادت بارماغی نین باشی نین
یاستیسینی (بارماق باسان یئرینی) کۆرپه اوشاغین الی نین
کفه سینه دؤیه رک دئیرلر:

ال- ال آپه نک

ال دن چیخان کپه نک

چاییر- چویور چکیرتگه

ماللا دئير: - چك بونو!

چكمه سن بوينون وورارام.

۴- آتا- آنا و بؤيوكلر بير اوشاغى اوزو قويلو ياتيرار،
اليني اونون آرخاسينا ووردوقجا دئير:

احمد بير ات آليدير

يئرینده مات قاليدير

يئغيشين، گلين قارقا- قوش

بوردا بير جندح (جمدک) قاليدير

سؤز بورايا چاتاندا ائله او بؤيوک آدم و يانيندا اولان
اوشاقلار بارماقلاری ايله اوزو قويلو ياتميش اوشاغى
قيديقلايب قارقا- قوش سسى چيخارلار؛ يعنى:

قاغ- قوغ، قاغ- قوغ . . . دئيرلر.

اويونسوز و نچه اوشاغين بيرليکده اوخودوغو
قوشماجالار:

۱-

داغدان آلما داشيديم	اوشودوم ها اوشودوم
منى ظولمه سالدیلار	آلماجينيم آلدیلار
درين قوپو قازارام	من ظولومدن بئزارام
هانى بونون اركجى؟	درين قویو بش كئچى

۱- «بونو» دان مقصد، اوشاغين الينين كفه سينه باسيلان بؤيوک آدمين
بارماغيدير. بئله ليکله اوشاق، او بارماقدان ياپيشماغا سؤوق ائديلير.

ار كج قازاندا قايئار
 قنبر گتتى اودونا
 قارقى دئيب قمىشى
 گومشو وئردىم تاتا
 دارىنى سىدىم قوشا
 قانادلاندىم اوچماغا
 حق قاپىسى كىلىدى
 دوه گىلان يولوندا
 ايچىندە ميمون گزر
 منى گورجك اغلادى
 قنبر يائىندا اوينار
 قارغى باتد بودونا
 بئش بارماغى گومشو
 تات منە دارى وئردى
 قوش منە قاناد وئردى
 حق قاپىسىن آچماغا
 كىلىدى دوه بويوندا
 گىلان يولو دربه در
 ميمونون بالالارى
 توممانىنا قىغلادى

۲-

دوه حمام ايچىندە،
 قلىبر سامان ايچىندە،
 دوه دلكلىك ائىلىر-
 كؤهنه حمام ايچىندە.
 حمامچى نىن طاسى يوخ،
 بالتاچى بالتاسى يوخ.
 اوردان بير تازى گوردوم،
 اونون دا خالتاسى يوخ.
 قارىشقا شىلاق آتدى،

دوہنن بۇدو باتدی
میلچک میندیک، چای کئچدیک،
ایندی مطلبه یتدیک.

۳-

قور- قور قورباغا،
آدداندی کوچه باغا،
کوچه باغان قورد چیخدی
قوردو آتدیم اوجاغا،
اوجاقدان یوماق چیخدی
یوماغی وئردیم تاتا
تات منہ داری وئردی
دارینی سپدیم قوشا
قوش منہ قاناد وئردی
قانادلاندیم اوچماغا
حق قاپیسین آچماغا
حق قاپیسی کیلیدلی
کیلید آغام بئلینده
آغام شیروان یولوندا
شیروانی یولو سربه سر
ایچینده مئیمون گزر

مئيمونون بالالارى
منى گوردو آغلادى
توممانينا قىغلادى
توممانى دلىك - دلىك
قورباغا بۇلوک - بۇلوک
-۴

... آتيم نىيە كىشىنىسن؟
آريا اوچون كىشىنىرم
آرپانى هاردان تاپاق؟
خان قىزى خاندان تاپاق ...

-۵

... يار منە آلما وئريب آلمايشام
يئدى گون، يئددى گئجه آغلاميشام
ايتيمە سۆموک تۆكون ديشلەمەسن
آتيما آريا تۆكون كىشنىمەمەسن ...

۶- هاوا لان ها، هاوالان

هاوالاندىق اوچماغا،

حق قاپسین آچماغا،
قانادیمیز اوزولدو
ائل یایلاغا دوزولدو
ائل یایلاقدان گلینجه
بوغдалاری درینجه
قوجا باشی کسدیلر
قیندیرقادان آسدیلار
قیندیرقا قیلج یاغی
ایچینده قورد- قوش یاغی،
قورد- قوش یاغی درماندی
جانیم سنه قورباندی
یولداشلار هامی گتدی
اویونلار بوردا بیتدی

-۷

کئچل، کئچل بامیه،
گتدی حکیم خانیه،
حکیم خانا باغلی دی
کئچلین باشی یاغلی دی.

كئچل دئير وای باشیم
قازاندا قاینار آشیم

—۸

من بو آشی ایچمرم،
دار باجادان كئچمرم
دار باجا منیم اولسون،
قیرمیزی دونوم اولسون،
گنیم گندیم تبریزه،
تبریزده تویم اولسون
قیزلار گل سین تویوما،
قوربان اولسون بو یوما

ظارافلا دئیلن قارشیلیقلی سۆزلر

بعضاً دئیلن بیر سۆز و یا چکیلن بیر آدین قارشیسیندا باشقا بیر آدام، بعضاً ده دئینن اؤز، گۆلمک، ایلنمک، شوخلوقلا آدی چکیلنی و یا آیری بیر آدامی اله سالماق، تحقیر ائتمک و یا باشقا مقصدلره گۆره دئیلن سۆز ایله قافیهلنن و یا اؤنا یاراشان بیر سۆزلر دئیر و یا آدلار چکر. مثلاً:-
مدرسه اوشاقلاری ایلنمک مقصدیله سس- سسه وئریب دئیرلر: اووللر- تنبللر، دووملر- دؤیرلر، سووملار- سؤیرلر، چهارملار- چالارلار، پنجملر- اؤینرلر(اؤینارلار)، ششملار شیشلر(شیشرلر).
و یا خدیجه آدلی قیزی و یا قادینن آدی گلنده، گۆلمک و یا اؤنو تحقیر ائتمک مقصدیله دئیرلر:

- خدیجه - بیتدی (بیتلی) جوجه.

باشقا یئرلرده اولان کیمی مئشینده ده بئله- بئله سۆزلر اولدوقجا چۆحدور. بو سۆزلری «اؤجشمه» لرین باشقا یونو کیمی ده سایماق اولار. همین سۆزلرین الیمیزده اولانلاریندان آشاغیدا اورنکلر گۆستریریک:

قولو- قولو- ائششه بین چولو.

بالدیز- چووالدیز.

بستنی- یئمه، قارنین سسلنی

بوخاری- توممانین چک یوخاری.

تیللی - گیللی (تیل گونئیده کند آدی دیر).
...خالا- تندیرین قالا، گۆتور کۆسوو و منی
قاوالا (قووالا)!

خورما- گئت بورادا دورما.

دریانلی - چۆلمگی قانلی (قانلی) (دریان گونئیده
کند آدی دیر. کئچمیشده اوردادا کیچیک- کیچیک نئچه
چۆلمک قاییرما فابریکاسی واریدی).

رضا- رضا- میندی خوروزا، گتدی هر یزه،
بیر تپیک ووردوم دۆشدو حو ووضا.
سکینه- دۆش گئت قویونون تکینه.

عایاس- قاپینی باس، باسانماسان قئییت
قاش (قاییت قاش).

علی- دلی

فاطمما- یول اوسته یاتما، چوبانا داش آتما.
قولو- قولو- وئر بیزیم پولو.

کۆزه کونانلی - کۆزه سی قانلی (قانلی)
(کۆزه کنان گونئیده کند آدیدیر، بورادا کۆزه چیلیک
کئچمیشدن اولموش، ایندی ده داوام ائتمکده دیر).

مئشیننی - (مئشین گونئیده کند آدیدیر).

مشدی- چیخدی باجادان ایشه دی.
مهدی- کئه دی.

هئریزلی - (هئریز گونئیده کند آدیدیر).

هاشیم- آغرییر باشیم.

سايلارلا باغلى

۱- كۆرپە اوشاقلارا «ساي» اۋيرتمك اۋچون مئيدانا گلميش بىر سئرا شئعرسل عىبارتلىرى دە ائل بىلیمینده گۆرمك اولار- اۋ جومله دن:

بىر - ايكي - بىزيمكى
اۋچ - دۆرد - قاپىنى اۋرت
بئش - آلتى - ساماوار آلتى
يئددى - سىكگىز - فىرنگىر
دۆققوز - اۋن - قىرمىزى دۋن
اۋن بىر - اۋن ايكي - اثرمنى بۆركو

۲- ميشوۋ داغلاریندا لاپ اوجا ذىروه يه «علمدار داغى» دئىلىر. بو ذىروه نىن تخمیناً باشیندا بىر قىبر، اۋنون يانیندا يالنىز داغىن داشلاریندان ایشلنمىش گۆنبدلى نئچه دام وار. بو داملار او مزارى زيارت ائتمگه گىلنلرىن دىنجلمك، ياتىب- اۋتورماق مكانلاریدیر. قىبر «علمدار قبرى» ادىلا تانىنىر. زيارتچىلرىنىن ان چۇخو ایلخىچى ماحالىندان گلن «گۆران» ادى ايله تانىنان اداملاریدیر. البته گۆنئى و مرند شهرستانلاریندان دا زيارتچىلرى، نذیر- نیاز دئىنلرى اولور. (بو سطرلرىن يازانى دا ۱۳۶۶- جى ایلین يايیندا باشقا قۇھوملارى ايله بىرلىكده بو مزاردان

گۇرۇش ائتمىشىدیر. ایلخىچىدان گلن زائرلرین دئدیگینه گۇره بو مزار مالکاشترین نوله ریندندیر. ائشیتدیییمه گۇره كئچمیشده یای فصلینده و زیارتجیلر اورایا گئندنه، او مزارین بیر قوللوقجوسو دا اولوردو. اونون آدی کربلائیى مرتضى ایمیش. بو آغساققال کیشی زیاتچیلرله چایلاشارکن بئله دئیرمیش:

- چایین بیری قایدادیر

ایکی سی جانا فایدادیر

اۆچو نس (نحس) دیر

دۇردو تس (ترس، آواند اولمایان) دیر

كئچدی بئشه، دوشدو كشه، سایگینان گئتسین
اون بئشه

۳- مئشینده كئچمیشده اوناۆچ ساینی نحس بیلردیلر. پول، حیوان و یا باشقا بیر شئیلری سایاندا اون اۆچه چاتاندا آزجا دایاناراق- اوناۆچ دئیل (بیرینی سایمایاراق بوراخیب)،- اون دۇرد- دئیه، بو عددین اوغورسوزلوغوندا قاقماق ایستردیلر. آیین اون اۆچونجو گۆنوده نحس ساییلاردی. بایرامین اون اۆچونجو گۆنونده بیرینه بیر زیان دئسه ایدی دئردی: سیزده ین نحسلیگی توتدو.

۴- بعضی سایلارلار حقیقی ساینی دئیل، چۆخلوغو گۆستریرلر، مثلا بیر اؤبود، تاپشیریق و سایره بیرینه نچه دۇنه دئیلهرک قولاغینا آلماياندا،

اُونو قيناياراق دئييلر:- بو يوزونجو يول. و يا مين يول سنه دئيمشم، گنه دئيرم:- بو ايشى گورمه و يا بو ايشى گور! و يا بيرى بيرينين يولونو گوزله ينده اُونون يوبانديغينا دوزمه يهرک، بير حالدا كى او يالنيز بير ساعات يوبانيدير، اُونو گورن كيمي دئير:- آلتى ساعاتدى سنى گوزلورم.

۵- بعضاً بير شئين ساينى بيلديرمك ايسته يرکن، اُونو دقيق يوخ، اونا ياخين بير روند ساينى دئيرلر- مثلاً:- بير سوور داواردا اولاييلر كى بير نفرين اللى، بير نفرين آلميش بئش، بير آيريسى نين اوتوز يئددى، بيرينين يوز اون بئش و ... باش داواري اولماقلا او سوورده بئش يوز اون يئددى باش داوار اولسون. بئله بير دورومدا بو سوورونون ساينى بئش يوزدن بير از آرتيق اولدوغونا باخمايaraq، بئش يوز دئيرلر. هابئله بئش يوزدن بئش- اون باش از دا اولسا، يئنه بئش يوز دئيرلر.

۶- بعضاً ده بير نسنه نين دقيق ساينى دئمه يى چتين بيله رك او سايدان يوخارى بير روند ساينى ديله گتيره رك اوندان نچه اكسيك اولدوغونو دئيرلر- مثلاً: «ايكى يوز دوخسان بئش» دئمك يئرینه « اوچ يوزدن بئش اكسيك» دئيرلر و يا «بئش يوز دوخسان سگيز» يئرینه آلتى يوزدن ايكى اكسيك و ...

سايالار

كئچميشده و شمسى تارىخى ايله ۱۳۴۰- جى ايللره كىمى هر ايل بايرام آيندا و بايراما نئچه گون قالاندا ساياچيلار بيزيم كندلره گلرديلر. اونلارين هارادان گلديىنى بيلميرم. آنجاق بيزيم كندىمىزدن ساياچىلىق ائله ين آدم يوخايدى. ساياچيلارين اينده چوبان چوماغى كىمى بير آغاج اولوردو. اونلار كندلره گليب قاپىلاين قاباغيندا بير سيرا اوخوماقلار اوخويا- اوخويا آغاجلارنى بير- بيره چاليب اوناردىلار. اوخوماقلارى ارتيق طبيعت و حىوانلارلا باغلى اولوردو. عىنىي حالدا قاپىسى نين قاباغيندا اوخودوقلارى ائودن بير پاي دا ايسترديلر.

اونلارين حىوانلارا، هابئله قوينلارى اوتاران و بسله ين چوبانلارا اوخودوقلارى سوزلردن بير سىراسى آشاغيدا وئريلير. ساياچى نين سوزلىرى بعضا بو ايكي بئيت ايله باشلاناردى:

ساي ياخشى سايادى، يئرى، يوردو قايادى
اونون گوزل سوزلىرى ياتانلارى اويادى

چوبانلا باغلى سايالار بونلاريدى:

گويده گزن بولوتلار يورقانىدى چوبانين
ياستى- ياستى تپه لر ياستىغىدى چوبانين

يومرو قيهلر - يومرو غودو چوبانين،
 الينده كى ديهنك - قالخانى دى چوبانين
 يانينداكى بوز كۆپك - يۇلداشى دى چوبانين
 آغزى قارا جاناوار - دوشمانيدى چوبانين
 يثرين داغ اولسون چوبان، كئفين چاغ اولسون چوبان
 سۆرونو ياخشى ساخلا، اوزون آغ اولسون چوبان
قويون و كىچى ايله باغلى سايلار:

قويون گلير يول اولسون، يولون ساغى، سول اولسون
 ياخشى قويون اوتارين، سۆدو، ياغى بول اولسون

سۆرونون گوزو قويون، دۆلان گل دوزو قويون
 ايلده بير ائكىز گتير، سويندير بيزى قويون

جانيم او خاللى قويون، ممهسى باللى قويون،
 سۆرو داغدان ائنده توتاريق ياللى قويون،

نهم او نازلى قويون، قير قوول گوزلو قويون،
 پئىرى ديليم - ديليم، قاتيغى اوزلو قويون

قوزوسو امر قوۋيون	جانيم او قمر قوۋيون
باغلايب كمر قوۋيون.	بيهن سنى ساغاندا
سئل تك آخار داغلارا	قويون باخار داغلارا،
يايدا چيخار داغلارا	آراندان دۇنن سۆرو،
دۇلاشدى بندى قوۋيون	داغلارى يىندى قوۋيون،
سويندير كندى قوۋيون	سۆد، قايماغى بۇل ائله
ايلدن- ايله آرت قوۋيون	جانيم قومرال، تات قوۋيون،
گل اولما نامرد قوۋيون	بالالار اولمكدهدير
مينيسن عشقه قوۋيون،	جانيم او قاشقا قوۋيون،
چيخيدير كوشكه قوۋيون	بيهن سنين ساياندا،
بيزيم باغى كچ قوۋيون،	تكم، تكم اوچ قوۋيون،
بيرين ائله بئش قوۋيون	بير سۆرو سال اوتلاغا،
يۆنو بير قاريش قوۋيون	جانيم او ناريش قوۋيون،
سۆدو وئر، باريش قوۋيون	چوبان ستنن كۆسوبدو،

قۇيونون يۈزۈ گلدى، دۇلانىدى دۈزۈ گلدى
چۇبانين قۇجاغيندا- بىر املىك قۇزۈ گلدى

جانيم اۇ خاللى كئچى ممهسى باللى كئچى،
آياغى ناللى كئچى، اوجا قايا باشيندا

دوروبدو ياللى كئچى

تكم، تكم، آغلاما، قۇل- قئچيوى باغلاما
بو گۇن- صباح بايرامدير گل تكمه مى اينجىتمه،

چۇخ بييه باغلاما

بو تكمه آختا تكمه، بۇينوندا نوختا تكمه،
يايدا قۇل تكم ساتيلار، قئش چئخار تخته تكمه

تكم، آى آختا تكم، بۇينوندا نوختا تكم،
تۆكلرى بيز- بيز دوروب، گۇرودو شاختا تكم

جانيم آلاباش قۇيون قارلى داغلار آش قۇيون!
قارانلىق گئجه لردە چۇبانا يۇلداش قۇيون!

قۇيۇنۇن اوچۇ گلدی	قۇزوسو، قۇچو گلدی
سۇرونون قاباغیندا-	بیر آلا كئچی گلدی
جانیم آی قاتار كئچی	قایادا یاتار كئچی
قیشی سۇیوق گۇرنده	بالانی آتار كئچی ^۱
جانیم آی نازلی قۇیون،	نازلی، قۇتازلی قۇیون
پنیری كسمه- كسمه	قاتیغی اوڭلو قۇیون
جانیم او كوردو قۇیون	اۇتلادی دۇردو قۇیون
دیرناغین یتره دۇیور	گۇروببدو قۇردو قۇیون
جانیم آی خاللی قۇیون	ممهسی باللی قۇیون
سۇرو داغدان یئننדה	اۇینایار یاللی قۇیون
خیردا- خیردا چپیشلر	یۇوشانین باشین دیشلر
گئدر یایلاغی گزر	گلر آراندا قیشلار
جانیم آی شیشك قۇیون	یونو بیر دۇشك قۇیون

۱- قیش برک اولاندا كئچیلرین سۇیوغا دۇزومسوزلویوندن،
خسته لئمهسی و بالا سالماسیندان (سقط جنین) سۇز گئدیر.

تتزیلیینن سۆد یئتیر آجدیر ائو- اوشاق قویون

جانیم آی قیزیل قویون کورنجه دۆزول قویون
کسیلمه سین دامزلیق یاشاسین یۆز ایل قویون

سایا- سایا سایادان قویون گلیر قای-ادان
سایاچیا پای وئیرین دامزلیقدان، مایادان^۱

خانیم- خانیم خاص خانیم سۆزه قولاق آس خانیم
جهیزین گۆی چاناغی یارما کۆپونه باس خانیم^۲

سایا- سایا سایادان دامزلیقدان، مایادان
گتیر سایانین پایین خانیم! ائوین آوادان

xxx

اؤکوز دئیر اوچ آی قیشی بئکارام
یازا چئخسام چاییر- چویور سؤکرم
یولداشیمنان آریا- بوغدا اکرم
گۆللو- گۆللو بوغدا لاریم وار منیم.

۱- دامزلیق= دیشی قوزو و دیشی اوغلاق، مایا= حیوانین دیشی
جینسی.

۲- ائو بییه سی اولان خانیمدان بیر چاناق یارما پایی ایسته مه یه ایشاره دیر.

مئشىن كندىندە ايشلەنن آتالار سۆزلىرىنىن آغىر حىصصەسى باشقا يىرلردە ايشلەنن آتالار سۆزلىرى و مثللىرلە اۆست-اۆستە دۆشەرك اىلك دۇنە كىمىن آغزىندان چىخمالارى و سۆيلەينلىرىنىن هارالى اۆلدوغونو بىلمەسك دە، بىر نئچەسىنىن همىن كندىن اهالىسىنىن ياراتدىغى اۆلدوغوندا هئچ دە شۆبەمىز يۇخدور؛ سۆز يۇخ كى، بو دا يالنىز بىزدە دئىيل، بۆتون خلقلىرىن دە بونلار كىمى سۆزلىرى و فۆلكلور نمونەلىرىنىن هر بىرى، بىر كند و يا بىر شەردە و بدهتا يارانمىش و دىلدن دىلە، آغىزدان آغىزا كئچەرك باشقا يىرلەر گئتمىش و ائل مالينا چئورىلمىشلىر^۱.

مئشىندە يارانان و ياراندىغى زاماننان سۆيلەينلىرىن اۆلارى ايله ياناشى ايشلەنن نئچە آتالار سۆزونو، مثلى و اۆنلارىن يارانماسىنىن ندىنىنى آشاغىدا سۆيلەيبىرىك.

۱- خۇرمتلى اۇخوجولارا سۆيلەمەلى بىك كى، كئچن ايللردە يايملادىغىمىز «آتالار سۆزو- سۆزلىرىن گۆزو» باشلىقلى كىتابدا آلتى مىندن آرتىق آتالار سۆزو و مثله يىر وئرىلمىشدى. او كىتابدا سۆزسوز كى مئشىن آغزىندا ايشلەنن آتالار سۆزلىرى و مثللىر دە يىر آلمىشلار. مئشىندە ايشلەنن آتالار سۆزلىرى و مثللىرىن بورادا تكرر چاپ ائدىلمەسىندن ايكى مقصدىمىز واردىر:

۱- يالنىز مئشىن ائل بىلىمىنى اۇخويانلارىن دا الى اۆنلارا چاتسىن.
۲- آتالار سۆزلىرى و مثللىر واسىطەسى ايله مئشىن آغزىنى و مئشىندە لهجه اۆزلىكلىرىنى اۇخوجولارا چاتدىرايلىك.

۱- قاجارلار دۇورونون سۇن اۇن ايلليكلرينده مئشىنده
بئله بىر سۇز يايلىير:

- كلبه باخشعلی (كربلايى بخشعلی) عمى ایلان- عقرب
دۇعاسى يازير. بو دۇعا كيمین يانیندا اۇلسا، چۇلده اۇنو
ایلان، چایان و ساييره سانجماز.

بو سۇزو ائشىدن كندليلر كلبه باخشعلی كيشى نین
قاپيسينا تۇكولور و هر بیری اۇنا بىر پول وئرهرك، دۇعا
الماقلا اۇزونو ایلان چایان خطريندن بيمه ائله مك ايسته يير.
بئله كى، اۇنون قاپيسى قاباغیندا چۇخلو آدم تۇپلاشیر. كلبه
بخشعلی عمى نین بىر قارداشى واریدی كى، ائوى اۇنون
قۇنشولوغوندايدى. بو كيشى نین آدى كلبه رجبعلى، ایشى
بۇياچىلىق (كندده تۇخونان بئز پارچالارى بۇياما ایشى) ایدی.
اۇ، هئچ واخت چۇل ایشینه و ایلان- چایان اۇلان يئرله
گئتمزدیسه، كۆچه يه تۇپلاشان جماعتى گۇرنده، بۇياخانادان
چىخیر و نۇوبه ده اۇلان آداملارى باسا- باسا قارداشى نین
يانینا كئچمه يه و دۇعا يازديرماغا جان آتير. بونو بئله گۇرن
«اسد ده باشى» اۇنون بو ایشى ايله راضىلاشمايلاق، قاباغینا
كئچيب دئير:

-كبلایى هارا؟

- كئچيرم من ده اۇزومو اۇوسوننادام.

۱- بو اثرین تۇپلايانى نین اولو بابالاريندان اولموش اسد ده باشى، كلبه
حسینقولونون اۇغلو و واختیلا مئشىنده خان اولموش «محمدخان»- ين
نوهسى ایدی. اسد ده باشى قاجارلار دۇورونون اوردوسوندا اولموش و
اوردودا ده باشى عونوانى ألمیشدير.

دەباشى:

– آ – كىشى، بۇياخانادا سنى ايلان چالاجاق؟

اۇ زاماندا ايندى آزى يۆز ايل سۆووشسا دا، هله ده هر كيم مئشىنده يئرسىز جه سىنه جانىنى قۇروماغا چالیشاندا، اۇنو گۆرنلر دئيرلر:

– اسد دەباشى دئمىشكن: – «قۇرخور كى، بۇياخانادا ايلان چالا، و يا اۇنون اوزونه دئيرلر:– اسد دەباشى دئمىشكن «قۇرخوسان سنى بۇياخانادا ايلان چالسىن؟»

۲– مئشىنده تخمىنأ ۱۳۱۵– جى ايللرده مرحوم مشه مهدي مهدي (۱۲۹۴–۱۳۶۹) بىر گنج اولاراق توى اندير، كۆزه كونانلى عاشيق عابدللا كيمي ساز– سۆز اوستاسى بالابانچيسى و قاوالچيسى ايله بو توىا گتيريلير؛ توىا گلنلرين و توى ييههسى نين داها ارتيق تويدان راضى قالدغيغا سبب اولورلار. توى باشا چاتاندا هر كيم اوز راضيلغيغىنى ديله گتيرركن، سونرالا «ماللا مهدي» لقبى ايله تانينان بى ده دئير: – «آلاه موبارك ائله سين، هئچ اومودوم يوخ ايدى بئله توى اول!».

اۇ گۆندن برى ايندى ده مئشىنده هر كيمين گوردويو ايش گۆزلهدىيىندن ياخشى اولاندا دئير:

– ماللا مهدي دئمىشكن،– هئچ اومودوم يوخودو بئله توى اول!

۱– ماللا مهدي عۆنوانى ايله تانينان رحمتليك مهدي مهدي ۱۳۶۸– جى ايلده ۷۵ ياشيندا مئشىنده دؤنياسىنى دئيشمىشدير.

ھمىن بو ايكي اولايين تائيرينده يارانمىش بو آتالار سۆزو و مثلى نظره آلاراق دئمك اولار كي، خالقيمىز ديلينده اولان چوخلو فولكلور اؤرنكلرى و اؤزلىكله ده آتالار سۆزلىرى و مثللىرىن چوخو خالق ايچينده باش وئرمىش بير حادىته و تارىخى اولايدان ائتگىلنمىشلر.

۳- قديم زمانلاردا مئشىنده بير كىشى كنددن اوزاقدا اولان بير يئرده اؤكوز ايله يئر سورمگه گئتمىشدى، «زهيل» دئيلن زهير و يا زعير آدلى اؤن- اؤن ايكي ياشلى اؤغلو دا يانيندايمىش. كىشى بيردن گورور او اطرافدا اوتلاماغا بوراخدىغى ائششه يى اغنايب پالانىنى يئر ساليب، سؤنرا دوروب كنده سارى آدديملا ماقدادير. بئله گوردوكده اؤغلونا دئير:

- زهيل، قاچ اؤغول ائششه يى قايتار گلسين، اوزاقلاشسا گنده جك كنده، كنده گئتسه، بورادا ايشيمىز قورتاراندا سؤنرا وسايليمىزى، اؤنون پالانىنى پارا بيلمه يه جه بيك!

آتا بو سۆزو نئچه دؤنه تكرر ائتسه ده، اؤغلان سۆزه باخماير، آتا دا جوتو (اؤكوزلىرى) بوراخيپ ائششه يين داليسىنجا گنده بيلمير. نهايتده ائششك كنده قاچير. كىشى جوتو سوروب ايشى بيتيرندن سؤنرا اؤكوزلىرى آچير، كنده گئيرمه لى «جوت قىيشى (قايشى)»، «گواهين»، خورجون و سايره نى اؤز چيگينه سالاراق زهيله دئير:

- گئديب ائششه يى قايتارمادين، ايندى اؤنون پالانىنى اؤز آرخانا آليب كنده گئيرمه لى سن!

زهيلين قاچاق يولو يوخ ايدى. آغير پالانى آرخاسينا

آلير. نه قدر چتين اولسايدى دا اونو گتيرمك زوروندايدى.
اوكوزلى قاباغا قاتيب سورن آتا گتيريه دؤنوب باخاندا،
اوشاغين نه زحمتله پالانى گتيرمگيني گورور و اونا دئير:

- «زهيل، جانين گؤ...وندىن چيخير؟» منيم سوزومه
باخسايدىن ايندى بو موصييه قالمازيدىن.

بو سوز ايندى مئشينه بير مثل اولراق ايشلير. بير ايش
گورنده باشقالارين اويودلرينه، مصلحتلرينه قولاق آسمايان
آدام زيانا دوشنده اونو قئنايانلار زهيلين آتاسى نين دئديگي
سوزو اونا دئيرلر.

۴- ۱۳۷۰- جى ايللرده بير گون مئشينيلىردن بيرى تهراندا
رحمته گئدير. عمومي بير رسم اولراق اونون اوچونده بير
احسان سؤفرهسى اچيلير. حاضيرانميش ناهار تويوق-پيلوو
ايدى. اينديلىكده رحمته گئتميش، اوندا ياشلى قوناقلاردان
اولان بير كيشى، قاشيغى ساليب دويونون آراسينداكى تويوق
بودونو دويولرين اوستونه چيخاراراق دئير:

- اولونو بئله شى باغيشلانديرار، قورو حمد-
سوره دن نه چيخاجاق؟

او گوندن برى چوخ واخت بير شى بير مئشينيلى نين
نظرينه گوزله ديگيندن ياخشى گلنده دئير:

«مشه ... عمى دئمشكن اولونو بئله شى باغيشلانديرار،
قورو حمد- سوره دن نه چيخاجاق؟»

مئشينه ايشلنه ن اتالار سوزلرينين بير سئراسى آشاغيدا

حۇرمەتلى اۇخوجولارا سۇنولور. بوناگۇره بىر سىراسى
دئىبرىك كى، بو كندده ايشلهنن اتالار سۇزلىرى و مثللىرىن
ھامىسى بونلار دئىبل، شوبهھسىز كى توپلايا بىلمەدىگىمىز و
يئردە قالانلارى دا واردىر.

- ال الی یویار، ال دە دۇنر اۆزۈ یویار.
- ال منیم، اتک سنین.
- آباد اولار بۆلبولیم، خاراب اولار بیقوشو.
- آت- آت اولونجا، بییهسی مات اولار.
- آت آلمامیش آخیر باغلیر.
- آت اولوب، ایتین بایرامیدی.
- آت غمی، توت دمی.
- آت گۆرنده آخسیر، سو گۆرنده سوسویور.
- آتا- آنا اولمویان، آتا- آنا قدری بۆلمز.
- آتاسی نین گۆزونو چیخادانا کۆر اوغلو دئمزلر.
- آتانان دانیشما، اۆزونن دئ!
- آتی- آتین یانینا باغلاسان، یا حالین گۆتورر یا خویون.
- آتینان یولا چیخان ائششیین وای حالینا.
- آج آلاھین پهلوانیدی.
- آجیننان ایت قیرخیر.
- آجیننان سۆتول اۆتور.

- آجیننان قورود قاپیر.
- آجیننان قیچلاری کئچیب قارنينا.
- آچارام صانديغی، تۆكرم پامبيغی.
- آخان قان داماردا دورماز
- آختاران تاپار.
- آخیردا یاتیب، شاهلیق یوخوسو گۆرور.
- آد منیم اولدو، قوز ماما خالانین.
- آدادا قورد آزیدی، بیرى ده گمیین گلدی.
- آدام اولنه قدر خامدی.
- آدام اولموبان یئرده او دا آدامدی.
- آدام ایسدهسه، داغی - داغ اوسده قویار.
- آدام پولو قازانیر، پول آدامی قازانمیر.
- آدام چوخ بۆلر، آز دانیشار.
- آدام دئدییین، قاناددی(قاناتلی) قوشدو.
- آدام عاغلین وئرسه ائششک عاغلینا، آپاریب چیخادار
آریا خرمنینه.
- آدام گرک اوز - اوزونون حکیمی اولسون.
- آدامی باشیننان، حیوانی دیشینن تانیبالار.
- آدامی تانینان یئرده قورد یئسین.

- آدمى سۆزۈننن، حيوانى بۇينوزوننان توتالالار.
- آدمين ات- ايلپىلى تۇكور (ياراماز و آدمى آجىقلانديران
آدام باره ده دئيلر).
- آدين قويدون ديري مانچى، چاغير گل سين دن كورا و غلوا!
- آدين قويدون رشيد، بيرين دندين، بيرين ائشيب!
- آدين قويدون نۇكر، نيه دورموسان بئكار؟ آچ قاپيني،
اوت قاپيني!
- آرا خولت (خلوت)، تۆلكو بى.
- آرابادان دوشموش قارپيز كيمي.
- آرادا يئير، اورتادا گزير.
- آرخاسيننان كسير، كوره يينه يامير.
- آرخالى كۆپك قوردا گيدر.
- آرشين گتى بئز آبار، چووال گتى قوز آبار.
- آرشى نينا باخ بئزين آل، ننه سينه باخ، قيزين آل.
- آرواد ائل دندى، اوغول بئل دندى، آرادا قارداش تاپيلماز.
- آرواد وار ائو يئغار، آرواد وار ائو يئغار.
- آرى اوواسينا (يوواسينا) چۆپ اوزاتما!
- آرىق آتا يوڭ چاتمازلار.
- آزيئى، اوزن نۇكر توت!

- آز يئير آريخلىر، چوخ يئير تيرىخلىر.
- آز ياشا، آزاد ياشا!
- آزا قانئع اولمويان، چوخا يئتيشه بولمز.
- آزاجيق آشيم، آغريسيز باشيم:
- آزارلادى اولمهدى، اوزولدو اولدو.
- آزي بولمويان، چوخو دا بولمز.
- آژ (آج) دا قاپيدا، حاژ(حاج) دا قاپيدا.
- آژ(آج) تويوق يوخودا داري گورر.
- آستاري اوزونن باهادى.
- آستا گيدن يورولماز.
- آشاغى باشا راضى اولمور، يوخارى باشدا يئر يوخدى.
- آشباز ايكي اولسا، آش يا شور اولار يا دوزسوز.
- آشى داشانا گولمزلىز.
- آشيغى اوتوزوب(اودوزوب)، فيرينا قاليب.
- آشين بيشنده انارام من سنى، ايشين دوشنده دانارام من سنى.
- آشين نيه سويوخدو؟- دن يوخسوللوغونان.
- آغ ايتين پامبئچيا زييانى وار.
- آغ دونلو- آغ دونلودو.
- آغ گون آدمى آغادار، قارا گون قارالدار.

- آغ گۆن قارا گۆنو ياددان چىخادار.
- آغا باغيشلير، نۆكر راضى اولمور.
- آغا يىيب تۇخدو، نۆكره بىر چۆرك چۇخدو.
- آغاج اۆز كۆكو اۆسته بىتر.
- آغاج بار گنديكجه باشين آشاغا سالار.
- آغاجى اۆز ايچينن قورت بىتر.
- آغريماز باشا دسمال باغلامازلار.
- آغزى آشا، باشى داشا.
- آغزى ائله بۆل كاورانسارا قايسىدى.
- آغزى اته يئيشمير، دئير: مونداردى.
- آغزى دولو قان اولسا دا يئره تۆپورمز.
- آغزى يئردن تۇرپاق قاير؟
- آغزىندا چوللو دووشان يئرلشير.
- آغزىندا ياش ائششك تزه يى ايسلانمير.
- آغلاماغىنى باشارمىيانين اولوسو تونبئتين (تون به تون) دوشر.
- آغلامىيان اوشاغا سۆت يۇخدى.
- آغيز دئىنى قولاغ ائشيتمير.
- آغين آدى وار، قارانين دادى.
- آلا ايتدن منشور (مشهور) دى

- آلا قارقا باش چىخادا بۆلمور(بىلمىر).
- آلاجا قارقىيا(قارقايا) دا بۆشلو (بۇرجلو)دو.
- آلاندا آلار، وئرنده وئرمز.
- آلانين گۆزو ساتانين اينده اولار.
- آلمىش ياشيندا زيرنا چالماق اۇرگنن، قىيرده چالار.
- آلچاخدا دورما سئل آپارار، اوجادا دورما يئل آپارار.
- آلديم قۆز- ساتديم قۆز، منه قالدى شاققاشاق.
- آلدين پايين، چاغير آغا دايين!
- آلاه بىر ياننان باغلاسا، بىر ياننان آچار.
- آلاه داغينا باخار قار وئر.
- آلاه يانديران چىراغى سۇندورمك اولماز.
- آلماين قباغى آتدى.
- آلماين قباغى ناردى.
- آمان دىينى اولدورمز.
- آنادان امدىيم سۇد بورنومنان گلدى.
- آناسى نه دى، داناسى نه اولسون؟
- آنقىران ائششك آرپاسين آرتيرار.
- آنناماز(آنلاماز) دۇسدان، آننيان(آنلايان) دۇشمان ياخجيدى.

- آننامازینان بال یئمە، آننیانینان داش داشی!
- آننیانا قول اولاسان، آننامیانا آغا دا اولمویاسان!
- اوچییلا(اؤوچویا) داغ نیشان وئرلر، او(اؤو) یؤ(یوخ).
- آی قارقا، منده قوز وار.
- آیا- گۆنه دئییر:- سن چیخما، من چیخیم!
- آیی ندی، اؤینه مەیی نه اولاً؟
- آیین اون دوردونن دانیشیر.
- آیینی اوول اولدور، سؤرا دریسینه قیمت قوی!
- اورتولو بازار دوستلوغو پوزار.
- اوز سسی اوزونه خوش گلیر.
- اوز کؤچونو سودان چیخاردا بولور(بیلیر).
- اوز گوزونده هئزانی گورمور، اوزگه گوزونده چؤپو گورور.
- اوزگه آتینا مینن تئز یئئر(ائئر).
- اوزگه- اوزگه نین داناسین اوخویا- اؤخویا آخدارار(آختارار).
- اوزگه- اوزگه نین نامازین دستمازسیز قیلار.
- اوزگه الی، ایلان توتماغا یاخشیدی.
- اوزگه اوغولدان اوغول اولماز، بییر، ایچر، اتار گیدر.
- اوزگه یومورتاسی اوسدونده قاقیلدیر.

- اۋزو يىخىلان آغلاماز.
- اۋزوم اۋزومە ائلەدېم، كۆلو گۆزومە ائلەدېم.
- اۋزوموز قارداشلىق، جىيىمىز آيرى.
- اۋزون يۈرۈلمۈش بۆلسن، يۇلداشلىق اۋلموش بۆل !
- اۋزوننن يۇخارىيا باخاندا، اۋزوننن آشاغىيا دا باخ!
- اۋزونو بوغدا بازارىندا گۆرۈر.
- ائششك ايشلر، ات يىير.
- ائششك بىر يۇل پالچىغا باتدىغى يىردن بىر دە گىشمز
(كئچمز).
- ائششك پالچىغا باتاندا صاحىبنان گۆزلوسو (گۆجلوسو)
اۋلماز.
- ائششك گتى مَرَكه يۈكله!
- ائششك ھَمَدى، پالانى عوض اۋلوب.
- ائششيه دئدىلر: گۈندە نئچە آغاج يۇل گىدرسن؟
دئدى:- بىز بۆلر.
- ائششيه گۆجو چاتمىر، پالانىن دۇيور.
- ائششيه مىنمك بىر عايىب، يىنمك (ائنمك) ايكى عايىب.
- ائششىي سۇدان كئچىپ.
- ائششىين آرپاسى آرتىق دۆشندە يىيەسىنە شىللاق آتار.
- ائششىين بۇينوزو اۋسسايىدى (اۋلسايىدى)، گۈندە اۋتوز

قارىن سۆكردى.

- ائششىين بۆينوزو چىخماز، دىير هله قۇدوغام.
- ائششىين بىزلىر، دئير: - من ده ماماغانى (ماماغانلى) يام.
- ائششىين ساتان چوششك آلانماز.
- اؤكوز اوزونه كۆروشنه اكنده باشى آغرييار.
- اؤكوز اؤلدو، شريكلىك ده پوزولدى.
- ائل آغزى تۇربا دىيل بۆزهسن.
- ائل اوچون آغلييان گۆزوننن اولار.
- ائل گۆجو، سئل گۆجو.
- ائلچيه زوال يۇخدو.
- اؤلدو وار - دؤندو يۇخدو.
- ائلر اويسا لاي - لاي، ايشلر چكر واي - ويا.
- اؤلمز خديجه، گؤرر نوه - نتيجه.
- اؤلمه ائششىيم يۇنجا بىچيم، تۇربا تيكيم.
- اؤلن اؤلدو قورتولدى، واي قالانين گۆنونه.
- اؤلو ائششك آخدارير نالين چهسين (چكسين).
- اؤلو تۇرپاغى سپيلىب.
- اؤلو دوروب مۆرده شينى (مردە شورو) يويور.
- اؤلو قۇيون سؤددو (سؤدلو) اؤلو (اؤلار).

- اۋلو منىمدى، بۆلۈرم نە گۆر باگوردى.
- اۋلو يىردە قالماز.
- اۋلوبدو، گۆتورنى يۇخدو.
- اۋلودن دە پاي اومور، دىرىدن دە.
- اۋلولر دئىللربە دىرىلر حاۋلا(حالوا) يىيىر.
- اۋلوم، گۆزونن قاش آراسىندادى.
- اۋلومدن سۇرا هر شىين چاراسى وار.
- اۋلونو اۋز باشىنا بوراخسان، سىچار تاختا- تايىتى باتىرار.
- ائله اۋلسا، گرک دىركلرىن دە قىزىلدان اۋلا.
- ائله تورشويوب، دىيەسن بۇستانچى پۇخودى.
- ائله جىركى، ياماخ گۆتوسون
- ائله خۇرولدىر، دىيەسن كاسىيىن اۋكۆزو بندە دۇشوب.
- ائله وورارام كى، قاجاق سسى وئرهسن.
- ائله يىردە اۋتوموب آلتىنا سو چىخسىن.
- ائله ياتىب دىيەسن كاسىيىن باختىدى.
- ائله بۆل (سانكى) "هركى" كۆتدو(كۆرددور).
- ائله بۆل آندى (آتلى) قاوير(قۇوور).
- ائله بۆل آزلىق (آجلىق) پىشىگىدى.
- ائله بۆل آزلىقدان چىخىب.

- ائله بۆل آغزیندا ایت بوغوشدورور.
- ائله بۆل آل آپاریدیدیر.
- ائله بۆل اؤز الینن قویموشدو.
- ائله بۆل اؤز ایننه بیچیلیب.
- ائله بۆل ائششکه قشوو چکیلر.
- ائله بۆل اولو آغزیدیر.
- ائله بۆل اتدن دووار چکیلیب
- ائله بۆل اتینی کسیلر.
- ائله بۆل ال- آیاغینی پیشیک یئیپ.
- ائله بۆل ایت سوّتو امییدی.
- ائله بۆل ایت یالییب.
- ائله بۆل ایت زوغال آعاجی ووروسان.
- ائله بۆل ایلان بوغازینان چیخیب.
- ائله بۆل ایلان چالیب.
- ائله بۆل اینه یئیپ.
- ائله بۆل باشیما بیر قازان قئینر سو تۆهدولر (تؤکدولر).
- ائله بۆل باشیما دییرمان چکیلر.
- ائله بۆل باشینا داش دۆشوب.
- ائله بۆل بوروز کلدی.

- ائله بۆل بۇغازىنى كۆسۈۋونن دىيىلر.
- ائله بۆل بىر آلمانى يانا بۇلۇبلر.
- ائله بۆل بىر- بىرىنىن آغزىنا تۆپۈرۈبلر.
- ائله بۆل بىرە قابىغىدى.
- ائله بۆل تاسا باخىر.
- ائله بۆل تاماشا قاباغىدى.
- ائله بۆل تزه جه دۆينۇيا(دۇنيايا) گلدىم.
- ائله بۆل تۇلنباردان چىخىب.
- ائله بۆل جىن دىيشىب.
- ائله بۆل چالى- تىكان اوسده اوتوروب.
- ائله بۆل چىل قورباغادى.
- ائله بۆل چىنىننن داغى گۇتدولر.
- ائله بۆل حاۋلادا نوغالا (دۆيون اولوب قوروموش اون) وار.
- ائله بۆل دۇولتلى قىزى كاسىب ائوہ گلن گلىب.
- ائله بۆل داغدا بۇيويوب.
- ائله بۆل دوز دىيرمانىدى.
- ائله بۆل دۆكگو خۇروزدو.
- ائله بۆل دۇوارا دئىسن.
- ائله بۆل دوہ نالبنده باخىر.

- ائله بۆل دۆينانى (دۆينانى) اۇنا باغيشلا ديلار.
- ائله بۆل ديشى دۆوشاندى.
- ائله بۆل ديلينه دارى سريب.
- ائله بۆل زنىبلده گۆيدن گليب.
- ائله بۆل سويا دۆشموش سىچاندى.
- ائله بۆل سويو ساويلميش ديبيرماندى.
- ائله بۆل فيل بورنونان دۆشوب.
- ائله بۆل قارا داغ ائششىيدير.
- ائله بۆل قارنىندا پالتار اويلار.
- ائله بۆل قورباغا گۆلونه داش آتديلار.
- ائله بۆل كۆللوک تۆيوغودو.
- ائله بۆل گۆى باشيما فيرلاندى.
- ائله بۆل گۆى باشينا اوچوب.
- ائله بۆل گۆيدن دۆشوب.
- ائله بۆل گمىلرى قارق (غرق) اولوب.
- ائله بۆل لال قارقادى.
- ائله بۆل مئه يئلىدى.
- ائله بۆل مال ديتيىدى.
- ائله بۆل موغابادى.

- ائله بۆل مۇندار اتدن ياپيشيب.
- ائله بۆل نۇخداسين قيريب
- ائله بۆل هۇلا ماليدى.
- ائله بۆل يئر بۇغماسيدى.
- ائله بۆل يىردن تاپميشيق.
- ائله بۆل يىره گيردى.
- ائله بۆل ياپا بيقوشودور.
- ائله بۆل ياز ائششه ييدى.
- ائله بۆل يۇخا آراسيندا حاۋلا(حلوا) وار.
- ائله بۆل يومورتاسى ترسه گليب.
- ائو اۋتورانيندى، سۆز گۆتورنن.
- ائو اۋغروسونا ايت هۆرمز.
- ائو اۋلمادين، بارى ائشىگ اۋلگونان!
- ائو سۆزسوز، گۆر عذابسىز اۋلماز.
- ائو يىغان دا آرواددى، ائو يىخان دا.
- ائودن قاباق قۇنشو آختارا!
- ائوده آرواد ايكى اولسا، ائو سۆپورولمه ميش قالار.
- اۋولاد بادامدى، نوه بادامين ايچى.
- ائوين سلقه لى ساخلا، قافيلدان قۇناخ گلر.

- اۋىنەمك(اۋىناماق) باشارمىر، دئىير يئرین قئىقاجى وار.
- ات آپار- كس آپار!
- ات دۇوار چكىبلر.
- ات دىرناقدان اولماز.
- ات گتيمىب، كۆفده ايسدیر.
- ات يىن قوش ديمدییننن بللیدیر.
- اتى باغلیب پيشین بوغازینا.
- اتى سنین، سۆمویو منیم.
- اتین اوسدو آچىخدی، پيشین حایاسینا نه گلیب؟
- اتین چیبى ات گتیرر، چۆرین چیبى درد گتیرر.
- اتینی یسه ده، سۆمویونو آتماز.
- اتیمیزه قوز تۆكوب، باشیمیزی كسیلر.
- احمده، احمد اولور، سنه نه زحمت اولور!؟
- ار- آروادین ساواشى- یاز گۆنونون یاغیشی.
- ار گرک- تتر گرک!
- اسلانین اثرکی- دیشیسی اولماز.
- اصلینی دانان بیژدی(بیجدی).
- اصیل آل چیرکین اؤسون، بد اصیل گۆزل آلما!
- اک، پئشمان اول!

- امانتە خيانت يۇخدى.
- انگينين چيولرى بۇشدى.
- انگينين قاداغى بۇشدى.
- انگينين قاداغى يۇخدى.
- الينن گلنى اسيرگمە!
- الينه گلمييهنى ددهسينه احسان دئير.
- او باش، بو آياغا سالاما گلدى.
- او كيم ايدى اورتدو پالاس، اول آخشام اولدو خيلاص.
- اوبا كوڤكسيز اولماز.
- اوتانين اوغلو اولمار.
- اوتانماسان اوينه مەيه (اويناماغا) نه واركى؟
- اوتدان (اوددان) ديري، سودان قورو چيخير.
- اوتدون (اوتوردون) يولدان قالدين، ياتدين ائوين ييخيلدى.
- او جاق يانماسا تۆسسو چيخماز.
- اوجوز اتين شووراسى (شورياسى) اولماز.
- او خون آتير، يابين گيزله دير.
- اود دوشديو يو يئرى يانديرار.
- اورك يانماسا، گوزدن ياش چيخماز.
- اوركدن اوريه يول وار.

- اۆز- اۆزدن اۇتانير.
- اۆز كى وار، اتدندى.
- اۆز وئرىسن، آسدار دا ايسدير (اىستير).
- اۆز ايت اۆزودو.
- اۆز ايت اۆزونه ساتاشيب.
- اۆزوم اۇسسون دۆده اۇسسون (دۆده بىر نۇوع گنج يئيشن قارا اۆزومدور).
- اۆزومو اۇننو (اونلو) گۇرور، دئير به دىيرمانچيام.
- اۆزومه باخ، حاليمى سۇروش!
- اوزون آدامين عاغلى تۇپوغوندا اولار.
- اوزون سۇزون قىسساسى.
- اوزون يۇلون بو باشيندا يالان دانیشان، او باشيندا اۇزو ده اينانار.
- اۆزونه بىر باتمان تۇپورسن، بىر دامجيسى يئره دۇشمز.
- اوستا مهدي ياتدى، آپاردى.
- اۆسدو بۆك، آلتى تۆك.
- اۆش (اۆچ) ميثقال دىلىنى قۇيوب، بىر باتمان باشينان دانىشير.
- اۇشاخ حۇكمو، شاه حۇكمو.
- اۇشاخ، واردى- يۇخدو بۆلمز.

- اوشاخلى ائوده الك- قلىبرى گويدن آسالار.
- اوشاخلى ائوده قىيىت اولماز.
- اوشاغى يوللا ايشه، اوزون ده دوش داليسىنجا!
- اوشاغىنان يولا چىخما، يوكون يىخسا گوله جك، يوكو يىخسا اغلىيا جاق.
- اوشاق آتادان يىتىم اولماز، آنادان يىتىم اولار.
- اوشاق آتاسىننان گوزلوسونو بولمز.
- اوشاق آدمى قاننى (قانلى - دوشمان) قايسىنا يوللار.
- اوشاق عزيزدى، تربيه سى اوننان دا عزيزدى.
- اوشاق، اغلىيا - اغلىيا بويوير.
- اوشده (اچده) آلاجاغىم يوخ، بوشده وئره جه يىم.
- اوغرو ائو اولماز، ائو صاحابىن ائوللىكدن سالار.
- اوغرو چوماغا راس گلىب.
- اوغرو قالانا يانار، ائو صاحابى گيدنه.
- اوغرونون يادىنا داش سالما!
- اوغرويا آجاج قاوزامامىش اوزون بللندىرر.
- اوغلان آدمى، سىندىرى بادامى، قىز آدمى، سىندىرى آدمى.
- اوغول اله دوشر، قارداش اله دوشمز.
- اوول ائوين اىچى، سورا ائشىيى.

- اۇلاجاغا چارا يۇخدى.
- اۇلدوز گۆرمويونجه جان وئرمز.
- اۇمود قالىب گۆدولده ياراماسينا.
- اۇنو اليىب(الهيب) كېيىنه قاتىرىق.
- اۇنون آياغى بۆلنى، بونون باشى بۆلمز.
- اۇنون ايىي اۆسده اۇدون يىغماق اۆلماز.
- ايپ اۆزولدى، دانا قاشدى(قاجدى).
- ايپ اۆزولمىز، جان چىخماز.
- ايپ گليب دۇغاناقدان كىچر.
- ايپين ايكى باشيننان چكمزلىر.
- ايت آغزى ديب.
- ايت اۆلدى گلەمدى، قورد اۆلدى گلەمدى.
- ايت الينن سۆمۆك گميرمك اۆلمور.
- ايت اۆلوب قورد قاوير(قوور).
- ايت ايتديين ترگيتسه ده، سۆسونمه يين ترگيتمز.
- ايت- ايتى بۇغور.
- ايت بالاسين يئىن كيمى.
- ايت دفدرينده(دفترينده) ده آدى يۇخدى.
- ايت ساخلا باشين گميرسين!

- ایت قۇرخدوغو يئره ھۆرر.
- ایت گئىدى - ایت گئىدى.
- ایت نفسى دىيب.
- ایت ھۆرر، كروان كئچر.
- ایت ياتار قايا كۆلگەسىندە، دىيربە اۋز كۆلگەسىدى.
- ایت ياخجى بۆلور داغار جيخدا نە وار.
- ایت يىبەسىنى قاپماز.
- ایت، يىبەسىنى تانىمىر.
- ایتە داش آتما!
- ایتى دالىما آلمىشام قورد قۇرخوسوننان.
- ایتى قویروغوندان يئير.
- ایتى قۇيونونان چۇخدى.
- ایتىن آدىن گۆلعلی قۇيوبلار.
- ایتىن اۆزونه قۇدورموش دئمزلىر.
- ایتىن دۇنيادان گئتمە يى كىمى.
- ايچرىم اۋزومو ياندىرىر، ائشپە يىم اۋزگەنى.
- ايچمە نامرد آشىنى، قئىيدىب باشار چالار.
- ايچىنە بىر باتمان دارى تۇكسن، بىرى ايچىندە قالماز.
- ايرى اۋتوراق - دۆز دانىشاق.

- ایسی آشیما سو یوق سو قاتما!
- ایش آدامین جوهریدی.
- ایشدن آرتماز، دیشدن آرتار.
- ایشله منه، اورگن اوژن.
- ایشله مین دیشله مز.
- ایکی آیاغی بیر باشماغا سوخور.
- ایکی ائشییه، بیر پیشییه.
- ایکی الی اولدو، بیر شیرین بیانین کؤکو.
- ایکی الیم اولدو، بیر باشیم.
- ایکی گؤز دئییر تاماشا ائلیسیم (ائله ییم).
- ایکی گؤزو واریدی، ایکسین ده بۇرج ائله دی.
- ایکی یۆز قلمه دن بیری ناولیق اولار.
- ایکسی نین سو یو بیر آرخا گئتمیر.
- ایل - ایامدا بیر یول نووروز ایشنبییه (شنبه یه) دوشر.
- ایلان چالمیش آدام آلا چاتیدان دا قورخار.
- ایلان هر یثره ده ایری گئتسه، اؤز اوواسینا دۆز گیدر.
- ایلان یئمکدن آژداها اولوب.
- ایلانان قویروق آجیسی، باغواننان اوغول آجیسی گئتمز.
- ایلانی سئید احمد الینن توتور.

- ایلانین آغینا دا لعنت قاراسینا دا.
- ایلانین قویروغونو آیاخلاماسان ساشماز(سانجماز).
- ایلانین گۆزونه زَبَر سالیر.
- ایلانین یارپیزدان زهلهسی گیدر، او دا گلیب گۆزونون قاباغیندا بیتر.
- اینصاف دینین یاریسیدی.
- اینصافی اولمویانین ایمانی دا اولماز.
- آیرین وثرین الیمه، من ده گۆرسه دیم اریمه.
- ایننه- ایپلیکدن کئچیب.
- ایننه هاممینی بزَر، اوزو لۆت گزر.
- ایننه نی اوزن باتیر، چووالدیزی اوزگویه!
- بۆرکو ایسی ساخلاماق اوچون یوخ، قثیرت اوچون قویاللار.
- بۆرکون قوی قاباغان فیکیرلش!
- بئش بارماغی بال ائلییب آغزینا سۇخسان، دیر زهردی.
- بۆیوک باشین بۆیوک ده بلاسی اولار.
- بۆیویون بۆیوک یثری وار، کیچیین کیچیک یثری.
- بۆیویون سۆزونه باخمییان اولویا- اولویا قالار.
- باجا آیری اولسا دا، تۆسسوسو دۆز چئخیر.

- باجىنين دا باجىسى وار.
- باخارسان باغ اولار، باخماسان داغ اولار.
- باخماغىنان قارىن دويماز.
- باشان قىزىل آل گىت!
- باشان كۆل ده سۇورسان، اوجا كۆللۆكدن سۇور!
- باشدا عاغىل اولماسا، جان عذابدادير.
- باشلى باشين ساخلاسىن!
- باشى اوچود داغى، بۇينو آرميد ساپيدى.
- باشى بدىينه آغىرلىق ائلىر.
- باشى داشدان- داشا دىيب.
- باشى كسىلىب، قانى ايچرى گئدير.
- باشى لحد داشينا دىيب.
- باشىمى قاشىماغا واخديم يۇخدى.
- باشين اوردا ايسلات، بوردا قىخدير!
- باشين يئكه لىيى دۇولتدى، آياغين يئكه لىيى نئىبت (نئكبت).
- باشينا بۇرك قويدو.
- باشينا گلن باشماخجى (باشماقچى) اولار.
- باشيندا حاۋلا(حلوا) دولانديرير.
- باشىنى باشلارا قاتىب.

- باغلى سۇفرانين بىر عىيى، آچىق سۇفرانين مېن عىيى اولار.
- بالا بالدان شىرىن اولار.
- بالا دادى، بال دادى. شىرىنى شىرىن اولار، آجىسى دا بال دادى.
- بالتا آغاجى كىسمزدى دستەسى اوزونن اولماسايدى.
- بالتا اوز ساپىنى كىسمز.
- بالىخ دا بۆلمەسە (بىلمەسە) خالىخ (خالق) بۆلر.
- بالىخدان بۆيوك خالىخدى.
- بالىن گۆرمەمىش بلاسىن چكىدىك.
- باياخدان بىر باتمان تىكى سويو ايشلەنىپ، ھلە ايندى دىيىر: نە خىردى؟
- بىر كىن بىر چىخار، بۇشدان ايكى.
- بىر كە- بۇشدا الى يۇخدو.
- بىزار، بازار يانىسىن، سىنە بىر دىسمال اوسسون.
- بىلكەنى اكدىلر، گۆيرمەدى.
- بىلى دىيىل نە دىنە قۇللوغ ائلىر!
- بو ايشە/ بو سۆزە/ پىشمىش تۇيوغون چۆلمكەدە گۆلمەيى گلىر.
- بو ايلكى قۇشلار، بىلدىركى قۇشلار جۆ- جۆو اۋرگدىر (اۋىردىر).

- بو بۇرك او باشا چۇخدى.
- بو خينا، او خينادان داييل.
- بو دونيا فانيدى، فانى، بو دونيادا قالان هانى؟
- بو قارا او قارالارا بنزه مز.
- بو قولاغيننان آير، او بيري قولاغيننان اوتورور ائشييه.
- بو گونون صباحى دا وار.
- بوردا منم، باغداددا كور خليفه.
- بوردا وورور قئليجى، حلبده چئخير اوجو.
- بوز اوسدونده او كوز يئر يين كيمي.
- بوستانى ور يئتيرر، اروادى ار يئتيرر.
- بوش سوز قارين دويورماز.
- بوشلو (بور جلو) بوشلونون ساغليغين ايسدر.
- بوغدا چور يينين بوينوزو اولار.
- بولوو گنديب، اولگوج قئيديب.
- بولانماسا- دورولماز.
- بولمور آش هاردا بيشيب، قاشيغين قاييب قاجير.
- بولورم (بيليرم) هانسى اووانين قوشودو.
- بوياخانا كوپو داييل باسيب چئخاداسان.
- بوياخانا سنى ايلان چالاجاق؟

- بۇيىنوز قۇچا يۆك دىيىل
- بۇيىنوز قۇلاخدان سۇرا چىنخار، آمما قۇلاخدان برک اولار.
- بۇيىنوم قىلدان (تۆكدن) نازىكدى.
- بى وئرن آتىن دىشىن ساىمازلار.
- بىر – بىرىنىن كۆلگەسىن قىلىشلىلار (قىلىجلىرلار).
- بىر آتىملىق بارىنى وارىمىش.
- بىر آرخا بىر يۇل سو گلەسه، اومود وار بىر دە گلە.
- بىر آزدان قالار – بىر چۇخدان.
- بىر آغاج بىخىلاندا الى بالتالى دا تۆكولر، الى بالتاسىز دا.
- بىر آغاجا چىنخىر، مین آغاجى سىلكەلىر.
- بىر آغزى اوت (اود)، بىز آغزى سۇدو.
- بىر آلاجا دانا بىر ناخىرى خارابالار.
- بىر آياغى ائوده، بىر آياغى گۇردا.
- بىر الدە ایكى قارىپىز توتماق اولماز.
- بىر الى ياغدا، بىر الى بالدا.
- بىر اوخونان ایكى نىشان وورور.
- بىر باتمان تۆپورسن اۆزونه، بىر دامجىسى يثره دوشمز.
- بىر – بىرىنىن آغزىنا باخىللار (باخىرلار).
- بىر پاكىن، بىر ناپاكىن دوواسى دىگىل اولار.

- بىر تىكە چۆرۈك اۆلدى.
- بىر تىكەنى بۆلموين، مېن تىكەنى دە بۆلمز.
- بىر جان دئىيب- مېن جان ائشىدىلرلر(ائشىدىرلر).
- بىر داش آلتدان، بىر داش اۆسدن.
- بىر دده اۆن اۆغولو ساخالار، اۆن اۆغول بىر ددهنى ساخلىيانماز.
- بىر دلى قۇيوبا بىر داش سالار، مېن عاغىللى چىخادا بۆلمز.
- بىر سۆزونو بئش باتمان بالينان يئمك اۆلماز.
- بىر ساققاينان ايكى آشىخ(آشىق) وورور.
- بىر قارىنا ايكى مېننت اۆلماز.
- بىر قرى وار، بىر قۇجا، ھنقره قوش اۆينر(اۆينار) گئجه.
- بىر گۆوولده ايكى محبّت اۆلماز.
- بىر گۆلونن ياز اۆلماز.
- بىر ياننان باغلىيان، بىر ياننان آچار.
- بىرجه اۆلومه چارا يۇخدى.
- بىرلىك اۆلمويان يئرده دىرلىك اۆلماز.
- بىرلىك ھاردا، دىرلىك اۆردا.
- بىرى آجىننان توممانىنى ساتىردى، او بىرى دئدى: نىسىيه وئرسن، من آيرام.
- بىرى اۆلمهسه، بىرى دىرلىمز.

- بیری باتمان اۇلسا، او بیری یاریم باتمان اۇلمالیدی.
- بیری دئمه چکیر، بیری سولویا.
- بیری وار کۇراوغلو، بیری ده وار کۇر کیشی نین اۇغلو.
- بیز اومود اۇلدوخ قازا، قاز اۇزون قۇیدی نازا.
- بیز گلدیگ گلین گۇرمه یه، گلین گئدیپ تزک ییغماغا.
- بیزه جوّجه باسیرماخ (باسدیرماق) دۆشمز.
- بیزه گلن بیزه بنزر.
- بیزیم قاییمیزدان گئشمز (کنچمز).
- بیقوش کیمی خارابالیق سؤور.
- پاپاق آلتیندا اۇغلانلار وار.
- پاجادان باخان قۇرتولور، باجادان باخان قۇرتولمور.
- پالاسا بۆرون، ائلینن سۆرون!
- پامبیغینان باش کسیر.
- پردەنی اۆزدن گۇتورمه!
- پول- پولو گتیرر.
- پوللویا بلی دییللر، پولسوزا دللی.
- پولو پولدی، میننتی ده آرتیقدی.
- پولو وئر پولو، وئر مه کال- کولا!
- پهبینن پیلوو اۇلماز، یاغینان دویو گرک.

- پيچاق ساپینی کسمز.
- پيچاق سۆمويه دایانیب.
- پیس سۆز قپ (قلب) پولدو، یییه سینه قئیدر(قاییدار).
- پیس گۆنون عۆمرو آز اولار.
- پیش قۆنشو آدمی حاجاتلی ائلر.
- پیشیک برکه دۆشنده دۆنوب جیرماق آتار.
- پیشییی هاردان سالسان، یئرہ دۆردال- آیاغی اؤسده گلر.
- تئز ائولنننن تئز آیریلان پئشمان اولماز.
- تاپیلان تاپانین اولار.
- تاری دییننن دئمیر.
- تزه دلک گلیب، ککگیلی یاننان قویور.
- تزه کۆزه، سرین سو.
- تزه گلدی بازاردان کۆهنه دۆشدو نظردن.
- تک الدن سس چئخماز.
- تنبل آدم فیکیرلی اولو.
- تنبللیکدن ائششیه دایی دئیر.
- تۆپالینان گزن آخساماق اؤرگتر.
- تۆپورجه بی گۆللہ یئرینه گئدیر.
- توتدو قاتیخ، توتمادی ائیران.

- توتولمويان اوغرو شاهدى.
- تۇخون آزدان (آجدان) خبرى اولماز.
- تۇسباغا كىمى باشىنى قىينىنا چكىر.
- تۇسباغانى يا اۋلدور، يا دا دالىسى اۆسدە چۆور.
- تۆلكو بىر باغدا ايكى يۇل تلييه (تله يه) دۆشمز.
- تۆلكو تۆلكويه بويورور، تۆلكو ده قويروغونا.
- تۆلكو حججه گندير.
- تۆلكو سۇواخلى باغا گيرمز.
- تۆلكو كىمى صلواتا قۇلاق آسير.
- تۆلكو وار باش قۇپادير، قوردون آى بئھتاندى.
- تۆلكو هارا، قويروغو دا اۋرا.
- تۆلكونون عرضه سىنى اۋخويونجا دريسىنى بوغازينان چىخادالار.
- تۇى دا اولاندا، تۇيوغون باشين كسللر، ياس دا.
- تۇيوغا دئدىلر گۆندە بىر باتمان بوغدا وئره ريك ائشىنمىيه سن!- دئدى: بو شىل اولموشلار عادت ائلىيب- اولماز.
- تۇيوغا كيش، منه بىر عالم ايش.
- تۇيوغو بوغدا انبارينا بوراخسان دا ائشىنمە يىننن قالماز.
- تۇيوق اۋلسە، بىر دستە تۆكلو، دوه اۋلسە، دريسى بىر يۆكلو.

- تۆيوق ايستهدى قاز يومورتاسى يوموتداسين، اؤز يومورتاسيندان دا قالدى.
- تۆيوق بير قيچليدى - بير قيچلى.
- تۆيودا اؤينه مه سن، ياسيمدا آغلاماسان، منيم نيمه لازيمسان؟
- تيكه قارين دؤيورماز، محببت آرتيرار.
- تيكه يئن دؤست اولاننار ايللرينن كؤسولو قالالار.
- تيلدن وورور، تسيدن چيخير.
- جاميشا چيمديك نئينيه جك؟
- جان دئ، جان ائشيت!
- جان سنين، جهندم تارينين.
- جانا ما سوي چكير.
- جاني ايت جانيننان بركدير.
- جاوانليقدا داش داشى، قوجاليقدا يئي آشى!
- جاوانليقدا زحمت چكيمين، قوجاليقدا لذت چكمز.
- جؤته گتتمين او كوزو قصابا وئرلر.
- جؤجه كيمي، او ولدن ننه سيننن سؤد گؤرمويوب.
- جؤجه هميشه سبت آلتيندا قالماز.
- جؤجه نى پاييز سايالار.

- جولفا اولماميش كلف اوغورلور.
- جولفا مكيبى كيمى گئدير، قئيدير.
- جهندمه گيدن اوزونه يولداس آخدارار.
- جيدانى چووالدا گيزلتمك اولماز.
- جيزيغيننان آشيق چينخاتماغ اولماز.
- جين بيسميللاهدان قورخان كيمى قورخور.
- جينلى قاتيرا دؤنوب.
- جينه بؤرك تيكير.
- چورك آتدى (آتلى) اولدو، من پيادا.
- چوربى داشدان چينخير.
- چوربى ديزى اوسدهدى.
- چوربى وئر چوركچيه، بيرينده آرتيق وئر.
- چوربىنى اود بيشيرمير.
- چشمه باشينا سوسوز آپارار، سوسوز گتيرر.
- چولمك دئغيرلانيب، دوواغين تاپيب.
- چومچه ين دوه سووارير.
- چاخچاخ ها باشين يئر دؤيسون، ديرمان ايشله ديبيننن
قالماز.
- چاديرا- باشماقسيزليقدان يئر ده قاليب.

- چارىغىن ايتىرن پاتاواسىن تاپار.
- چاغرىلان يىره عار ائله مه، چاغرىلمىيان يىرى دار ائله مه!
- چاغرىلمايش قوناغى، قاش – قاباغىنان قواللار.
- چاققالدان چوخ چارقىن آپاران اولماز، گىنه ده آياق يالىندى.
- چالقىسىز توى، شيونسىز ياس.
- چايا چاتمامىش چىرمالانير.
- چايدان كئچنده چىيىن – چىيىنه دىمىشىك.
- چتىنى ائششى كورپودن كئچنه كىمىدى.
- چكىچىن زىندان آراسىندا قالماخ
- چوبانسىز سورو يول آزار.
- چوخ بولوب آز دانىشماق ايبىدىن لنگرىدىر.
- چوخ گولمه بين دالىسى اغلاماخدى.
- چوخ يىمك آز يىمكدن ده قويار.
- چوخ ياشىيان (ياشايان) چوخ بولمز، چوخ دولانان چوخ بولر.
- چوماغىن يوغون باشىننان ياپىشىب.
- چىيىن چىركه دولانار.
- چىراق اوز دىيىنه ايشىق سالماز.
- چىركىن چىيانى ياخشى تانىرام.

- چیلٹیک (چیرتیق) وورسان قانی چنخار.
- حیوانین دیشینه باخاللار، آدامین ایشینه.
- حاقق الی بئکار قالماز، گئج کسّر، کارلی کسّر.
- حاقق اینجه لر، اوزولمز.
- حاقق سؤز دینین بؤرکونون تپه سی دلیک اولار.
- حامام سویوینان دؤست توتور.
- حاولا- حاولا دئمه بینن آغیز شیرین اولماز.
- حتم طئلیک ائلیر.
- حرکت هاردا، برکت اورد.
- حسن ده بوننادی، حسین ده بوننادی.
- حسن ده قئیلان چکر، حسین ده قئیلان چکر، تنبکی بؤل اولاندا، سیچان دا قئیلان چکر.
- حسن کئچل یا کئچل حسن، نه فرقی؟
- حکیمسیز - حاکیمسیز شهرده قالما!
- خئیر ایشی یوباتمازلار.
- خئیر سؤیله مزه دئیلر: خئیر سؤیله! دئدی: گیده سن، گلیمیه سن!
- خالام بؤلدو، عالم بؤلدو.
- خالخن (خالقین) عاغلی گؤزوننده دی.

- خانىم سىندىران قاين سسى چىخماز.
- خليفه كيسه سينن باغيشلير.
- خوروز يوخودو، سحر آچيلميردى؟
- خوش گونومده دوشمان گلر دوست اولار.
- دئدى: دده، بير بالتا تاپديم، دئدى: نئينه دين؟ دئدى:
- ايتيرديم، دئدى: درديمه درد آرتيردين.
- دئدىلر: قارداشين نئجه آدامدى؟ دئدى: يولداشلىق
- ائله مه ميشم.
- دوردده آلاجاغيم يوخ، بئشده وئره جه ييم.
- دوولت دووشانى آراباينان توتار.
- دويمه قاينى، دويللر قاين.
- دئيىب- دئيىب كرم كيمي آليشير.
- دئييرم خديمم، دئيير: نئجه اوشاغين وار؟
- دادانانينان قودورانى ساخلاماق اولماز.
- دادانميسان دولمويا، بلكه بير گون اولمويا؟
- داش- داش اوسده دورمور.
- داش- داشى كسير دن يوخسوللوغوننان.
- داش قويوسان اھك (اھنگ) اولور.
- داش قيبه (قيهه) راست گليب.

- داشدان يوموشاق نه وئرسن ييبر.
- داغ داغا يئتيشمز، آدام آداما يئتيشر.
- داغ نه قدر اوجا اولسا دا، اوسدوننن يول آشار.
- داغا قار ياغاندا كنده خبردى.
- باغدان - باغدان دانيشير.
- دالدا كله گلن، آشكاردا دوغار.
- داليدان آتيلان داش توپوغا دير.
- داليدان گلنى داليدان قاپير، قاباقدان گلنى قاباقدان.
- داما - داما گول اولار، دادا - دادا يوخ اولار.
- دامارا باخيپ قان آللار.
- داماردان قان چينخار.
- دانيشماق گوموش اولسا، دانيشماماق قيزيلدى.
- دده گورمويوب، دئيريه شاهقولو بي ده ددهدى.
- درد - بلا گلنده، گليرم: - دئمز.
- درد گلنده خالوارينان، چينخانا ميثقالينان.
- دردلى دئينگن اولار.
- دردين دئين بولنتره، درد باشينا گلنتره.
- درزييه دئديلر: - كوچ! اينه سيني ياخاسينا سانجيب يولا
دوشدو.

- دره خلوت، تۆلكو بى
- دللكلىك اۋرگنمە بى بىزىم باشىمىزدا توتوب
- دلى - دلىنى گۇرندە چۇماغىن گىزلەدر.
- دلى قىرمىزى سۇور، سئفئە سارى.
- دلىنىن يادىنا داش سالماخ.
- دلىبە هر گۇن بايرامدى.
- دلىبە يئل وئر، الينە بئل وئر!
- دمىر ايشلە دىكجە پارىلدار.
- دمىر داراق، كئچل باش.
- دمىر قاپىنىن آغاش (آغاج) قاپىيا ايشى دۇشر.
- دمىرى ايسسى - ايسسى دۇيللر.
- دمىرى نم آریدر، آدامى قم آریدر.
- الدن توتماق على (ع) دن قالىب.
- دنچى دە دىیرمانچىدان يئىر.
- دۇداقلارينا تۇرپاق سپىر
- دوز - چۇرك ایتمز.
- دۆز سۇزه جاواب يۇخدو.
- دۆز يۇل گىدن يۇرولماز.
- دۆزو قىلىش (قىلىچ) كسمز.

- دۇست باشا باخار، دۆشمن آياغا.
- دوست دوستا تن گرگ، تن اولماسا گئن گرگ.
- دۇست دۇستون عئيبيني اوزونه دئير.
- دۇست منى ياد ائله سين بير پوك بادامينان.
- دۇستون ميني آزدي، دۆشمانين بيرى ده چوخدو.
- دۇستوينان يى- ايچ، آل- وئر ائله مه!
- دۇسدون كيمدى منه دى!- دئيم كيمسن.
- دۇشاب آلدوخ مورابيا چيخدى.
- دۆشمان آداما قوربانين اولوم دئمز.
- دۇغوزدان بير توك ده چكسن قنيمتىدى.
- دۇغولماميش قئزينا دۇن بيچير.
- دۇلانان آياغا داش دئير.
- دۇلو توفنگدن بيرى قورخار، بۇشوننان ايكيسى.
- دۇنيادا بير پيسليك قالار، بير ياخجىلىق.
- دۇنيانينكى گور- گۇتوردو.
- دۇواري نم يىخار، اينسانى قم.
- دۇوارين او اوزو قوربتدى.
- دووانى بيز ائله ديك، ياغيش مرندە ياغدى.
- دووشانا دئير قاچ! تازيبا دئير: توت!

- دوه اۆينهسه (اۆيناسا) قار ياغار.
- دوه پامبيقدا اۆتدار (اۆتلا)، ديبير به هيچ كس گۆرمور.
- دوه چيىن دۆست اۆلانين داوارازاسى گىن گرگ.
- دوه دن بۆيوك فيل وار.
- دوه كيمي دالى ايشيير.
- دوه نظرم، بئله گۆرم.
- دوه نى ايينه نين دليىننن كئچيدير.
- دوه نى چۆمچه يىن سووارير.
- دوه يه دئديلر: بۆنون آيريدى. دئدى: هارام دۆزدو؟
- دوه يه دئديلر: هاردان گليرسن؟ دئدى: حامامدان.
- دئديلر: دابانلارينان بلليدير.
- الدهه بئش بارماق بير دييل.
- ديشلرينين كيرين سۆرور.
- ديشى شيردانين كسير.
- ديشين آغري چك قورتول، قونشون پيسدى قاچ قورتول!
- ديل باشا بلادى.
- ديل بوغازا سالمير.
- ديلنچى نين ده ديلنچيسى اۇلار؟
- ديلي اۆلماشايدي، قارقالار گليب گۆزلرينى چينخاردار ديلار.

- دىلىنى دىنمز يىرىنه قۇيمور.
- دىلىنىن ايلانى اوواسىننان چىخادير.
- دىندىرنده، قان-قان دئير.
- دىنسىزىن الينن ايمانسىز گلر.
- دىنمهدى-دىنمز.
- دىرمانىن بوغازىنا اولو سالسان، دىرى چىخار.
- دىيهسن خمير چوخ سو آپارچاق.
- دىيهسن قارنىندا پالتار اويللار.
- دىيهسن قارنىندا قوال چاليللار.
- دىيهسن قاشقا دووشاندى.
- دىيهسن يىددى ايلقدى.
- دىيهسن، زهر تولوغودو.
- رامازاننان چوخ راضىيق، ايلده ايكي يول گلير.
- روزوسو گلن واخت ايتى يوخو باسار.
- زر قدرىنى زرگر بولر.
- زمى آل گوله ياخين، ارواد آل ائله ياخين.
- زىرنانى ناشى الينه وئرسن، گئن باشىننان پوڤلر.
- زىيانىن يارىسىننان قئىتمك اىستيفادهدى.
- سئرچه دن قورخان دارى اكمز.
- سئرچه موڤته، داش موڤته.
- سئرچه ندى، باش-اياغى نه اوسسون؟

- سترچەنى بەزىيىب بۆلبول آدىنا ساتىر.
- سترچەنىن دە اۋزونه گۆره داش - ترەزىسى وار.
- سۆز آغيزدان چىنخدى، دالى قىيىتمز.
- سۆز اوزانسا، دادى قاچار.
- سۆز دانىشىقدان كىچر.
- سۆز - سۆزو گتىرر، آرشىن بئزى.
- سۆز وار ائو ايچىندە، سۆز وار ائل ايچىندە.
- سۆز وار گلر كىچر، سۆز وار دلر كىچر.
- سۆزو آت يئرە، يىيەسى گۆتورر.
- سۆزو آجى بۇغارسىق كىمى اوزادىر.
- سۆزو آغزىندا بىشىر، چىخات!
- سۆزون دۆزو داشدان كىچر.
- سۆزون دۆزونو اوشاخدان سۇروش!
- سۆزون دۆزونو ظارافاتىنان دىللىر.
- سئفئە سارى سۇور، دلى قىرمىزى.
- سۆيمە قول آتامى، سۆيمويوم بى آتان.
- ساخلا سامانى، گلر زامانى.
- سارى ايت چاققالا قارداشدى.
- سارى اينك سۆد وئرر - وئرر، آخىردا تىپىيىن ووروب تۇكر.

- ساری یاغینان داغلیر، ایپک دسمالینان باغلیر.
- ساغ یثری قارنینین آلتیندادی، اؤنودا اؤرکن کسپب.
- ساغیینان سؤلونو بۆلمور.
- سامان دوشدو، زامان اؤلدو.
- سامان سنیندی ساماننیک کی سنین دَیل.
- سققلدن کسیر بیغا یاپیشدیریر.
- سققلیم یؤخدو، سؤزوم گئشمیر.
- سققلین دییرماندا آغاردیب.
- سلیمانی تاختدا، نوحو گمیده گؤرروب.
- سن آغا، من آغا، اینکلری کیم ساغا؟
- سن دیین اؤسون، قال یاسسین.
- سن سایدیغین سای، گؤر فلک نه ساییر؟
- سن قوردا تیکمک اؤرگت، یتماخ دده سی پشه سیدی.
- سن گؤرن آغاجلار کورکلییه کسپب.
- سن وورمادین، من ییخیلمادیم، بس بونا نؤلدو؟
- سن یاخچیلیغی ائله، آت دریبیا (دریایا) بالیقدا بۆلمه سه، خالیق بۆلر.
- سننن حرکت، آلاهدان برکت
- سننن خئیر گلسه، آلاهدان بلا گلر.

- سو آپارا بۆلمور، گیلیغلری یاش ائلیر.
- سو آخار چۆخورو تاپار.
- سو بیر یئردە قالسا اییلنر.
- سو کۆزه سی سو یۆلونداسینار.
- سو یارانیب آخماغا، گۆز یارانیب باخماغا.
- سوبایلیق سولطاننیخدی.
- سوۆد گۆلوندە اوۆزور.
- سودا بوغولان سامان چۆپونە دە آل آتار.
- سوۆراکی پشماننیق بره بیتیرمز.
- سوۆردن آیریلان قویونو قورد یییر.
- سوۆرویه قورد گیرنده، وای بیرلینین گۆنونه.
- سولو دره لره سوسوز آپاریب- سوسوز گتیرر
- سویا دۆشموش سیچانا اوۆخشور.
- سویندیک کی قیلیمیز چیخدی، بۆلمه دیک کی تاماشادی
یۆلاند.
- سوینن قوردون آغزی باغلی اوۆلو.
- سوویو بولاندیریب بالیق توتور.
- سوویو ساویلیمیش دییرمانا اوۆخشور.
- سوویو وئریب سامان آتدا(سامان آلتینا).

- سوپون شيريلتيسينا قولاق آسير.
- سوپون لام آخانىنان، ادامين يثره باخانىنان قورخ.
- سياست آنا- باجى تانيماز.
- سيچان اووويا (يوويا) گيرنمير، قويروغونا دا بير سوپورگه باغليز.
- سيچان يارما چكير(گيزلى بير درد ايله آريقلايان آدم باره ده دئيرلر).
- سيچانا دئديلز: بو دليكدن چيخ، او بيرى دليگه گير، مين تو من آل! دئدى: يولو ياخين پولو چوخ، بوندا نه حئكمت وار؟
- سيفاريشينان حج قبول اولماز.
- سيللينن اوز قيزاردير.
- سيني قو بويونون يوكودو.
- شيطانينان دارى اكميشيك.
- شاهدان گلमيش نوكرم، دينسن، قارنين سوكرم.
- شر دئمه سن، خئيير گلمز.
- شرطى شوخومدا كسير.
- شرع ظاهيره حوكم ائلر.
- شرعه گيدن اوز سووزون ديير.
- شوخومدا يثريينمير، پرشومدا شيللاق آتير.

- شورئھلى (شۆۋرلۇ) اۇغول ئىينير ددەنن مالين،
شۆرئھسىز اۇغول ئىينير ددەنن مالين؟
- شوراكتدە قۇدوخ تاپىلىب، قالبب ائركك- دىشىسى.
- شيرين گت- شيرين گل!
- صرىنن (صبرله) حاولا (حلوا) بىشر اى قۇرا سننن،
بسله سن اطلز اولار توت يارپاغىننن.
- ضرىنن زرهركدن ياغ چىنار.
- طاماهكارين گۇزونو تۇرپاق دۇيورار.
- ظولم يئردە ياتماز.
- ظولمونان آباد اولان ائو، عدلىنن بر باد اولار.
- عاشىغىن سۇزو قورتاراندا، يارام- يارام چاغىرار.
- عاغلى تۇپوغوندادى.
- عاغلىنن پىرسنگى وار.
- عاغىل - عاغىلدان اۇتگوندى.
- عاغىل ياشا دىيل، باشادى.
- عاغىللىز كىمدى؟- قاباقتا گىدن زىنجىرلى.
- عالمە ايت ھورندە، بىزە دە مازاندران چاققالى ھورر.
- عشقىن ترسە- اۇواندى (اواندى) اولماز.
- على بۇركونو ولى باشىنا، ولى بۇركونو على باشىنا قۇيور.

- عوام دلی اولسا، گیدر سئید اوْجاغینا، سئید دلی اولسا
ھارا گیدر؟
- قاباغا کئچیسن، دئیللر بیژ کۆپک اوْغلو، دالی قالیشان
دئیللر گیز کۆپک اوْغلو.
- قاینان داشیماغینان دریادان سو اسگیگ اولماز.
- قاپی اۆز دابانلیغی اۆسده دۆلانا
- قاپیدان قووسان باجادان گلیر.
- قاپیسیندا تکجه دۆغوزو اسگیهدی (اکسیکدی).
- قاپان دا آلاھی چاغیریر، قاپان دا.
- قار داغا چئخاندا عزیز اولار.
- قارا باخت داغلارا چئخسا، داغلاری دومان آلا.
- قاراداغلی نه بۆلور ھئیوا کالدی؟
- قارادان آرتیق رنگ اولماز.
- قارانیق یتره داش آتیر.
- قارقا کھلیک یتریشی یتریمک اورگنیردی، اۆز یتریشین
ده یاددان چئخاتدی.
- قارقادان گۆزل قوش ایسده دیلر بالاسین گندی.
- قاریندا قیرخ تۆلکو قویروق - قویروغا دیمیر.
- قاریشقا سویا دۆشموشدو، دئیردی: گلین یتر اۆزونو
سو باسدی!

- قاریشقانین بیر قیچی یوخ قوھومو.
- قارینین ساچی آغ اولار، اوریی قارا.
- قاش - قاباغی یئر سوپورور.
- قاش - قاباغی یئرین گئدیر.
- قاش - قاباغینی بیر باتمان بالینان یئمک اولماز.
- قاشین آلیردی، گوزون چیخاتدی.
- قاضی یانینا تک گیدن راضی قئیدر.
- قاقا اولمویان یئرده اییدییه (اییده یه) قاقا دیلر.
- قالان ایشه قار یاغار.
- قان چیخان دامار آخداریر (آختاریر).
- قان - قان چاناغینی منیم باشیندا سیندیرماین!
- قانانا بیر ایشاره بسدی.
- قانی (قانی) گورسه قان آغلار.
- قانی قانینان یومازلار.
- قییسدانان (قبرستاندان) اولو قئیتمز.
- قجله دن اوتور قیشی بهرم (لغو) ائله مزلر.
- قریب ایتی یاد محلله قویمازلار.
- قریبین بوینو اوزون، دیلی گودوک اولار.
- قضیین دوولته زیانی وار.

- قلوب اؤكوز بۇيوندوروغا باخان كيمي.
- قلوب دئدييين شوْشه دى، سئنسا داها ساغالماز.
- قليب رجه ائوى اولمويانين چووال- چووال دردى وار.
- قلم گۆرن ايشى قتيلىج گۆرمز.
- قَم داغى آريدر.
- قمه سيني اوستدن باغلييب.
- قو دئيسن قولاق توتولور.
- قوچ اولوب قوينا قاريشير.
- قورخ اوننان- قورخمور آلاهيinnan
- قورخان آعاجى برک وورار.
- قورخان، گۆنده يۆز يول اولر، قورخمويان عؤمرونده بىر يول.
- قورخما قيشدان داليسينجا ياز گلير. قورخ پاييزدان، داليسينجا قيش گلير.
- قورخوسان سنى بۇياخانادا ايلان چالسین؟
- قورخولو باش سلامت اولار.
- قورد آجينان يثريينمير، دئيبيلر او قدر يئيب قارنين آپارانمير.
- قورد دئديك، قولاغى چيخدى.
- قورد دومانلىق آخدارار(آخترار).

- قورد قۇيونونان دۇلانىر.
- قورد كىمى اۆز- اۆزه ياتىللار.
- قورد كىمى سۇخولور.
- قورد كىچى نىن بىر زادين ئىمىيب.
- قوردان قۇرخان قۇيون ساخالماز.
- قوردون انىبى ده قورد اۇلار.
- قوردون اۆزو موباحدى.
- قوردونان يۇلداش اول، چوماغىن يىره قۇيما!
- قورو آغاجى اۇدونلوغا كىسلر.
- قورو آغاجىن كۇلگهسى اولماز.
- قۇرويان گۇزه چۇپ دۇشر.
- قۇز قاينخان چىنخىب، قابىغىن بىممىر.
- قوش قاناتىنان، ادام آدىنان اوچار.
- قوش وار ات بىر، قوش وار اتىن بىللر.
- قولاق ايكى، دىل بىردى. بىر دىدىن، ايكى ائشيت!
- قولقلارى دارى دۇشورور.
- قولقلارى دارى درىر.
- قۇلتوغوندا قارىپىز يىرلىشىر.
- قۇلون سىنىغى بۇيونا يۇكدو.

- قۇناغىن روزوسو اۋزوننن قاباق گلر.
- قۇناق ائويىيەسى نىن دوەسىدى، ھاردا خىخلاسا خىخلىيىپ.
- قۇناق - قۇناغى گۇتومور، ائويىيەسى ھىچ بىرىن.
- قۇناقلىق ياخشىدېر؛ امما بىر گون سىزدە، بىر گون بىزدە.
- قۇنشو پايى قارىن دۇيورماز.
- قۇنشو - قۇنشو اولسا، باغ دۇۋارى ئىنىر؟
- قۇنشون پىسىدى، قاچ قورتول!
- قۇھوم - قۇھومون اتىنى يىسە دە سۇمويونو آتماز.
- قۇي دىسىنلر خوبان زۇر اۋينور.
- قۇيروغوبنان جۇيز سىندىرير.
- قۇيون اولمويان يىردە كىچىيە عبدىلكرىم دىيللر.
- قۇيون قوزو آياغى باسماز.
- قۇيونا قىرخللىق قۇيمامىش، كىچى زىر - زىر گىدىر.
- قىچى اىپە كىچىب.
- قىر - ساققىز اولوب ياپىشىب.
- قىرخ اىللىك خرمىنلرى سۇۋورور.
- قىرمىزى دىل ياشىل باشى بلىيا(بلایا) سالار.
- قىز آلسان، انلە ياخىن، يىر آلسان سوييا ياخىن.
- قىز دىدىيىن آلما آغاجىدى، ھر گلن بىر داش آتار.

- قىز دىيىن كسىلمەمىش قارىزدى.
- قىزدىرماسىن دا اۈزگويە قىماز.
- قىزىشماديق ايسسىسىننن (ايسسىسىننن) كۆر اۈلدوخ
توسوسوننن (تۆستوسوننن).
- قىسمتدن آرتىق يىمك اۈلماز.
- قىش چىخار، اۈزو قارالىق كۆموره قالار.
- قىصاص قىيامتە قالماز.
- قىلىج ياراسى بىتر، دىل ياراسى بىتمز.
- قىلىجىننن دالىسى دا كسىر، قاباغى دا.
- كىچل باخار گۆزگويە، اۈز آدىن قویار اۈزگويە.
- كىچل رشىد اۈلسا، اۈز باشىن آنجاق قاشىيار.
- كىچلدىن سويلا گىتىدى يۈخدى.
- كىچلى گۆن چىخمامىش آلداتدىن- آلداتدىن، آلداتمادىن
داھى آلدادانماسان.
- كىچلىن آدىن زىلفعلى (زۇلفعلى) قۇيولار.
- كىچلىن باختى (بختى) اولار.
- كۆرپو آلتىندا دلىك آخدارىر.
- كۆرپو قالدى چايىن او تايىندا.
- كۆسە گىتىدى سقىل گىترە، بىغىنى دا قۇيدو گلدى.

- كۆمك ھاردا، چۆرك اۇردا.
- كۆھنە ھامام، كۆھنە تاس.
- كار ائشيتمز، اۇيدورار.
- كارين قولايغينا آغاج سۇخوللار، دئيبير: نە تاققاتاق گلير؟
- كارين گۆتونه آغاش (آغاج) سۇخوللار: دئيبير: نە قاققا-
تاخ گلير؟
- كاسيبي دوه اوسده بۇوه سانجار.
- كتخودانى گۆر، كندى چاپ!
- كسسە، قيني دا كسر.
- كل، كلين دۇيوشر، اوكوز اوكوزونن
- كلفجهنين باشين ايتيريب.
- كلينن گزن دانانى قورد يئمز.
- كنده قويموللار، كتخوداليق ايدداھيسى (ايددعاسى) ائليير.
- كنده قويموللار، كتخودانين ائوين سۇروشور.
- كۆر آتى مينيب، كۆندەلن سۆرور.
- كۆر آتين كۆر دا نالبندى اولار.
- كۆر توتدوغون بوراخماز.
- كۆر قوشون اوواسيني قونشو قوشلار تيككلر.
- كۆر- كۆرا كۆر دئمەسە باغرى چاتدار.

- كۆر كۆرۈ تاپار، سو چوخورو.
- كۆر گۆزدن ياش چىخماز.
- كۆر نه ايسدر؟- ايكي گۆز، بيري آيري، بيري دۆز.
- كۆر كن كۆللو ك اۆستدهدى.
- كۆرلار شهرينده گۆزگو ساتير.
- كۆرونان چۆرك يئسن، آلاهي آرادا گۆر.
- كۆزه چى كۆزه نين سئنيغيننان سو ايچر.
- كۆسنين پايين ييئلر.
- كۆللو ك ائششئى ماخمر(مخمل) پالان!
- كۆلون آلتيندا كۆز وار.
- كۆله بۇى آدام گۆنده اۆچ يول آلاھليق ايدداھيسى ائلر.
- كھليك كيمي باشين سۆخوب قارا، هئچ زاددان خبرى يۇخ.
- آل يى (الكى) اله نيب قلبيرى دۇواردان آسيليپ.
- كيچيكدن خاطا، بۇيوكدن عطا.
- كيرپى بالاسيني دۇشونه باسيب دئيردى: اي يومورو-
يوموشاق بالام.
- كيش دئيسن گئتمير، ووروسان قيچى سئنير.
- كيشى تۆپوردويون يالاماز.
- كيشى سۆزونون اۆسدونده دورار.

- كىشى سئلدى گتيرر، آرواد گۇلدىو ساخلىيار.
- كىشىنن گلن، چىشىنن گيدر.
- كىشىنى ياخشى ساخلار ياخشى آرواد، ياخشى آت.
- كىشىنن سۇزو بىر اولار.
- كىم نە بۆلسون(بىلسىن) سن يوخودا سوسوزسان!؟
- گىتمە گۇزومىنن، گيدر م اۇزومىنن.
- گىجەدن اودونا گىدن چۇخ اولار.
- كىچنە «گۆذشت» دىيللر.
- كىچى قالىب جان وايىنا، قصاب اۇندا پىي آخدارير.
- كىچى نىن اجلى يىتىشندە، بوينوزونو چۇبانىن چۇماغىنا سۆرت.
- كىچى نىن قۇتورو كهرىزىن گۇزوننن سو ايچر.
- گىندە قازانىننن قاويرما قاپپاق(قاپماق) اولماز.
- گىدىشى اۇسسون، گلىشى اولماسىن!
- گۇردون يىمك، نە دىمك ؟
- گۇردويون آغاشلار كۆركلىيە كسىلىب.
- گۇرمەمىشدىن بورج ائلمە، بورج ائلمە، خىرج ائلمە!
- گۇرمەمىشە بۇرجون اولسا، يا تۇيدا ايسدر، يا قۇناقلىخدا.
- گۇرمەمىشىن اوغلو اولدى، چكىدى چۆك - داششاغىن

چىخاتىدى.

- گۈروكن شىهرە بلدىچى لازىم دىيىل.
- گۈز گۈرر، گۈوول ايسدر.
- گۈز گۈرمور، اوژ اوتانمير.
- گۈز نه دن قورخار، گۈردويوننن.
- گۈزدن سۈرمەنى وورور.
- گۈزلەغا چۇخ گۈزلىدى، ووردو چىچىك چىخاتىدى.
- گۈزلىرى دىيەسن آلماچى ائششىى گۈزودو.
- گۈزلىرىننن اننس - قننس ياغير.
- گۈزلىلىك واردان اولار، اولماسا، هاردان اولار؟
- گۈزلە گۈز، قلبە سۈز دىر.
- گىشمە نامرد كۈرپوسوننن قۇى آپارسىن چاى سنى.
- گۈنو سوبيا وئرىب.
- گۈولو - گۈزو تۇخلو.
- گۈوول سۈون(سۈون) گۈزل اولار.
- گۈيدە آخدارىردىم، يىردە اليمە گىشىدىن.
- گاه ايپك اولور، گاه كۈپك.
- گزەين گزە بۆلمز، گزمەسە دۈزە بۆلمز.
- گل بو داشى اتىننن تۈك!

- گلدی اجل، وئرمز ماجال.
- گلین ائركك چئخيب، توى باطيل اولدو.
- گلین اوینویه (اوینايا) بۆلمور، دئیر: یئرین قئقاجی وار.
- گلین اوْجاغا گلر.
- گلینیم سنه دئیرم، قئزیم سنه آندیریرام.
- گمی آراسیندا جهره اییرمه یی توتوب.
- گمیده اوتوروب، گمیچی نین گوزون چئخادیر.
- گۆج بیرلیکده دی.
- گۆجون چاتمیان داشا یاپیشما!
- گۆزگویه باخان اوز جمالین گۆرر.
- گۆن هایاننان چئخیب؟
- گۆنو گوی اسکیه توتولوب.
- گۆنوز چئراغین یانديران گئجه قارانلیقدا قالار.
- گۆنوز گلیر دار- دار ائلیر، گئجه گلیر یئر دار ائلیر.
- گیدنه یولداش، گلنه قارداش دی.
- لالین دیلین آناسی بۆلر.
- لای- لای بۆلوسن، نییه یاتمیسان؟
- لله کۆچوب، یوردو قالب وئرانا.
- للهلی چالیر، تۆربالی اوینور (اوینور)

- اللی ایکی دره نین سویون قاتیر بیر- بیرینه.
- لیللی سودان بالیق توتور.
- مئشه چاققالسیز اولماز.
- مئمون جانا دوْیاندا، بالاسینی آیاغی آلتینا سالار.
- ماتاهین ماتاه اولونجا، بازارین بازار اؤسون.
- ماتقابی داری اؤسده قویور.
- مال- قارییا زیانی یؤخدور.
- مال گیدر بیر یانا، ایمان گیدر مین یانا.
- مال بییه سینه چکر.
- ماللا نصرالدین ائله اولوب کی، ساققیز دا چئینییه بۆلمور؟
- ماللا نصرالدینه دئدیله: - آروادین گزه یندی. دئدی: بیزه گلمز.
- مالیمی ایتدر (ایتلر) یئیر، جانیمی بیتدر (بیتلر).
- مالین برک ساخلا، قونشون اوغرو توتما.
- ماما ایکی اولسا، اوشاق ترسه گلر.
- مسجد ائششک باغلامالی یئر دئیل.
- مسجد یاسلانمیش کورلار قاپینی آلدی.
- مسجدین قاپیسی آچیقدير، ایتده، نه حایادی گیرسین؟
- مرد الی کاساد اولماز.
- مرند اولوسو کیمی اوزانیب.

- مله سه اتى يئىلر.
- منيم داشيم آغير اولوب.
- موص - موص دئىنجه، موصطفا دئ؟
- موندار اتى منه پول حئساب ائلير.
- موندار جينداني (اسكيني) اود يانديرماز.
- مين دينديرسن، بير دينمير.
- مين يئىجين اوسسون، بير دئىجين اولماسين.
- ميوهلى آغاچا داش اتان چوخ اولار.
- نئجه سن قانمىيم قالاسان يانا- يانا؟!
- نئچه جولفانى كفنسىز قوولوبلار (قويلوبلار).
- ناچارليقدان جولفاليق.
- ناحق قان يترده قالماز.
- ناخيرا قودوق قاتير.
- نامازين قضاسى اولار، سوزون قضاسى اولماز.
- ناموسو ايتە آتديلار، يئمه دى.
- نصيرالدين شاهى تاخدا گوروب.
- ننه گزن آغاجلارى، بالا بوتاق، بوتاق گزير.
- نه اكرسن اونو دا بيچرسن.
- نه اوتانان اوژو وار، نه قاماشان گوزو.

- نه ايسديسن باجينان، باجين اولور آجينان.
- نه جورابا ياماخدى، نه توممانا باغ.
- نه چئينييب اوتماغ (اودماق) اولور، نه چيخاديب
آتماخ.
- نه شيش يانسين نه كباب.
- نه ياراشار آريغا، گيده گيره قوروغا؟!
- نه يوغوردوم، نه ياپديم، حاضيرجا كوكه تاپديم.
- نيسييه، گليب گيرمز كيسيه.
- وارينى وئرن اوتماناز.
- وريانى سويا وئريب.
- وصى (وصييت) وار يونگوللوكدور.
- وور باشينا چوريني يئتن آل.
- ووردو داشا، چيخدى باشا.
- هئچ اومودوم يوخودو بئله توى اوللا.
- هئچ كسين تيكهسى، هئچ كسين بوغازيندا قالماز.
- هئچ كيمين چيراغى سحره جن يانميب.
- هئچ گوزل عئيبسيز اولماز!
- هارا گتسم، قارا باختيم اوزومن قاباخدان اوردادى.
- هاردا اش اولسا، اوردا باشدى.

- ھاردا مېخ گۆرۈر اۋردان بېر شى آسىر.
- ھاممى اولوسونە آغلىياندا، بېز دە دېرىمىزە آغلىرىخ.
- ھاممى ياتىب، دېردان اۋياخ.
- ھاممىنا ايت ھۆرنە، بېزە دە چاققال ھۆرۈر.
- ھاممىنى قورد يىدى، بېزىم كىمى تۆكو داغىلان اولمادى.
- ھاممى نىنكى گىدر قوش گىرر، بېزىمكى دە بېقوش (بايقوش).
- ھانسى قېستانا گىرسە، اۋردا نىچە اولو اسگىك گلر.
- ھاي - ھايى گىدىب، واي وايى قالب
- ھايانان گلىسن؟ - چىن - ماچىننان. ياخجى بللىرى قۇلو - قىچىننان.
- ھر آنقىرانا آخىر باغلامازلار.
- ھر اۋخويان اردىللى ماللا احمد اولماز.
- ھر ايتە بېر كۆت بوشلو (بۇرجلو) دو.
- ھر ايشىن اولىن نە دوست گۆرسون نە دوشمان.
- ھر ترقىنىن بېر تنزۆلو، ھر تنزۆلون بېر ترقىسى وار.
- ھر حىوانىن بالاسى دالىنجا گىدر، ائششىنىكى قاباغىنجا.
- ھر زامان بېر عاشىغىن دۇورانىدېر.
- ھر سىقلدن بېر تۆك چكسن، كۆسويە بېر سىقل اولار.

- هر شئ ساتان گئدى - ايت بورنو ساتان گلدى.
- هر كۆزويه (كۆزه يه) قىپ (قولپ) قۇيور.
- هر كس اۋز ائوينين قىبله سىن بۆلر.
- هر گئجه نين بير گۆندوزو وار.
- هر گئديشه بير گليش وار.
- هر گۆلون بير عطرى وار.
- هر نئجه چالسان، ائله ده اۋينويه جك (اۋينايا جاق).
- هر نه سالسان آشان، اۋ گله جك قاشيغان.
- هر نه يه ال آتير قىرىي (قولپو) گلير.
- هر نه يين تزه سى، دۇستون كۆهنه سى.
- هر يئميشين بير دادى وار.
- هره اۋز اۋلچوسوينن اۋلچور.
- هره اۋز باشين قۇجاخليب كى، بۇركون يئل آپارماسين.
- هره بير زيرنا (زورنا) چالير.
- هفته ايشنبه (شنبه) سيز اولماز.
- هله آغزينان سۆت ايىي گلير.
- هله سقلىمى اللره وئرمه ميشم.
- هم اته وۇرور؛ هم ايتە.
- هم زيارت، هم تيجارت.

- ھم نالا وۇرور، ھم مېنخا.
- ھمدان اوزاق، كرديسى ياخين.
- ھمى تۇربادان يئىير، ھمى آخىردان.
- ھمىشە شىعبان، بىر گۆن دە رامازان.
- ھەبى ھەنىب، قلىبرى دۇوردان آسىلب.
- ھى بۇش، اۆزۇ قارا.
- ھى خمىردە، قارنى آز.
- ھى يانير آغزىنا تىير.
- يئتمىشده يئتمىين، يئددىدە يئتر
- يئتنە يئتير، يئتمىينە بىر داش آتير.
- يئتمە ھى - ھى دئەن چۇخ اولار، چۇرك وئرن يۇخ.
- يئتمى نە سۇى، نە دۇى، چۇرىين الينن آل!
- يئددى آىلىق دۇنيايا گلىب.
- يئددى درەنين سۇونو بىر - بىرىنە قاتير
- يئددى دىيرماندا ھفدىرم اۇنو يۇخدو.
- يئددى گۇيدە بىر اولدوزو يۇخدو.
- يئر آلتيينان ياسا گئدىر.
- يئرسىز گلىدى، يئرلى قاچ!
- يئرىمەمىش يۇگورور.

- يئرین آلتینی دا بۆلور، اۆسدونو ده.
- يئرینی خوش گۆردو، گئتدی بالا- بولاسین دا گتدی.
- يئکه گۆزون ایشیغی اولماز.
- يئل سامانیغا دئدی: آچ قاپین، سنه سامان گتیریرم.
- سامانیخ دئدی: یوخ قارداش، سنینکی- سنین، منیمکی ده منیم.
- يئل قیه دن نه آپاراجاق؟
- يئمهمیسن فاز اتین، گۆرمهمیسن لذتین
- يئمیین دۆیمویان، یالاماغینان دۆیماز.
- يئمیین مالین بیللر.
- يئیب- ایچیب، دۆینادان کۆچوب.
- یات قارا اؤکوزوم یات، بۆشلو، (بورج وئرن) گلر یا سنی آپارار، یا منی.
- یاتان ایتی اویاتما!
- یاتما تۆلکو دالداسیندا قوی یئسین اسلان سنی!
- یاخشیلیغا یاخشیلیق هر کیشی نین ایشیدی، یامانلیغا یاخشیلیق نر کیشی نین ایشیدیر.
- یاخشینی یئر تانییر.
- یارا وار باغلیالار، یارا وار داغلیالار.
- یاری گۆر اوزون دانیش، ائو یئخار آرا سۆزو.

- ياريمادىق ايسسييىتىن، كۆر اولدوخ تۆسسوسونتن
- ياز قىشدا معلومدى، قىز قارداشدا.
- ياش دا يانار قۇرونون اوتونا(اودونا).
- ياغلى الين چك اوز باشان.
- ياغماسا دا گۆرولدور.
- ياغى ياغ اۆسته تۆكور، يارمانى ياوان قۇيور.
- ياغىشدا ايسلانمىشىن دامجيدان نه قۇرخوسو.
- ياغىشدا قورتولدوق دۇلويادوشدوك.
- ياغىشدا ياپيش گۆيه چىخ!
- يالانچى طاماهكارى آلدادار.
- يالانچى نين ائوى ياندى، هئچ كيم اينانمادى.
- يالانچى نين ياديندا سۆز قالماز.
- يالغىن نه يى وار، يولوغا نه وئرسين؟
- يامان گۆنون عۆمرو آز اولار.
- يانان دا آنادى، يامان دا آنا.
- يانسىن چىراغى، گسسىن سۇراغى.
- يانمادى يانماز، يا يئلله يا اتكله.
- يياش گئدن يۇرولماز.
- ياي اكينچى، قىش ديلنچى.

- ياي گۆنو گئتديك حاماما، بالتا كسمز بوز اولدو.
- ياي وار، قيش وار، نه تلهسيك ايش وار؟
- يوخارى توپورورم بيئغدى، آشاغى توپورورم سققلىدى.
- يورددان چيخسان دا، ائلدن چيخما!
- يورقانان گۆره فيچين اوزات!
- يول بويونودو، سو كيچييين.
- يولچو يولدا گرک.
- يوموتدامادى، فالين دا ايشدى (ايچدى).
- يومورتاسى ترسه گليب.
- يومورتان (يومورتانا) گۆره قاققيلدا!
- ييخيلان آغاچا بالتا ووران چوخ اولار.
- ييىر قاز آتين، گورر لذتتين.

آذربايجان تۆركجەسىندە فولكلورىك قۇنولار يىن بۇللوغونو، چىشىتلى لىگىنى دۇنيانىن باشقا دىللىرىندە چۇخ آز گۇرمك اولار، بلكە دە هئىچ گۇرمك اولماز. داها دۇغروسو بو دىل عىلمى و گۇز قاماشدىرىجى قرامثرە مالىك اولماقلا، ياناشى سۇزجوك و تىرمىنلر باخىمىندان دا دۇنيانىن زنگىن دىللىرىندىن سايلير. ۱۳۹۶-۱۳۹۵ - جى ايللردە ۱۵۰۰ صحيفەدە، ايكى جىلددە يايىملا دىغىمىز «دئىمىلر سۇز لويو» عونوانلى اثرىمىزدە سۇزسوز كى مئشىن آغزىندا ايشلەنن دئىمىلرىن دە چۇخو يىر آلەمشدى. بوناگۇرە بورادا اولار يىن تكرارلارىنى و تىرمكدە واز كىچىر، همان كىتابىن اۇن سۇزوندە دئىمىلر اۇزرە و تىردىگىمىز آچىقلامانىن بىر حىصصەسىنى بورادا و تىرمگە كىفايت لىنرىك: دئىمىلر، مىثل لر و آتالار سۇزلىرىنىن فرقلىرىندىن دانىشماق اىستەسك، بئله دئىه بىلرىك كى:-

الف- دئىمىلر، بۆتون ائشىدنلر اوچون يالنىز بىر نۇوع آنلامى اولان، درىن آنلاملى، اولدوقجا يىترلى، دئىن له ائشىدىن اراسىندا صىمىمىتله ايشلدىلن و آلىنان سۇز بىرلشمەلرى اولارق، داها چۇخ دۆزلىتمە سۇزلىر و بىرلشمىش ائىلم-(فعل) لر بىچىمىندە يارانمىش، گۆنو- گۆندىن ائل دىلىندە ايشلنمىش، اۇزونە يىر آچمىش، هامى نىن طرفىندىن مىنمىسنىش و ايشلندىگى بۇلگەنىن اھالىسى اىچىندە هامىيا آنلاشيلان سۇزلىردىر.

دئىمىلر داھا آرتىق سۆزون تىز آنلاشيلماسى، ائلهجه ده شىرىن، اۋرپه ياتان و قيسا بېچىمدە سۆيلىنمەسى مقصدىلە يارانير و ايشلنيرلر.

دئىمىلر يىن چۆخو تحت اللفظى ترجمه ائدىلرسە، يعنى هر كلمه آيرى- آيرى باشقا دىلە چئوريلرسە، اصلى آنلامىنى ايتيرهرك، باشقا بىر آنلاملا اورتايا چىخاجاقدير. اۋرنك اۋلاراق، «باشا سالماق» كىمى بىر دئىمى اصلينده «بىرىنى اۋيرتمك، بىلدىرمك، آلقىلاندىرماق، آناتماق، بىر شئى يادىنا سالماق، خبردار ائله مك و . . .» آنلامىندا اۋلورسا، اۋنون كلمه لرىنى فارس دىلىنه چئوريسك، «به سر انداختن»، يعنى سانكى «بىر اۋرتونو باشا اۋرتمك و يا آيرى بىر شئى، مثلا داشى بىرى نىن باشىنا سالماق» كىمى آلىناجاقدير و يا «يۇرقان- دۋشه يه دۋشمك» كىمى دئىمى اصلينده «خسته لنهرك ياتماق و خسته ياتماق» دئمكديرسه و هئچ بىر آچىقلاماسى اۋلمايا- اۋلمايا، دئىلن كىمى، آنا دىلهميزى بىلنلر يىن هامىسى نىن طرفىندن آلىناراق، همىن قۇنونو آنلاتسا دا، آيرى- آيرى ترجمه ائدىلمكله «يۇرقان- دۋشه يىن اۋستونه دۋشمك، اوجا يئردن يۇرقان- دۋشه يىن اۋستونه يىخىلماق» كىمى آنلاشىلاجاقدير. هابئله «عاغلىم كسمير» كىمى بىر دئىم بئله ساده و دىلهميزى بىلنلر اىچىنده هامىيا آنلاشىلان بىر دورومدا ايشلنيرسه، فارس دىلىنه ترجمه ائدىلرسە، «عقلم نمى بۇرد» كىمى آنلامسىز و گۈلۈنچ بىر عىبارت الده ائدىله جكدير. بونا اساساً، دئىملرى هر هانسى بىر دىله چئورنده، دئىمىن كلمه-لرىنى دئىيل، آنلامىنى چئورمه لى بىك، هابئله بىر دىلن دئىملر يىن همىن دىلده آچىقلاماق ايسته سك ده، دئمك اۋلار

كى، اۇنلار يېرىن چۇخونون ان دۆزگون آنلامىنى يالنىز اۇزوندن تاپايلىرىك، يعنى اۇنونه قَدَر آچىقلا ساق دا، اۇزوندن دۇيولان و آلىنان آنلامى دىنلە يىجىمىزە چاتدىرا بىلمە يە جە بىك. بونا گۆرە دە هر بىر دىلېن دىيىملىرىنى ياخشى و اۇلدوغو كىمى باشا دۆشمك اوچون او دىل ايله ياشاماق، دانىشماقدان باشقا پىر يۇل يۇخدور.

بعضا دە قىساجىق بىر دىيىمىن آنلامىنى اۇلدوغو كىمى آناتماق اوچون نىچە - نىچە سۇيلو (جمله) لره احتىياج اۇلور.

گۆروش دىيىملىرى

كند اهالىسى عادى واختلاردا هر واخت بىرى - بىرىنى گۆرنده سلام عليك ائله يىب سۇووشار، بىر - بىرلر بىلە ايشلىرى اۇلاندا سلام عليك دن سۇنرا سۇزلرىنى دىيردىلر؛ اما بايرام - لاردا و بىر سىرا دىنى مۇناسىبتلرده او گۆنلره عائىد اۇلان سۇزلرى دە سلام عليك دن سۇنرا دىلە گىررلر؛ مثلا، يىنى ايل بايرامىندا گۆروشركن:

- بايرامىن مۇبارك اۇسسون و يا «يىنگى ايل بايرامىن مۇبارك اۇسسون، يۆز بىلە بايرامنارا چىخاسان، مىن بىلە بايرامنارا چىخاسان»، - دىيىب، - «سنىن (سن ايله) بىلە (بىرلە - بىرگە) اۇسسون، سن دە يۆز بىلە، مىن بىلە بايرامنارا چىخاسان»، - جاوابى ائشىدرلر.

قۇربان بايرامىندا گۆروشركن، سلام عليك دن سۇنرا، - «بايرامىن مۇبارك اۇسسون، حاجى لار ثوابىندا اۇلاسان، - سۇيله يىب، - «سنىن دە بايرامىن مۇبارك اۇسسون، سن دە حاجى لار ثوابىندا اۇلاسان»، - جاوابىنى ائشىدرلر.

فیطیر بایرامیندا سلام علیک و بایرامین مبارک اؤسسوندان
سؤنرا «اؤروش - نامازین قبول اؤسسون»، - دئییب، همین
کلمه لر ی جاواب اولاراق ائشیدرلر.
عاشورا گۆنونده سلام علیک دن سؤنرا، - «آلاه یزیده لعنت
ائله سین» - دئییه، - «آلاه تابع لرینه ده لعنت ائله سین»، - جاوابی
ائشیدرلر.
امام علی (ع) شهید اولاندا، سلام علیک دن سؤنرا، - «آلاه
ابن مؤلجمه لعنت ائله سین» - دئییه، «آلاه معاوییه ده لعنت
ائله سین»، - جاوابی ائشیدرلر.
مشهد و باشقا ایمامزادالارین زیارتیندن گلنه: - آلاه زیارتین
قبول ائله سین، - دئدیگده او دا: - آلاه سنه ده قیسمت
ائله سین، آلاه سنه کربلا، مکه قیسمت ائله سین دئیر.
کربلادان گلنه: - آلاه زیارتین قبول ائله سین، - دئنده، - آلاه
سنه مکه قیسمت ائله سین! - دئیر.

روایتلر - حئکایه لر (سؤیلتیلر)

روایتلر - حئکایه لر (سؤیلتیلر)

بۆتون باشقا کندلر و شهرلر کیمی مئشینده ده بیر سئیرا روایتلر، حئکایتلر، گۆلمه جهلر، هجولر واردیر.

بورادا سؤیله یه جییمیز حئکایه لری بیر آز فرقلرله باشقا یئرلرده ده گۆرمک اولارسا، روایتلر یالنیز بو کندین اؤز و بو کندده یاشامیش و یاشاماقدان اولان آدماملار ایله باغلیدیر.

بونو دا سؤیله مه لیم کی، بو کند ایله باغلی روایتلر و بو کندین آغزیندا دئییلن اولار جا حئکایینی بیر کیتاب بیچیمینده آیریجا ایشله میشیک. آلاسه قویسا «گۆلمه جهلر» آدی داشییان بو اثر، گله جکده چاپ ائدیلب یایلا جا قدید.

حئکایه، آرتیق بیر تاریخی اولاین تاثیرینده یارانمیش و یا بیر یارادیجی اینسانین دۆشونجه سی و ذهنی نین یاراتدیغی بیر قۇنودور. باشقا سۆزله دئسک، - حئکایه نین بعضا تانیان و بعضا ده ایتیب- باتمیش و تانیمایان یارادیجیسی واردیر، حقیقی قهرمانی یۆخدور، زمان و مکان اوندان یئر آلیمیر. بیر حالدا کی، روایت، یارادیجیلیق محصولو اولمایارق، باش وئرمیش بیر اولاین دیله گلمه سی، دیالوگ، فیلم، و یا یازماقلا باشقالارینا چاتدیرماسیدیر. چۆخ واخت زمان، مکان و آدی- سانن اولان قهرمانی، تاریخی و حقیقی شخصیت و یا

شخصیتلری واردیر؛ باشقا سؤزله دئسک روایت یارادیجیلیق دئیل، باش وئرمیش بیر اولایی گؤستمک و سؤیله مکدیر. بورادا مئشین کندی ایله باغلی چوخلو روایتلر و حئکایه لرین نئچه سینی آشاغیدا سایین اوخوجولاراسونوروق:

روایتلر

۱- اللی تومن مشه میرحیدره وئرمیر!

سؤیله یین: حاج عظیم جعفری،

زلفعلی اوغلو

دوغوم ۱۳۳۳

دوغوم یئری مئشین.

مئشینده: «مشهدی» آدلی کیشینی اوشاقلیقدا مدرسه گؤندریرلر. درس اوخوماق بونا چوخ آغیر گلیر. گونده معلملردن کؤتک یئیر. چوخ گؤنلر مدرسه دن قاچیر. آما مدرسه نین خیدمتچیسى اولان رحمتلیک مشه میرحیدر (حاجی میرحیدر) موسوی بونو بوراخمیر. اوغلان قاچان کیمی بو دا گندیب اونو آل دیل ایله، بعضا ده قولوندان توتوب گؤچ ایله مدرسه یه قایتاریر. مشه میرحیدرین خئیر نئیینی باشادوشمه یین اوغلان بیر گؤن دئیر:

- آیری آدمالارین دا دده سی وار، منیم ده.

اۇنلار يىن ددەلرى اۇغلانلار يىنى ايكى ايللىك سربازلىقدان قورتارماغا گۆره كدخودايا يۆز تۆمىن پول وئىرى؛ منىم ددەم مىنى آلتى ايللىك مدرسەدن قورتارماغا اللى تۆمىن مشە مىر حىدرە وئىرىمىر!

۲- بلكە سىن مىندىن قاباق اۇلدون؟!

سۆيلەين: كىربلايى على مىحمدىخانى

حسىن اۇغلو

دۇغوم ۱۳۰۴

دۇغوم يىرى مئشىن.

كئچمىش زامانلاردا مئشىن كىندىندە اۇلو يۇيان اۇلمازدى؛ داها دۇغروسو اۇلو يوماغى پىس بىلر و بوايشدىن چكىنردىلر. بوناگۆره دە بىرىن بىر ادمى اۇلندە، باشقا كىندلردىن اۇلو يويان گىتىرر، اۇلونو يودوداردىلار. اوزون ايللر بئله كئچىدىن سۇنرا بوايشى كىندە مان بىلن بىر نئچە نفر بىر آرايا گىلىب، بئله بىر فىكىر ايرەلى سۆرورلر:

- كىندلىلردىن ھەر كىم حاضىر اۇلسا كى، اۇزو كىشى و اۇغلان اۇلولورى، آروادى دا قادىن و قىز اۇلولورى يوسون، خىرمىن اۆستو(يايىن سۇنوندا خىرمىن گۆتورولندە) ائو بىرى اۇ اداما بىر باتمان(اۇن كىلو) بوغدا وئىرىن.

اۇنلار بو سۆزو اۇز آرالارىندا دانىشاندىن و گۆتور- قۇى ائلەيندىن سۇنرا كىند اھلىنە چاتدىرىلر. كىند اھلى نىن

چۇخو بو فيكىرى بىنير. اوندان سۇنرا اۇلو يويان آختاريرلار. ايلده بۇيوكلو- كيچيكلى نھایت اييرمى- اييرمى بۇش اۇلانو يوماقلا ايكي يۇز اللى ائولى كنددن ايكي يۇز اللى باتمان (۲۵۰۰ كيلو) بوغدا آماق بير نفرى طاماھا ساليب بو ايشى قبول ائدير. دانيشيق و قراردان سۇنرا يۇكوم (تكليف- مسئولىت) باشلانير. بير نۇچە كيشى اۇلانو اۇزو، نۇچە قادين اۇلانو قادينى يۇيور. گونلر- آيلار كئچير، خرمن واختى چاتاندا ائلدارلىق حاقيقى آلانلارا بيرى ده آرتير؛ يعنى دللك دللكلىك، قۇروقجو قۇروقچولوق و ناخيرچى ناخيرچىلىق حاقيقى آماق اوچون داش- ترزه زيسى ايله خرمنلره گلنده، اۇلو يويان داداش- تره زيسىنى گۇتوروب يۇيۇجولوق حاقيقى آماق اوچون خرمنلره گلير. بو خرمندن بير باتمان بوغدانى آليپ، باشقا خرمنه كئچير. نھایتده گليب "داداش- داداش محمد (مرحوم محمد مصطفى) - نين خرمنينه چاتير. - بركتلى اولسون، - دئير، خوش گلدين ائشيدندن سۇنرا باشقا ائلدارلار كيمي داش- تره زىنى يۇره قۇيوب، محمد كيشيدن بير باتمان بوغدا آلاجاغىنى گۇزله يير. هر نه يى ياخشى بيلن محمد كيشى دئير:

- ...، نه عجب، بويانلاردا نه ايشيز واردير؟

اۇلو يويان دئير:

- محمد عم اوغلو بيليرسن كى من ده بو ايل ائلدار سئچيلميشم، قرار اولوب اولولرى بيز يۇياق و ايلده ائوين

۱- بوكيشى بوتون كيشيلر و اوغلانلار ايله دانیشاندا هاميا «داداش» دئديگى اوچون «داداش- داداش محمد» لقبى آلميشدى. بو كيشى نين ۱۳۲۴- جو ايل دۇغوملو اوغلو محمدعلى مصطفى ده «داداش اوغلو» آدى ايله تانينماقدادير.

بیری بیزه بیر باتمان بوغدا وئرسین.

محمد عمی دئییر:

- من، بوناگۆره دللکه بیر باتمان بوغدانی وئریرم کی، کئچن ایلدن بو ایله کیمی منیم باشیمی - ساققالیمی فیرخیدیر، قوروقجویا بیر باتمان بوغدانی وئریرم کی، منیم اکینیمی، باغیمی اوغرودان، زیانکار چوباندان قورویوبدور، ناخیرچی یا بیر باتمان بوغدانی وئریرم کی، منیم اوکوزلریمی اوتارییدیر؛ دئ گوزوم سن منه نئيله میسن کی، ائلدارلیق حاققی ایستیرسن؟

اؤلویویان اوتانا- اوتانا دئییر:

- قرار دیر، سیزدن ده بیری اؤلسه، بیز اونون اؤلوسونو یویاق.

محمد عمی:

هله کی منیم اؤلومو یومامیسان، بلکه سیز بیزدن قباق اؤلدوز، اوندان من وئردییم بوغدلاری کیمدن آجاغام؟!

یازیق یوبوجو بو سؤزه جواب تاپاییلمه ییب، داش- تره زیسینی گوتوروب خرمندن چیخیر. بونلارین آرالاریندا گئدن دانیشیغی خرمن قونشولاری دا ائشیدیرمیش، اونلار دا محمد کیشی نین سؤزلرینی عاغیلا سیغان گوروب، او ایله آدمی اؤلمه نیلر اؤلویویانا خوش اوز گؤستمیرلر. بئله لیکله بو قرار پوزولور!

۱- ایندی مئشینده اؤلویوماق مان دئییل، بلکه بیر شرعی وظیفه ساییلیر.

۳- ناماز سیزین باشیزی یئسین!

سؤیله یین: مشهدی اسماعیل بدلدخت

محمدعلی اوغلو

دوغوم ایلی: ۱۲۹۷

دوْنیاسینی دَییشدیگی ایل ۱۳۷۷

دوغوم یئری مئشین.

کئچمیش زامانلاردا مئشینده "فاطما" آدلی بیر یاشلی آرواد واریدی. اری آلاهیین رحمتینه گئتمیشدی. ائوده تک یاشاییر، اونا- بونا جهره ایله پامبیق اییرمکله گونونو کئچیریدی. دئیلنلره گوره او، نامازا او قدر ده اهمیت وئرمیردی؛ بوناگوره ده قونشولاری اوندان راضی دئیلدیلر. اونلار، هر واخت اونو گورنده:- بیر ناماز قیلما یانین یئددی ائولی- قونشویا زییانی وار، ناماز قیلما یان آداما سلام وئرمک اولماز، اونون سلامینی دا آلماق اولماز، اونون اوزونه گولمه یین یئتمیش پئغمبرین قتلی قدر گوناھی وار، ناماز قیلما یانین ایشی راست گلمز و بونلار کیمی سوزلری دئییه- دئییه، اونا ناماز قیلدیرماق ایستیرمیشلر.

بو سوزلر فاطما خالایا گولله دن برک دئیردی. قونشولار داها بو سوزلری دئمه سینلر،- دئییه، قیش فصلی نین گونلرینین بیرینده فاطما خالا یئریندن دوروب دستماز آلیب نامازینی

قئلىر. گلب سحر يئمه يىنى يئىندە باشادۆشور كى، ائوينىن دامىندا بىر اوشاق دولانير. آرواد دابان قيرما داما چىخاندا قونشولارين بىرىنىن سگگيز- دوققوز ياشلى اوشاغىنى دامدا دولانماقدا و اياغى ايله پالچىق دامى اويوق- اويوق ائله مكده گورور. اوشاغىن بو ايشىندن عصيلىش آرواد اؤنو گوتوروب دامدان كۆچدهه قالانمىش قارلارين اوستونه چيرير. قار اوستونه دۆشدويونه گوره اوشاغا بىر شئى اولماسا دا، فاطما خالانىن ناماز قئلما ديغىنا گوره هميشه اوندان آجىقلى اولان آتا- آناسى نىن اينه بهانه دۆشور، هر بىرى اينده بىر ديهنك كۆچه يه آتيليب، فاطمه خالانى اولنه قدر دويورلر. فاطما خالا اولنلارين ايندن قورتولوب اياغا قالخاندا اولنلارا هئچ نه دئيمير، يالنىز اوزونو تاماشايا چىخان آيرى قونشولارا توتوب دئير:

- گونده- گونده منه دئيرسىز ناماز قئل! ناماز قئلمايانىن ايشى راست گلمز. بو گون دوروب ناماز قئلمىشديم. ناماز سىزى باشىزى يئسىن! بو دا نامازىن خئيرى!!!

۴- يئددى ايل ده طهارت چىخيدير

بىر گون مئشىنده دونيادان گئتمىش بىر آدامىن وصيتنامه سى باره ده سۆز- صؤحبت گئديردى. بىر نفر دئدى:

- من دئيرديم بس ايندييه كيمي اونون نه نامازى قضايا گئديب، نه ده اوروج يئيبىدى؛ آما دئيرلر وصيتنامه سىنده

بش ایل ناماز، اوچ ایل ده اوروج چيخيدى!
 بو سوزلرى ائشيدن رحمتلىك حاجى شفيع عبدى دئدى:
 - دئيىلنلره گوره هله يئدى ایل ده طهارت چيخيدير.
 ۵- قنبره ووران كوتگى منه وورسايدى...

سؤيلهين: مشهدى محمدعلى كاظمى

مصطفى اوغلو

دوغوم ۱۳۰۴

دوغوم يئرى مئشين.

- اوشاقلىق چاغيمدا بير ياز گونونده باشقا كند
 اوشاقلارى ايله بيرليكدە خرمئلردە^۲ كورپه (قويون- كئچيلرين

۱- منظور قضا نمازى و قضا اوروجودور. يعنى بير آدامين اوروجو
 يا نامازى قضايا گتميش اولارسا، اونلارين يئرینه يئتيرمه يىنى وصيت
 ائلهسه، ورثه لر اونون ئولثوندن خرج ائله ييب، نامازلارى قىلديرمالي،
 اوروجلارى توتدورماليدىلار.

۲ - خرمئلر دئيىلن يئر او زامانلار كندين اكينچى لر يىن خرمئل دؤيمك
 يئرلريدى. بئله كى، هر بيرى بوغدا- آرپالارى زميلرده بيچديكجه كندين
 يانيندا اوزنه مخصوص اولان خرمئل يئرینه داشيياردى. بيچين قورتارانلان
 سونرا اورادا دؤيوب ائوينه گتيردى. خرمئل يئرلرينده هئچ نه اكمزديلر،
 اورالار يايىدا خرمئل يئرى، ياز و پاييزدا مال- داوارين اوتلاغى اولوردو. ايندى
 اكينلر زميلرده دؤيوبولور، ۱۳۵۵- جى ايللردن باشلاياراق خرمئل يئرلرينده اولور
 تيككىلدى. اورا ايندى كندين بير محله سى ساييلير.

بالالاری) اوتاریردیق. حسن آدلی بیر اوغلان منہ دئدی:

- محمدعلی، قنبرعلی یه بیر دویونجا کۆتک وورابیلرسن؟
من جواب وئردیم:
- مگر قنبرعلی نه گۆناه ائدیبدیر؟
حسن:
- وور قوی کئف ائله یک ده!!!
من:
- گئدیپ ده- نه سینی گتیرسه نئجه؟
حسن:

سن اوندان قورخما، هر کیمی گتیریر، گتیرسین، من بوردايام کۆمکلہ شیب اونو دا ووراریق.

او، بو سۆزلرله منی قورشاییب مئیدانا بوراخدی. منله یاشید اولان قنبرعلی ده بیزدن نئجه آدیم اویندا کۆرپه اوتاریردی. هئچ کیم ایله ایشی یوخ ایدی. من یئرسیز بیر بهانه ایله اونو دؤلاشدیردیم. اونون گۆجو منہ چاتسایدی دا، ال آچماییب کۆرپه لری آلاہ اومودونا بوراخیب، بیر باشا کنده قاچدی. او قدر چکمه دی کی، آناسی فاطما خانانی یاینجا سالیب گتیردی. من قورخویا دؤشنده حسن دئدی:

اده نه یه قورخورسان؟ گل دور اؤز یانیمدا، آغاجین حاضیرلا، یانیمیزا چاتاندا ایکیسینی ده تاہدایاریق. من بو سۆزلره اینانیب اؤزومدن بیر-ایکی یاش بؤیوک اولان حسنین

۱- بو اوغلان گویا مرحوم حاجی آغاحسین قدرتی نین قارداشی اولموش و یئنی یئتمه لیک چاغیندا دؤنیاسینی دیشمیشدی.

يائيندا دوردوم. فاطما خالا منيم اوچ- دورد آدديمليغيما
چاتاندا منه آچيقلائيپ دئدى:

محمدعلى، سنين بۇركون تۇزلو قالسين، قنبرعلينى نيه
وورموشسان!؟

من بير سۇز دئنه كيمي حسن منى ساؤونماق(دفاع
ائله مك) يئرینه، قوجا قلاييب، فاطما خالاييا تحويل وئريب
دئدى:

فاطما خالا! قنبرعلى نين جانى چوخ بركدير، او كۆتگى كى
بو قالماميش محمدعلى، قنبرعلى يه ووردو، منه وورسايدى
من ايندى اولموشدوم...

بو سۇزلىرى ائشىدن فاطما خالا منيم قولاقلا ريمدان
ياييشيب گۆتوروب چيخيردا- چيغيردا خرملىرى دورد
دولانديرماغا باشلادى.

۶- سن بئش حيطى نئيلير سن؟

سؤيلهين: مشه ماشاءالله عسگرزاده

كربلايى اسماعيل اوغلو

دوغوم.....

دوئياسينى ديشيدىگى ايل

دوغوم يئرى مئشين.

رحمتلىك مشه ماشاللاه عمى ظاهرده قاراقاباق و قاش-
قاباقلى گۆرونوردوسه، يئرى گلنده چوخ گۆلدوروجو
سۇزلىرى سؤيلهيردى. او، ايلكىن حيات يولداشى دوئيدان

گئندن سونرا «زولئىخا» خالا آدلى بىر دول و قارى قادين ايله
اٹولنمىشىدى. زولئىخا خالا اوندان قاباق ايكي يا اوچ كىشى ايله
ده اٹولنمىشىدى. بو، اونون اوچونجو و يا دوردونجو ارى
اؤلوردو.

مشه ماشاللاه عمى ائشىدنلرينى گولدرمك اوچون ده
اؤلسا، بئله بىر سؤز سؤيله بىردى:

بىر سؤيوق ديمه نتيجه سينده بىر آز خسته لنيب ياتمىشىديم.
حيات يولداشيم زولئىخا باشيم اؤسته اؤتورور، منى تك
قويمور، يئمك- ايچمك و سايره مى يئتيرىردى. بىر گون اونا
دئديم:

- قورخورام حاليم دوزگمه سين، دور گئت موللا عابباسى
چاغير گلسين منه بىر وصيتنامه يازسين!
خانيم دئدى:

- ياخشى، گنديب چاغيرارام، امما وصيتنامه يازديراندا،
دئيرسن ائوى منيم آديما يازار، يوخسا، آلايه ائله مه سين سنه
بىر زاد اؤلسا، اوغلانلارين، قيزلارين گليب، منى بورادان
چيخاردارلار؛ هر نه اولاندان سونرا اوگئيديلر، منيم بوردا
قالماغمى قبول ائله مزلر.

بو سؤزون قاباغيندا من بىر سؤز دئمه ديم، صاباحا كيمي
موللا عابباسدان دا خبر اولمادى. صاباح سؤروشدم:

- به بو موللا عابباس نيه گلمه دى؟

خانيم دئدى:

- هله گنديب دئمه ميشم.

بو سؤز منى تعجبو بلندىردى. چونكى، من اونو هر يئره

يۇللاسايدىم، يۇخ دئمزدى. بوناگۆره سۇروشودوم:
 - مەيە گۇرمورسن من اۇلورم، نىيە بە گنديب
 چاغيرميرسان؟
 آرواد دئدى:
 - ھانى سن منە بير آچيق جاواب وئردىن؟
 من سۇيلىدەيم:
 - ھلە گئت چاغير گلسين گۇرك، سنە دە بير فكير
 ائلىرىك!

صباح دا موللا عابباسدان خبر اۇلمادىقدا، يئنە سۇروشودوم:

- موللا عابباس نئجە اۇلدو؟

آرواد:

- ھانى، سن منە بير دۆزگون جاواب وئردىن؟

بو سۇزون جاوابىندا دئدیم:

- آرواد، سن بير باش آدامسان، بير باش آداما بئش ائوى
 نئيليرسن؟

بو سۇزه آرواد گۇزلىرىنى منە برەلديب دئدى:

- ھانى بئش ائو؟

- مەيە من سنين بئشىنچى ارين دئيلم، هر بيريندن بير ائو
 سنە چاتسا، ايندى بئش ائوين اولار دا.

بو سۇزو ائشىدن آرواد دئدى:

- اۇنلارين ھانسىندان منە ائو قالب؟

- رحمتليگين قىزى، جاوانليغين اولارلا سووموشسان،
اونلاردان ائو چاتمايبيدیرسا، مندن نه ايسته يیرسن؟!!!

۷- كئچىنى آرپا خارالينا باغلا!

سؤيلهين: كربلايى على محمدخانى

حسين اوغلو

دوغوم ۱۳۰۴

دوغوم يئرى مئشىن.

”مئشىن ۱” ده مشه رجب على عمى آدلى كيشى مشهده
زيارتينه گتميشدى. بو كنده رسم اولاراق زيارتجى گلنده،
اونا قوربانلىق كسمه لي ايديلر؛ بوناگوره ده بوللو يئم و آرپا
وئرمكله ياخشى كوكلمك اوچون اونون عائيله سى بير
كئچى آلب گتيريب خيظه باغلاميشديلار. آت- ائششك ايله
مشهده گنديب قايتماق آزي دورد آي چكردى. مشهديلرين
كاروانى نين كنددن چيخديغيندان دورد آي اولماسا دا او
قدر قالميردى. رجبلى عمى نين آرواد- اوشاغى تنبلىك
ائله ييب، قوربانلىق كسيلمه لي كئچيه بو مودته ياخشى
يئم و آرپا وئرمه ميشديلر. كئچى كوكلمك عوضينه بير قدر
ده آريقلاميشدى. بير گون قونشو كنددن مشهده گندلرين
قايدىب گلمله رنين خبرى مئشىنده ائشيدىلدى. اونلار
آت ايله گنديب گلهميشديلر. يولون بير يئرینده بعضيسى آت،
بعضيسى ائششك ايله مشهده گنديب- قايدان مئشىنليرى

۱- مئشىن مواليفين دونيايا گلديگى كند.

قاباقلا ديقلا رينى و اونلارين دا بير- ايكي گونه گليب چاتا جاقلا رينى دئير ديلر. بو خبر مشه رجبعلى كيشى نين اروادينا دا چاتدى. او، ارينين بير- ايكي گونه گليب چاتا جاغينا سئوينه رك يادينا دوشدو كي، اونون قوربانليغيني هله ده كؤكلمه ييبيلر. گرگ بو مودتده اونايخشى يئم و آريا وئره يديلر. او بير آز بو باره ده فيكره گنديب، سونرا گلينينه دئدى:

- آي قيز، دور او كنجيني باغلا آريا خارالى نين يانينا، قوي نه قدر يئسه- يئسين، بلكه بير آز ات- قان ائله سين، كيشى- بوگون - صاباح گله جكدى!

گلين،- باش اوسته- دئييب، كنجيني آريا خارالينا بوراخدى. اوزون مودت آريا گورمه ميش كنجى او گون چوخلو آريا يئدى. اونايخشام چاغى سو وئريب اوز يئرینه بوراخديلار. سحر چاغى بير داها اونايخشام مقصدى ايله قاپيني آچاندا، حددن آرتيق آريا يئيب- سو ايچديگينه گوره (قاريندا آريالارين شيشمه سي ايله) كنجيني چاتلاميش و موردار اولموش گوردولر.

۸- ... مالين تاپيلدى داها نه دئيرسن؟ ...

سؤيله ين: كربلايى على محمدخانى

حسين اوغلو

دوغوم ۱۳۰۴

دوغوم يئرى مئشين.

كنچميش زمانلاردا مئشين كندينده اسدوللا (اسدالله) آدلى بير چوبان بير سورو داواري اوتارماغا آپارميشدى. سوروده

اۋلان بئش - آلتى يۈز باش قۇيون - كىچى، قوزو - اۋغلاغىن
 ھامىسى اۋزونون دئىلدى. بىرىن بئش، بىرىن اۋن، بىرىن
 بىرىمى، بىرىن اۋتوز و يا از - چۈخ داۋارى اۋ سۈرويه
 قاتىلىدى. اۋ گۈن آخشام چاغى سۈرونو كندە گىتىندە بىر
 اۋغلاغى اتلى - قانلى گۈروب اۋنو اۋز اۋنە پارىب باشىنى
 كسىب يىمك فىكرىنە دۈشور. كندە چاتاندا عادت اۋزرە ھر
 كسىن داۋارلارى آيرىلىب اۋز يىپەلرىن قاپسىنا گىتىدە
 اسداۋللا عمى اۋغلاغى يىپەسى نىن قاپسىنا گىتمگە قۇماير؛
 اۋنو اۋز داۋارلارى ايله اۋز اۋنە گىتيرىر. ايچرى گىرن كىمى
 دە اۋنون باشىنى كسىب، خىطين بىر بوجاغىندا يىرلش و ھر
 اۋن - اۋنئش گۈندە بىر ياندىرىلىب چۈرك ياپىلان تىدىرە
 سالىدى. گىچە كىچىدن سۈنرا درىسىنى سۇماغا دۈشۈنوردو
 كى، قاپسى دۈيۈلدو. قاپىنى دۈين اۋغلاغىن يىپەسى ايدى.
 اسداۋللا عمى: - كىمدىر؟ - دئدىكە، ارواد جواب وئردى:

اسداۋللا عمى منم، بىزىم بىر اۋغلاغىمىز گلە يىدىر.

اسداۋللا عمى دئدى:

گلە يىدىر گىد آختار، گۈر كىمىن داۋارلارى ايله
 گىدىدىر؟

ارواد قاپىدىب، كىدىن كۈچەلرىنى دۈلاشىر، اۋ سۈرويه
 داۋار قاتانلارنى ھامىسى نىن قاپسىنا باش ووروب، اۋغلاغىنى
 بۈتۈن بلىرتىلرە اۋنلاردان سۈرۈشور. كىمسە ائلە بىر
 اۋغلاغى گۈردۈيۈنۈ سۈيلەمەيىر. ارواد بىر داھا اۋ گۈنۈن
 چۈبانىن قاپسىنا گلىب دئىر:

- اسداۋللا عمى، اۋغلاق تاپىلمادى. قورد پارىدىر، دئ!
 باتلاغا باتىب، دئ! داشا دۈشۈبدور، دئ! آيرى چۈبانىن داۋارىنا
 قارىشىب، دئ! يىرىن آلتىندا دىسا - يىرىن اۋستۈندە دىسە

گرک تاپىپ وئره سن، هر يئرى گزديم، هاميدان سۇروشدم،
خبريني وئرن اولمادى، اللى - دىللى يۇخ اولوبدور.

آتالار دئميشكن: «اوغرويا ال قووزاماميش اوزونو بللنديرن
كىمى» بو سۇزلىرى ائشيدن اسدوللا عمى بئله جواب وئردى:

آى باجى اسدوللا عمى دلى دئيبلى كى، خالخين قئير
ديشى اوغلاغى نين باشيني كسيب قويا تنديره، من نه بيليم
نه اولوبدور؟

بو سۇز آروادى دوشونددوروز: - من كى اوغلاغين قئير
و ديشى اولدوغونو بونا دئمه ميشم، يۇخسا باشيني كسيب
تنديره سالميسان؟ - سۇروشماميشام، بونون سۇزلىرينن نه
معناسى وار؟!

او، آزجا دوشونندن سۇنرا اسدوللا عمى نين حىطينه
تپىلىب، بير باشا تنديرين باشينا گئدير. تر - تله سيك تنديرين
دوواغيني گۇتوروب، قارانليقدا اليني تنديره سۇخوب
تۇولاديقدا اوغلاغين بوينوزو اليه كئچير، چكيب ائشيكه
چىخارديب اسدوللا عميه دئير:

- بودور ها، كسيب سالميسان تنديره.

بئله گۇرن اسدوللا عمى جواب وئير:

- آتان(آتانا) لعنت، مالين تاپيلدى داها نه دئيرسن؟

گۇتور گنت دا !!!

۱- بۆتون تۆكلرى دۆم قارا اولاراق باشى و قولاقلاريندا تك- تك آغ
تۆكو اولان حئيوان

حئكايه لر (سؤيلنتيلر)

۱- سؤنرا مينرسن، نه تلسيرسن!؟

سؤيلهين: عابباس عابباسزاده

احمد اوغلو

دوغوم ۱۳۰۲

دؤنياسيني ديشمه ايلي ۱۳۷۰

دوغوم يئري مئشين.

بير گون بير كيشي بير آت نالي تاييب، الينده ائوه گتيردى.
قاپيدان گيرن كيمي ارواديني چاغيريب دئدى:

- ارواد، آل بو نالى ساخلا، اينشاللاه بير آت آلاجاغام.
بونو دا چالاجاغام اونون آياغينا، مينم گندم كربلايا.

ارواد نالى اوندان آلا- آلا دئدى:

- كربلادان گلندن سؤنرا منى ده آتا مينديره جكسن؟
بو سؤزو ائشيدن كيشي آغاجي قاييب دؤشده اروادين
جانينا:

-«آي ارواد»، هله قؤي آتين ترى سؤيوسون اوندان سؤنرا
مينرسن، نه تلسيرسن!؟

۲- شاه تنبل

سؤیلهين: كربلايى على محمدخانى

حسين اوغلو

دوغوم ۱۳۰۴

دوغوم يئرى مئشين.

بیر پادشاه اولكهسى نین لاپ تنبل آدامینی تانیماق ایسته ییردی. بوناگوره بوتون تنبللری تۇپلاتدیقدان سۇنرا، اۇنلارین ایچیندن اوچونو کی، داها دا آرتیق تنبل اولدوقلاری بللی ایدی، سئچیب، قالان تنبللری بوراخدی و سارای آداملارینا دئدی:

- بو اوچ تنبلی بیر داما سالین، دامین قاپیسینی آچیق قویون، دامین ایچینده سامان یاندریب توستوسونو تنبلره بوراخین! هانسی تنبل لاپ کئچ چئخیب قاچارسا، «شاه تنبل» (تنبللرین پادشاهی) عونوانی الماغا حاقلی دیر».

سارای آداملاری بو ایشی گوردولر. آنجاق تنبللر او قدر تنبلیدیلر کی، چوخ آجی و بوغوجو اولان سامان توستوسویله ده چئخیب قاچمادیلار. اۇنلاری توستودن بوغولموش سانان سارای آداملاری ایچری یه قولاق آسدیقدا گوردولر، تنبللرین بیری دئیر:

- وای، بوغولدوم.

ایکینجی تنبل دئیر:

- سن كى، بۇغولدوم، - دئىرسن، بارى دى: - يۇلداشىم
دا بۇغولدو!

اۆچونجو تىبلىن، بۇغولدوم دئمگە دە تىبلىگى گلدى.
بىللى اۇلدو، هاميدان تىبل و تىبللر شاهی اۇدور؛ بئله كى،
سامان تۆستوسونده بۇغولسا دا، نه قاجدى، نه ده دىلندى.

۳- سۇزون قورتاراند، مسجدین قايسىنى باغلارسان!

سؤيلهين: مرحوم حجت الاسلام محمدرضا طاهرى

آتاسى نين آدى: اصغر

دوغوم ايلى: ۱۳۴۴

دۆنياسىنى ديشىدىگى ايل ۱۳۸۸

مىنبرده دانىشىغى اوزون چكن بير موللا واريدى. او،
دانىشاندا گۆزلىرىنى ده يوماردى.

بير گئجه گئنه ده گۆزلىرى يومولو- يومولو دانىشاركن
جماعت يۇرولوب، بير- بير، ايكي- ايكي، اوچ- اوچ دوروب
گئتديلر. مسجدده داها قالان يۇخودو؛ امما موللا شيرين-
شيرين دانىشىردى كى، بير زامان اليه بير شئى ديمه يى
حيسس ائديب، بيردن گۆزلىرىنى آچيب گوردو؛ اليه دىن
مسجدين خادىمى نين الينده اولان مسجدين اچارلاريدىر.

موللا: - هه، نه وار؟ سۇروشاند، مسجدین خادىمى
جاواب وئردى:

- آغا، من ده گئديرم، بو دا مسجدین اچارلارى، سۇزون

قورتاراندا، ايسته سن گنده سن، مسجدین قاپیسینی باغلارسان!

۴- قوزونو قوی گله قوزونو قوی گله!

سؤیله یین: کربلائی علی محمدخانی

حسین اوغلو

دوغوم ۱۳۰۴

دوغوم یئری مئشین.

بیر کۆزه چی واریدی. اونون ایشی کۆزه آل- وئرییدی. اؤز کندینده اولان کۆزه قاییرانلاردان کۆزه آلیب آپاریب باشقا کندلرده ساتاردی. بیر گۆن یئنه ده بیر یۆک ساخسی کۆزه نی ائششینه چاتیپ آیری کندلرده ساتیشا آپاریردی. ایشیدن راضی دئییلدی. بو ایشدن قورتولماغا دۆشونوردو. ائششهی قباغینا قاتیپ یۆل گئده- گئده فیکرینه بو گلدی:

- آخی کۆزه چیلیک ده اولدو بیر پئشه؟ بیری سینیق چئخیر آلمیرلار، بیرینده بیر بالاجا چاتلاق گۆرن کیمی:-
بونو مجانی وئرسن آیرام،- دئییرلر، بیر گۆن کۆزه تاپیلیمیر،
بیر گۆن کۆزه تاپیلیر، آما یاغیش یاغیر، قار یاغیر، آل- وئره
گئتمک اولمور، نه یاخشی کی، کۆزه لری ساتیب قایداندان
سؤنرا پۇللارینا بیر داها کۆزه یۆخ، ایکی دیشی قوزو آلم؛
بوناکۆره کی، ایکی دیشی قوزو گلن ایل هر بیری بیر بالا
دوغاجاق؛ اولاجاقلار دؤرد. بیر ایلدن سؤنرا اونلارین دا
هر بیری بیر بالا دوغسا، ایکی ایلدن سؤنرا سگگیز قویونوم

اۋلاچاق، سىكگىز قۇيونون ھەر بىرى بىر بالا دۇغسا، اۋچ ايلدن سۇنرا قۇيونلار يىمىن سايى اۋن آلتى اۋلاچاقدير. بئله ليكله دۇردونجو ايل اۋتوز ايكي، بئش ينجى ايل آلتىمىش دۇرد، آلتىنجى ايل يۈز يىرمى سىكگىز، يئددىنجى ايل ايكي يۈز اللى آلتى، سىكگىز ينجى ايل قۇيونلار يىمىن سايى بئش يۈز اۋلاچاقدير. بئله بىر دورومدا نئچە نفر چۇبان، قۇز وچو دا لازىم اۋلاچاق. قۇيون سۆروسونو چۇبانلار، قۇز و سۆروسونو قۇز وچولار اۋتاراجاق، اۋزوم داھا اليمى آغدان- قارايا وورماياچاغام. نئچە نفر نۇكر ساخلايب ايشلىرى اۋنلارا گۇردوره جەيم. ھەر گۇن قۇيونلار يىمىن سايى اۋلاچاق وختى اۋلاندا دا نۇكرلار يىمىن نئچە سىنىن آپاريب قۇيونلار يىمىن سايى، سۇنرا قۇز و سۆروسونو قۇيونلار يىمىن سايى اۋچون بۇركومو باشيىمدان گۇتوروب، قۇز و سۆروسونو اۋلاچاقدا ساخلايمىش قۇز وچو يا بۇركله ايشاره ائدەرك سىسلەنرم:

- قۇزونو قۇي گله- قۇزونو قۇي گله!

بئله- بئله فيكىرلەر دالان كىشى اۋز و بىلمەدن الينى باشينا آپاريب، بۇركونو گۇتوروب قۇز وچو يا نئچە ايشاره ائدە جە يىنى مشق ائله مكدە بۇرك اليندن ائششە يىن قاباغينا آتيلدى. حئيوان ائششك دە قاباغيندا دىغىرلانا بۇركو گۇروب اۋركدو. قاچاراق ساخسى كۆزەلرى بىر- بىرىنە چالخالاييب ھامىسىنى سىندىردى. بئله ليكله سرمايا سىنى ايتىرەرك، قۇيونوچو اۋلايىلمەيب، كۆزە چىلىكدن دە قالدى.

۵- اوشاق اۈز باشينا كۆچه يە چىخماماليدير

سۆيلىهين: مرحوم شاعر عابباس عابباسزاده (ميسكين)

آتاسى نين آدى: احمد

دوغوم ايلى: ۱۳۰۲

دۇنياسىنى ديشىدىگى ايل: ۱۳۷۰

بىر گۆن ايكى جوان يۇلداش گئديرديلر. بىرى، بىر آت نالى گۇروب، اۈنو گۇتوروب دئدى: - ياخشى اۈلدو، نالىنى تاپديم، آتى دا آلسام، مينىب كندىن كۆچه لرېنده اۈ باش - بو باشا چاپىب، كئف ائلمرم.
بو سۆزو ائشىدن يۇلداشى دئدى:

- بىليرسن كى من بو ياخىنلاردا ائولنه جهيم. سۆز يۇخ كى، آز زاماندا سۇنرا اوشاغيم دا اولاجاق، گر ك چۇخ گۆزله يه سن كى، آت چاپاندا، منىم كۆچه ده اۈنماقدا اولان اۈغلو مو باسدير ميا سان!

النده نال اولان يۇلداش دئدى: - اوشاق بيه سى، اوشاغينا بيه دورماليدير. كۆرپه اوشاغى اۈز باشينا كۆچه يە بوراخمازلار.

ائولنىب آتا اولاجاق فيكىرېنده اولان يۇلداش دئدى:

- آت چاپان گۆزونو آچىب آياغى آلتينا باخمالى دير. بىر ده كى، كۆچه آت چاپمالى يئر دئىل، آت چاپيرسان چىخ كنددن كئارا! آت چاپماق كئفيندن اۈترو خالقين اوشاغىنى باسديرانين باشىنى از لرلر.

نال تاپان دئدى: - اوولجه دئديم كى، كورپه اوشاق اوز
باشينا كۆچه يه چيخماماليدير.

نهايت، بيرينى او دئدى، بيرينى بو. ياخالاشيب بير-بيرينى
اؤلنه كيمى ووردولار.

۶-... گوردوم، جرمة سينيده وئرديم

سؤيلهين: مشهدى باقر اكبرزاده

آتاسى نين آدى: حسينقولو

دوغوم ايلي: ۱۳۰۶

دونياسيني ديشمه ۱۳۹۷

دوغوم يئرى: مئشين

بير نفر ايللر اوزونو خيضر پئيغمبرى گورمك
آرزوسوندايدى. او، خيضر پئيغمبرين مؤعجوزه لريني
ائتيدىگينه گوره ايستيردى اوندان ايسته سين كى، مؤعجوزه
ايله بونون آچيلماز بير دويونونو آچيسين، آغير بير موشگولونو
حل ائله سين.

او، بو آرزودا اولاراق بير گون اكين زميسيني سووارماغا
گئديردى. يولدا تانيماديغي بير كيشى بونون قاباغيني كسيب
دئدى:

- خيضر پئيغمبرى آختاران سنيدين؟

- كيشى جاواب وئردى:

- بلى، منيديم.

- من خيضر پئيغمبرم، سۆزون ندير؟
اكينجى، تائيش اولمايان كيشييه دئدى:
- آغا، دوغرو دئيرسن، سن خيضر پئيغمبرين اوزوسن؟
- بلى، اوزويم. نه سۆزون وار سؤيله!
اونون خيضر پئيغمبر اولدوغونا آرخايين اولماق ايستهين
اكينجى كيشى دئدى:

منييم اليمده اولان بو بئلى كۆرك ائلهسن، خيضر پئيغمبر
اولدوغونا اينانارام؛ اوندان سونرا درديمى ده دئيرم.
خيضر پئيغمبرين ايشارهسى ايله بئلى كۆرهيه چئوريلدى.
كيشى بئلين كۆرك اولدوغونو گوزو ايله گورنده ايستهدى
كى دئسين:

- هن، اينانديم، ايندى فيلان دو يونومو آچ! گوردو
خيضر پئيغمبردن خبر يوخدور. ائلهجه دوردوغو يئرده
غئيب اولوبدور؛ آنجاق بئلى كۆرك اولموشدو. كيشى كور-
پئشمان، كۆرك الينده زمييه گئتدى. طبيعيدير كى، كۆرك ايله
سو باغلاماق اولمازدى؛ بونا گوره زمينى ده سوووارا بيلمهدى.
بئكتف- بئداماق ائوه گليردى كى، يولدا اونو تائينان بير آدام
قارشيسينا چئخدى و بونا چاتان كيمي سوروشدو:

- يولداش، سن كى نئچه ايل ايدى خيضر پئيغمبرى
آختاريردين، آخيردا گوره بيلدين يا يوخ؟
كيشى كورئى اونا گؤستريب دئدى:
- گوردوم، جرمه سيني ده وئرديم.

۷- آلاھ رحمت ائله سین قویماق

سؤیله یین: مرحوم محمود بدری

آتاسی نین آدی: محمد

دوغوم ایلی: ؟

دۆنیاسینی دیشدیگی ایل: ؟

دوغوم یئری: مئشین

بیر دیرمانچی واریدی. دیرمانچیلیق پئشه سینده بیر قایدا اولاراق دنی دارتاندان سؤنرا اونون کۆوزه سیننی^۱ (امک حاققینی) گۆتوررلرسه، بو دیرمانچی، دنی دارتمامیش کۆوزه سیننی بوغدادان، آریادان آیراردی.

دارتماغا دن گتیرنلر ده بونون بو گۆرمه میشلی ییندن ناراضی اولدوقلارینی بیلدیریب دئیردیلر:

- کیشی بیر ایش گۆرکی، اوزوندن بیر رحمت اولسون-
قالسین، سنده بو گۆرمه میشلیک نه دیر!؟

بونو ائشیدن دیرمانچی دئیردی:

- آرخایین اولون، رحمت اولسون قویاجاغام، هامینیز منه رحمت گۆندرە جکسیز.

گۆن- گۆندن، آی- آیدان کئچدی. بیر گۆن دیرمانچی اولدو. اوغلو، اونون یئرینده دیرمانچی اولدو. اوغلان آتاسی

۱ - کۆوزه = دیرمانچی نین امک حاققی، پول دئیل، مالین اوزوندن آریلان میقدارا دئیلیر. مثلا: دنی دارتاندان سؤنرا الله اندیلیمیش اونون اوندان بیر، بیرمیدن بیر و ...

كىمى، دن يۆكلىرى دىيرمانا گلندن سۇنرا، آنجاق اۇنلارى دارتمامىش كۆوزە گۆتورموردو؛ بلكه، دن يۆكلىرى يۇلدا گلندە، يعنى هله گلىب دىيرمانا چاتمامىش داش - ترەزىسىنى گۆتوروب، يۆكلىرىن قاباقلارينا قاقچىر، گۆچ و ھدە قۇرخو ايله يۆكلىرى دۆشوردورور، كۆوزەسىنى گۆتورندن سۇنرا دئىيردى:

- ايندى قالان دنلرى دىيرمانا گتيره بيلرسيز.

دن گتيرن آداملار نه قَدَر يالوار - ياخار ائليرديلر كى، يۆكلىرى يۇلدا دۆشوردوروب، زحمتيميزى آرتيرما، قۇى او رحمتلىك آتاوين زامانى كىمى يئنه ده دىيرمانا كىمى گتيرك، اۇرادا كۆوزەنى گۆتورا! او، قبول ائلهميردى. بونا گۆره ھامى دئىيردى:

آلاھ اۇنا رحمت ائلهسين، ھىچ واخت يارى يۇلدا يۆكلىرىمىزى دۆشوردورمەدى.

بئلهلىكلە ھامى بيليردى كى، قۇجا دىيرمانچى اۇغلونو تانيردى و بيليردى كى، يارامازلىغى ايله آتاسينا رحمت قازاناجاق.

۸- ايكي يۇل پول آلماق

سۇئيلهين: مرحوم حجت الاسلام محمدرضا طاھرى

آتاسى نين آدى: اصغر

دوغوم ايلي: ۱۳۴۴

دۇنياسىنى ديشديگى ايل ۱۳۸۸

بیر گۆن مولا آدلانان ایکی میرزه (قدیم مکتب خانالاردا
اوخوموش، خلقین نامهلرینی یازیب- اوخویان آدام) بیر-
بیری ایله دانیشارکن بیری دئدی:

- من هر نامهیه ایکی یول پول آلیرام؛ بیر اونو یازاندا،
بیر ده اوخویاندا، بوناگۆره کی منیم یازدیغیمی تکجه اوزوم
اوخویابیلیرم، منه کاغید یازدیرانلار اوزلری یا ایریلاری اونو
اوخوتماق ایستهینده، منیم یانیما گلهمیه مجبور اولورلار.

بونو ائشیدن ایکینجی میرزه دئدی:

- یوخ قارداش، من تکجه بیر یول پول آلیرام، بوناگۆره
کی اوزومون یازدیغیمی اوزومه اوخوتماغا گتیریرلرسه، اونو
اوزوم ده اوخویا بیلیرم. بوناگۆره اوخوماق پولو آلیبیلیرم.

۹- دوغانی من ائله سم، پاکتی منه کیم وئره جک؟

سؤیلهین: حجت الاسلام محمد صالح عابباسزاده

علی اوغلو

دوغوم ۱۳۴۵

دوغوم یئری مئشین.

بیر بؤلوک تاجیر، سیاح و ساییره بیر گمییه مینیب سفره
گئدیردیله. بیر گۆن دنیزده طوفان قویدو. گمی دالغالارین
اوستونده یئرغالانیردی. مۆسافیرلرین هامیسی گمی نین غرق
اولماغینی، هامی نین اولومونو گۆزو ایله گؤروردو. اونلارین

ايچينده بير موللا دا واريدى. بۇناگۇره هامى اۇنا اۆز توتوب
دئدىلر:

– آغا، سۇز سوز كى، سن چۇخلو دوغالار بيليرسن. سن
دوعا ائله، آلاها يالوار، بلکه آلاھ بيزه نجات وئرسين!

موللا دئدى:

منه دئيين گۇروم دوعا ائله سم، پاكى منه هانسينيز
وئره جكسينيز؟ اوولجه اۇنو(پاكت ايچينده پول وئرنى) بللى
ائدين، اۇندان سۇنرا دوعا ايسته يين!

۱۰- ائلجه بيلر اولماسايدى، هله ده ددهم دامدايدى.

سۇيله يين: على محمد خانى

آتاسى نين آدى: حسين

دوغوم ايلى: ۱۳۰۴

دوغوم يئرى مئشين

قديم زامانلاردا داملارين اۆستو بو گۆنگو كيمى قيرقوم،
شيروانى، ايزوگام و سايره ايله اورتولموردو. داملارين
اۆستونو پالچيق ايله سوواماقلا ياغيش سويونون آخيب
نؤوداندان اشاغى گلهمه ييني مۆمكون ائدرديلر.

پالچيق سوواق دا دلى ياغيشلارلا يويولوب گئدردى.
بۇناگۇره ده هر نئچه ايلده بير دؤنه دامين سوواغى تزه لنمه لى،
يعنى دامين اۆستو يئشيدن سووانمالي اولوردو.

بیر گۆن بیر یاشلی کیشی ائوینین دامینی سووایردی. اوغلانلاری دا یترده حاضیرلادیقلاری سوواق پالچیغینی دامدا آتانین یانینا چیخاریردیلار. آتا دامی پیلله کاندان چیخدیغی یتردن سوواماغا باشلامیشدی. سووایا- سووایا گندیب دامین او باشیندا ایشینی قورتارمیشدی. یتره ائمه یه یولو یوخودو. پیلله کاندان ائمک ایسته سه یدی سووادیغی یترلری آیاقلایا- آیاقلایا گلنده خاراب ائده جک ایدی.

اوغلانلاری ایله چوخ فیکیرلشندن سونرا بو قرارا گلدیلرکی، اوغلانلاری گندیب، «ائلجه بیلر» دئیلن، ائیلن لاپ چوخ بیلنی تانیدیقلاری آدمی اورایا گتیرسینلر.

آتا دامدا قالدی، اوغلانلارین بیری ائلجه بیلرین دالینجا گتیدی. بیر آزدان سونرا ائلجه بیلر گلدی. بیر آز بویان- اوایانا باخیب فیکیرلشندن سونرا دئدی:

تزلیکله منه بیر یوک ایپی گتیرین!

اونا بیر اوزون سیجیم گتیردیلر. او ایپین بیر اوجونو دامداکی ال- آیاغی پالچقلى کیشیه آتیب دئدی:

توت بونو بئلینه باغلا!

کیشی، ایپین اوجونو توتوب بئلینه باغلادی.

ئلجه بیلر ایپین اوز الینده قالان اوجونو یترده کی جاوانلارا وئریب دئدی:

- وار گوجونوز ایله ایپی چکین!

ایپی چکمکله قوجانین یتره دوشمه سی، آغزینی آچیب- یومماسی و جان وئرمه سی بیر اولدو.

اۋلۇنو آپارىب قىرستاندا حاقىنا تاپشېرىپ قايىتىدىلار.
 قاپى- قونشو اۋنلارا باش ساغلىغى وئرمەيە و اۋلەنېن
 روخونا فاتحه اوخوماغا گۈرە اۋنلارېن ائوپنە گلېردېلر.
 فاتحه اوخويوب، - آلاھ رحمت ائەسىن دېئىدە، قاپى
 آغزېندا دايانان اوغلانلارى دېئېردېلر:

- آلاھ سېزېن دە، ائلجەبېلرېن دە آتاسېنا رحمت ائەسىن!
 ائلجەبېلر اوئماسايدى، ھلە دە ددەمېز دامدايدى.

۱۱- كۆپۈ سېئىدېرېن!

سۇيەلەن: مرحومە فاطمە نساء ابوالحسنى

آتاسى نېن آدى: رضا

دوغوم ايلى: ۱۳۰۷

دۆنياسېنى دېئىشېدىگى ايل: ۱۳۹۰

بېر گۆن بېر اېنك بۇيوك بېر كۆپدە اۋلان چېگېدلردن (پامبېق
 توخوملارېندان) يئمك اوچون، باشېنى كۆپە سۇخوموشدو. او
 چېگېتلرې يئىندن سۇنرا باشېنى كۆپدن چېخارايلىمېردى.

چېگېد يئمك اوچون بوينوزلو باشېنى بو يان- او يانا
 ايه- ايه كۆپە كئچېر تېمىشېدىسە، چېخاراندا بوينوزلارى
 كۆپون اېچېنە ايلېشېر، چېخماغېنا مانئع اوئوردو. بوناگۈرە
 اېنك يېيەسى ائلجەبېلرېن (ائل اېچېندە لاپ چۇخ بېلن تانېنان
 آدامېن) يانېنا گئدىب اوئو اېنگېن يانېنا گئىردى.

اٹلجہ بیلر گلن کیمی دئدی:

- اینگین باشینی کسین!

اینگین باشینی کسدیلر. آنجاق یئنه ده باش چئخمادی و
کۆپون ایچینه دۆشدو. اٹلجہ بیلر دئدی:

- ایندی کۆپو سئندیرین!

ساخسی کۆپه بیر داش ووروب سئندیرماقلا اینگین
باشینی چئخاریب، اٹلجہ بیلرین باجاریغینی آقیشلادیلار!!!

۱۲- دویان او رحمتلیک کیمی اولار

سؤیلهین: مرحوم عبدالله بوبر

آتاسی نین آدی: فیض الله

دوغوم ایلی: ۱۲۸۰

دۆنیاسینی دیشدیگی ایل: ۱۳۶۰

دوغوم یئری مئشین

نئچه نفر م... بیر قوناقلیق مجلسینه چاغریلمیشدیلار.
اؤنلارین بیرى او قدر یئدی کی، چاتلاریب اؤلدو. بیر
آیریسی دا چوخ یئمکدن چاتلاماقدایدی کی، اونو اورادان
آپارماغا گۆره عائله سینه خبر وئردیلر.

جاوان اوغلو یاشلی آتاسینی آپارماغا گلدی. او، آتاسینی
آرخاسینا آلماق ایسته ینده، گوردولر کی، دۆلو قارنی اوغنونون

آرخاسيندا داينسا، چاتلاياجاقدير. بوناگوره ده اوغلان اُونو
آرخاسى اوسته داليسينا آلدى. بئله كى كۆركلىرى اوغنونون
كۆركلىرىنه داينيب، اۆزۈ گۆيه باخىردى.

اوغلان يۇلا دۆشۈب، زىققينا- زىققينا آتاسىنى آپايردى.
اۆزۈ گۆيه باخان آتا دا گۆيدە اولدوزلارا تاماشا اندە-
اندە گئندە، بىردن گۆزۈ «قۇناقلىق» دئىيلن (دئيرمى جئزىق
شكلىندە سئیرالانمىش گۆرونن) اولدوزلارا دۆشدۈ بوناگوره ده
اوغلونا دئدى:

- اوغول، گۆيدە دئيرمى شكلىندە يان- يانا دۆزلۈمۈش
نئچە اولدوز گۆرۈرم، اونلار يىر يىرە يىغىشماسى نىن سببى
نە اولايىلر؟

آتاسى نىن ھمىشە چۇخ يئمە يىندن آچىقلى اولان اوغلان
جاواب وئردى:

- اورادا دا قۇناقلىق وار، اونلار دا يئمە يە يىغىشيبىلار!
بو سۆز اوغلان يىن آغزىندان قورتارار- قورتارماز آتا دئدى:
- من اورايا آپايرايىلرسن؟
اوغلان:

- آتا، مە يە بو قايتىدىغىن قۇناقلىقدا يىيب دۇيما دىن؟

قارنى چاتلاماقدا اولسا دا گوزو دويماميش آتا، يئمكدن
چاتلاميش قوناغى خاطر لاديب دئدى:

- دويان او رحمتلىك كيمي اولار.

باياتى لار

بعضى فيكىرلرە گۆرە باياتى لار و بىر سىرا موسىقى ھاوالارىنا وئرىلن آدلار تۆرك ائللرى آدلارى ايله باغلى دىر. بلکہ ده بو نۇوع ھۆنرلر و يا بو موسىقى پارچالارى بىرىنجى دۇنە اولاراق آدى ايله باغلى ائلىن ايچىندە يارانىپ و يا او ائلىن واسىطەسى ايله باشقا خالقلارا گئىدىدیر. مثلاً «باياتى» عۆنۈانلى شئعر اۆسلوبو «بايات ائلى»، «گرايلى» شئعرى «گراى» ائلى، «اۆوشارى» موسىقى ھاواسى «اۆوشار» ائلى ايله باغلى اولايلىر.

الته بونو دا سؤيله مک گرکلى دىر كى، باياتى شئعرى تۆرك دۆنياسى نىن ھامىسىندا بو عۆنۈان ايله تانىمىر، مثلاً آذربايجانلى عاليم پروفىسور قىسنفر پاشايوفون يازدىغىنا گۆرە باياتى سۆزو قاقا ووزلاردا «مانى» عىراق تۆركلرينده بىر سىراسىنا «خورىات و خورىات» بىر سىراسىنا «مانى، دئىلىر. ھمىن باياتىلار تۆركىدە «شارقى»، قاشقايى ائللرينده «اسانك» آدلانىر.

باياتى شئعرى داھا چۇخ يئددى ھىجالى اولاراق دۇرد مىصراعلى شئعر پارچالارىندان عىبارتدیر. ھمىن دۇرد مىصراعىن دا بىرىنجى و ايكىنجى، ھم ده دۇردونجو مىصراعلارى قافىه لنىر، اۆچونجو مىصراعدا قافىه آزاددیر. باياتى شئعرىندە چئشيتلى مضمونلار داشىنىر و ھر بىر باياتى پارچاسى مستقىل بىر شئعر پارچاسى اولاراق، اۆزوندن قاباقكى و سۆنراكى پارچالار ايله ھىچ بىر ايلگىسى اولمور. باياتى لار خالق يارادىجىلىغى اولدوغونون اۆجوندان بعضا ده

بعضى مىصراعلاردا ھىجالارین سایی یئددى دن آز و یا چۇخ
دا اولور.

باياتىلاردا بيرينجى مىصرع چۇخ واخت فقط بير خطاب و
ائشيدنين ذهنينى حاضيرلاماق اوچون يارانير و اوندان ائله بير
معنى، دوشونجه، فيکير و سايره آينمير.
باياتى نين آنلامى و اوزه يى اوچونجو مىصرعدا نتيجه آلماسى
ايسه دوردونجو مىصرعدادير.
مثلاً:

عزیزیم اؤدو کئچدی

قلیانین اؤدو کئچدی

کۆر اولسون اوچو گۆزو

جئیرانیم اؤدو کئچدی.

عیراق تۆرکلرینده خویرات آدلانان باياتىلارین ایلک
ھىجاسى یئددى ھىجالى یۇخ، داھا چۇخ بئش ھىجالى و
دورد ھىجالى دیر. مثلاً بیزده اولان:

عزیزیم اؤ گۆنئی لر او، قوزئی، اؤ گۆنئی لر

حسرت- حسرته چاتسا- بايرامين اؤ گۆن ائیلر-

کیمی باياتى نين ایلک مىصرعاسیندا /عزیزیم/ سۆزو دوشور
و «اؤ گۆنئی لر» عیبارتى ایلک مىصرعینى تشکيل ائدير. بونو
دا اونوتماياق کى بو کیمی باياتىلار جیناس باياتى آدلانیلار.
ایستر گۆنئی، ایستره قوزئی آذربایجاندا باياتىلارین ایلک
ھىجاسى «عزیزیم»، «عزیزیم»، «عزیزیم»، «عاشیغام»، «من
عاشیق»، «أى عاشیق»، «ائله می» و تۆرکیه ده «کئچ کۆنول»،
«کۆنول چاغلار»، «چاغلار سۆلار»، «اوتر بۆلبول»، «گل
آمان» عیبارتلرى ایشلنیر. آنجاق اۇنجه ایشاره ائدیلم کیمی،

كركوك توركلرينده همين عيبارتلىرىن يئرلىر خويراتلاردا
بوش گئدير.

باياتى لارى هم صنعت، هم ده قونو باخيميندان چئشيتلى
بؤلگولره بؤلمك اولار؛ مثلا صنعت باخيميندان جيناس
اولان باياتى لار، جيناس اولمايان باياتى لار، ايچ بؤلگولرى
باخيميندان فرقلى باياتى لار؛ هابئله قونو باخيميندان دا:
- آغى لار و مرثيه لار.

- اوخشامالار.

- لايالار و نازلامالار.

- سئوگى و محبت باياتى لارى.

- وطن، ائل - اويا و عاييله ايله باغلى باياتى لار.

- حسرت، آرزو و اومود باياتى لارى.

- طبيعت و حئيوانلارلا باغلى باياتى لار.

- معيشتله باغلى باياتى لار.

- تعريف - توصيف باياتى لارى.

- گيللى و شيكايت باياتى لارى.

- اويوتلر و تاپشيريقي داشييان باياتى لار.

-

مئشينده ايشلنن سئوگى - محبت باياتى لاريندان:

آي دولانيير باتماغا يوخوم گلير ياتماغا
الريم اورگنييدير يار تئلين اويناتماغا

آغ آلما، قيزيل آلما نيمچه يه دوژول آلما
بؤلسه يديم يار گؤندريب، ساخلارديم يوز ايل، آلما

بۆلبول باغدا، گۆل باغدا
خىزان اولسا گۆل باغدا

عزىزىم گۆل باغدا
سنىز باغا گىرمم

بوتاخدا دوزول آلما
بوتاخدان اوزول آلما!

آغ آلما، قىزىل آلما
يارىم يۇلدان كىچىندە

الينده بايدا گۆردوم
اۇندان نه فايدا گۆردوم

سۇننى چايدا گۆردوم
نه اۇپدوم، نه ديشله ديم

قويروغۇ قنۇوزا
قالدى گلن پايىزا

خۇروزا باخ خۇروزا
بو ايل پايىز اولمادى

ساشلارن گۆندە دارا
چكسه لر گۆندە دارا

عزىزىم گۆندە دارا
سندن اليم اوزمرم

باتار ائللر ياتانا
ائلچى گۇندر آتاما

آي گۇدر گۆن باتانا
اگر منى سۇووسن

داش آتدیم دىدى يارا
نه دئدیم دىدى يارا؟

عزىزىم دىدى يارا
لال اۇسسون منىم دىلىم

قلىانين اۇدو گىشىدى
جئىرانين اۇدو گىشىدى.

عزىزىم اۇدو گىشىدى
كۆر اۇسسون اۇوچو گۆزون

ديينده گۆزل اغلار
سرگردان گزر اغلار

اغاچدا خزل اغلار
ياردان ايريلان عاشيخ

خـزل آلب اوزونو
من ياريمين اوزونو

سو گلير زينى- زينى
نه واخدى گورمه ميشم

گول بيتير چيمن يترده
سو يونوب چيمن يترده

من عاشيخ چيمن يترده
يارا كوئينك اول ايديم

توكـولور قيزيل گوله
قان ترين سيله- سيله

سو گليـر لوله- لوله
يار، الـده گوللو دسمال

چوبان قئيتـر(قايتار) قوزونو
وئرسه منه قئيزينى

بو دره نين اوزونو
عمى مه نوكـر اوللام

آخار سۇ گئـدر قالماز
بئافا(بيوفا) گئدر، قالماز

عزيميـم گئدر قالماز
بافالى(وفالى يا) جان قوربان

قوشـادى ائيوانيميز
چاتلاسين دوشمانيميز

دامـدان داما داميميز
سن اوردان باخ، من بورادان

كتان كوينك دار گلدى
بئله بولدوم(بيلديم) يار گلدى

الما آتديـم نار گلدى
سنى ياناسان آي قئيز

كيم قارق اولدو، كيم گئشدى
خياليندان كيم گئشدى؟

دريا سندن كيم گئشدى،
سن مندن اوز چو ووردون

ساليـدى اودا منى
وئرديلر يادا منى

آليـدى قادا منى
قوھوم- قونشو آلمادى

يئل توتماز دالدا يئرى
تئز تاپار دالدا يئرى

عزيزيم دالدا يئرى
ايكى گووول بيير اولسا

آشدى قئزىل گؤللىرى
قئزىن شيرىن دىللىرى

پنجره نين ميللىرى
اوغلانى يولدان ائىلر

باغچا كىمى سولاننام
ديار-ديار دولاننام

آراز كىمى بولاننام
اليم سنه چاتىنجا

اوسدونده آند ايشميشم
تكجه سنى سئشميشم

قئزىل گولو بيشميشم
مين گؤزلىن ايچينده

توتدوم گؤنه قوروتدوم
بي بافانى اونوتدوم

دريادان باليخ توتدوم
بيير بافالى يار تاپديم

گئيسن ياراشيير اوغلان
آنام ساواشيير اوغلان!

كؤينه يى ياشيل اوغلان
گئشمه بيزيم كؤچه دن

گون چيخار اونا دوشمان
نه دوست بولسون، نه دوشمان

آي چيخار پئشمان، پئشمان
گل گيزلينده گوروشك

عشقينن يانارام من
عاريفام، قانارام من

دريادا فانارام من
قاش آلتيندان گوز ائيله

آرخاليغي نندن يار؟
سنى بيير اورگدن (اويردن) وار

آي ساللانيب گيدن يار
سن كى بئله دايلىدين

گتتدیکجه اوزاخ یانار
اۆز گۆلر، اۆرک یانار

دریادا چئیراخ یانار
یار- یارا یئتیشنده

گنجه نی یاتار گیدر
یارینی آتار گیدر

دوه لرقا طار گیدر
یارکی بئافا (بی وفا) چئیندی

خومار گۆزدن یاش گلیر
آلاها دا خوش گلیر

پنج رهدن داش گلیر
سنی منه وئرسه لر

پیالالار دۆلودو
دئدییم یارین قولودو

بو یول شیروان یولودو
چیینیمه کۆلگه دۆشدو

ایم دۆلاشدی ساچا
منی گؤتوروب قاچا

آرمید آغاجی هاچا
بیر مرد اوغلان ایسدیرم

ماخمل اۆستده سرلرلر (سررلر)
سؤودویونسه وئرلر

قیزیل گۆلو درلرلر (دررلر)
خوش او قیزین حالینا

رفلره دۆزول آما
بداصیل گۆزل آما!

آغ آما، قیزیل آما
چیرکین آل اصیل اؤسسون

دئیرناغین داشلار ازر
یار مندن کنار گزر

بو داغدا جئیران گزر
من یارا نئینه میشم

ال- آیاغی دۆز گلین
سؤن بئشییی قیز، گلین

گلین- گلین ناز گلین
یئددی اوغلان ایسدیرم

گۆل اکدیم گۆله- گۆله
اۆزومه گۆله- گۆله

دۆلدور ایچیم بیر ده من
جاوان اۆلمام بیر ده من

هر هفته لر، هر آیلا ر
دیلم سنی هارایلا ر

سویو چیخار دریندن
داغ اؤینه در یئرینن

وئریب باش باشا داغلا ر
سنی مین یاشا داغلا ر!

آغ، ساری، کتان ساری
باخایدیم وطن ساری

شۆشه لر دۆلو مئی دی
بوئون عرضه- گیلئیدی

زۆلفون گلیمیر داراغا
من دۆشموشم سؤراغا

اؤ، قۇزئی، اؤ گونئی لر
بایرامین اؤ گون ائیلر

من عاشیخ گۆله- گۆله
دۆشمم ائویمی ییخدی

عزیزیم بیر ده من
عؤمور گئشیدی، گون گئشیدی

من عاشیغام هر آیلا ر
باشیم جملاد الینده

دیرمانین پریننن
ائلین سؤزو بیر اؤلسا،

بو داغلا ر، قوشا داغلا ر
یاریم سننده گزیدیر

عزیزیم کتان ساری
چیخایدیم داغ باشینا

تبریز اؤسته گونئی دی
یاردان بیر نامه گلیب

تبریز اؤستو ماراغا
یاردان خبرر گلمه دی

عزیزیم اؤ گونئی لر
حسرت- حسرت چاتسا-

اۇخ يايىدان بىر بىر دۆشر
يادىما بىر بىر دۆشر

من عاشىخ، بىر بىر دۆشر
يارىنان كىچن گۆنلر

ايچىندە بىر جان گندر
باجى لار قوربان گندر

گمىم گلر يان گندر
قارداش گىدن يۇللارا

اىل سؤور مرد آتانى.
اۇلدورر درد آتانى

نامردى، مردى تانى!
اوغول بافاسىز اوسسا

لايلالار و نازلاملار

گونئی آذربایجاندا کۆرپه اوشاقلارین بویونو اؤخشیاندا سؤیله نیلن سؤزلره «نازلاملار»، قوزئی آذربایجاندا (آذربایجان جمهوریتینده) «اؤخشاملار»، تۆرکیه ده «سؤمه لر»، کرکۆک تۆرکلرینده ده «اؤخشاملار» دئییلیر. مئشین ده کۆرپه اوشاقلارین بویونو اؤخشیاندا، اؤنلارا اولان دویغولارینی دیله گتیرنده دئییلن لایلالار و نازلاملاردان:

لای لای دئدیم یاتاسان گۆل یاسدیغا باتاسان
گۆل یاسدیغین ایچینده شیرین یوخو تاپاسان

لای لای دئدیم آدینا حاق یئتیشسین دادینا
بالاما لای لای دئدیم آنام دۆشدو یادیما

لای لای دئدیم آدینا علی یئتسین دادینا
علی دادینا یئتسه منی سالیسین یادینا

لای لای دئدیم بویونجا باش یاسدیغا قویونجا
آچیلسین قیزیل گۆلوم من ایلیسیم دویونجا

لای لای بئشیم لای لای ائویم، ائشیم لای لای
سن یات شیرین یوخودا چکیم کئشین لای لای

بالا دادی، بال دادی
شیرینی بالدان شیرین

لالی لای تو یون قوربانی
سن یئری، من بیر باخیم

..... خاندی، خاندی باخجادا
میصری قیلش (قیلنج) بئلینده

لالی-لالی چاللام اوجادان
آلاه سنی ساخلاسین

داغین مارالی
دوینانین مالی

بشيك نغمه لری

- مئشینده اوشاغی اویناداراق دئیلن بشیک نغمه لری:
- أ- (قیز اوشاغینا): قیزدی قیزیلدی، گوردو گومشدو.
- ب- (قیز اوشاغینا): قیزیم قیزلار ایچینده، ایریسی وار قیچیندا
- ت- (اوشاغین دلیجه): ات منی، توت منی، نار کیمی اؤینت (اؤینات) منی!
- ث- بالاما قوربان اینکلر، بالان نه واخت ایمکلر؟
- ج- بالاما قوربان پیشیکلر، بالام نه واخت ایش ایشلر؟
- ح- بالاما قوربان ایلانلار، بالام نه واخت دیل آنلار؟
- خ- (اوشاغین دلیجه): نار دنه نار دنه، نار دنه سییم، آتامین، انامین بیر دنه سییم.
- د- اوشاق بیر آز بؤیودو کده اونون بیله ییندن یاپیشیب اونو بوش بوش توولادیقجا - دئیرلر:
- سینتیق آی قول، - آش بیشیره سینتیق قول، شوورا (شوربا) قویا، سینتیق قول، ائو سوپوره، سینتیق قول . بیر چاناق آش گورنده، دوّم - دوّز دورار سینتیق قول.
- همین جوّمله لرده «دوّم - دوّز دورار» عیبارتی دئیلنده اوشاغین قولونو یوخاری چکیب دوّز ساخلایارلار. آز سونرا یئنه اویونو تزه دن باشلارلار.
- ذ- اوشاغی اویناناغا (رقص ائله مگه) تشویق ائتمک اوچون اونو چپیک چالاراق بو سؤزلری اونا اوخویاردیلار:
- ممدی آی ممدی
- قوال چالیدیم اؤینه ممدی (اؤینامادی)
- ساققیز وئردیم، چئینه ممدی.

آغى لار

بو سۆزلىرى ائشىدىن اوشاق اويناغا باشلايار.
قىزىل گۆل اولمويمايدى ساراليب سولمويمايدى
بىر آيىرىلىق، بىر اولوم ھىش(ھىش)بىرى اولمويمايدى

خويا گل، مرنده گل گۆللىرى درنده گل
بىر گلدىن ناخوش گوردون بىرده جان وئرنده گل!

عزىزىم گۆلن آز بۆلبول ائىلر گۆله ناز
فلک ائوين يىخىلسين آغلايان چوڭ، گۆلن آز

من عاشىق، لالا داغى بۆرويوب لالا داغى
ھر بىر يارا ساغالار ساغالماز بالا داغى

كۆينگىن آغ ساخلارام يويارام، آغ ساخلارام
گئجه يوخوما گلسن- سنى قوناخ ساخلارام

آغلارام آغلار كىمى درديم وار داغلار كىمى
خزل اولدوم تۆكولدوم وئرانا باغلار كىمى

قىزىل گۆل دن- دن اولدو درمهديم خندان اولدو
من سندن آيريلمازدىم آيرىلىق سننن اولدو

قاناتى يىل قاوادان
سىزىن ائويز آوادان

واى درمانىم، واى دردىم
من گۆل اهدىم، واى دردىم

باغلى دۆيونه دۆشدم
سن دئىن گۆنه دۆشدم

نيسگىللى باغلار گۆلوم
هميشه آغلار گۆلوم

شاملار يانار آخشاملار
غريب هاردا آخشاملار

تاغىم، يارپاغىم آغلار
اۆلسم، تۇرپاغىم آغلار

اۆد يانار، قازان آغلار
قبرىنى قازان آغلار

قار دۆشدم، دۆلو دۆشدم
شايد بۆلو دۆشدم.

بىر قوش گلىر هاوادان
يۇدىم، ايشدىم، گندىم

عزىزىم، واى دردىم
گۆل اكن لر گۆل دردى

كۆلگه دن گۆنه دۆشدم
فلك ائووين يىخىسىن

دومانلى داغلار گۆلوم
نه آچىلار، نه گۆلر

آخشاملار، آى آخشاملار
يۇرلى يۇرىنىده ياتار،

بوستاندا تاغىم آغلار
ساغام اۆزوم آغلارام

عزىزىم قازان آغلار
غربت ائلده اۆلنىن

عزىزىم دۆلو دۆشدم،
قبرىمى بۆل اۆسته قاز

كاش منى ائل گؤتوسون (گؤتوسون)
ائل يوسون، ائل گؤتوسون (گؤتوسون)
..... غربتدن گسسین (گلسین)
الینه بئل گؤتوسون (گؤتوسون)

